РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЛезГи Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чІал хуьх!

12-июнь - Россиядин югъ

Гъуьрметлу дагъустанвияр ва республикадин мугьманар!

12-июндиз Махачкъалада, Аваррин театрдин вилик квай майдандал Россиядин йикъан сувариз талукьарнавай вирирепубликадин митинг-концерт кьиле фида.

Концертда Дагъустандин эстрададин гъетери иштиракда.

Мярекат нянин сятдин 4-даз башламиш жеда.

1920–йисалай акъатзава | **N 23** (10720) **хемис 9–июнь,** 2016–йис **WWW.LEZGIGAZET.RU** | Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - **10 манат**

Ватанпересвилин чешне

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

1-июндиз Ахцегьа халкьдин яшайиш патал еке метлеб авай вакъиа кьиле фена. Жегьилрин "Самур" тІвар алай комплексда агьалийриз медицинадин рекьяй къуллугъдай "Самур" центр ачухна. Дагъустандин гьич са райондани вичив гекъигиз жедайди авачир и зурба комплекс (адак банкетрин, спортдин, ял ядай залар, ресторан, мугьманхана, поликлиника, суьрсет гьасилдай куьмекчи майишатар акатзава) вичин хсуси такьатрихъ луткунви карчи Жигерхан Сулейманова эцигна.

Чими ийидай, гьава михьдай надир къурулушралди ва медицинадин техникадалди тадаракламишнавай кьве мертебадин и гуьзел дараматр райондин дамах я. Ам ачухунин шадвилин митингда РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель ва экономикадин министр Раюдин Юсуфова, республикадин Халкьдин Собранидин депутат Владимир Ашурбегова, Ахцегь, Докъузпара, Рутул районрин регьберри, "Самур" комплексдин коллективди, мугьманри ва прессадин векилри иштиракна.

Дараматдин вилик зуьрне-далдамдин сесералди багьа мугьманар комплексдин иеси, мергьяматлу инсан Сулейманов Жигерхан Девлетханович кьилеваз медцентрадин коллективди кьабулна.

- Гъуьрметлу мугьманар, районэгьлияр! Къе чна Ахцегь райондин тарихдин цІийи чин ачухзава: КьакІарин хуьре 50 аялдин чка авай типовой цІийи бахча ишлемишиз вахканва, гила Ахцегь райондин, Самур дередин агьалияр патал медицинадин "Самур" комплекс ачухзава. Халкьдиз ихьтин багьа савкьат багъишунай заз райондин руководстводин, депутатрин ва вири районэгьлийрин патай чи зурба ватанперес Жигерхан Сулеймановаз рикІин сидкьидай чухсагъул лугьуз кІанзава, - ихьтин тебрикдин гафаралди шадвилин мярекат Ахцегь муниципалитетдин кьил Осман Абдулкеримова ачухна.

- Дагълух ватанда жемят патал ихьтин зурба дараматар хкажзавай, инсанрин сагъламвал патал вичин вири такьатар серфзавай кьегьал хва Жигерхан Девлетхановичал чна гьахълудаказ дамахзава. Ихьтин ватанперес кас гьукуматдин патай чІехи награда гуниз лайихлу я. Маса карчийризни за гьадалай чешне къачун теклифзава. Жигерхан хьтин хва тербияламишай диде-бубадиз гуьмбет эцигун лазим я. Медицинадин и центр куьне лап хъсан медтехникадалди тадаракламишдайдахъ ва ина вини дережадин пешекарри кІвалахдайдахъ зун инанмиш я, - къейдна вичин рахунра Раюдин Юсуфова.

Чахъ Жигерхан Сулейманов хьтин кьегьал хва хьунал за дамахзава. Хайи халкьдиз къуллугъунин карда ада чаз вирибуруз ватанпересвилин чешне къалурзава, - лагьана карчи, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Владимир Ашурбегова.

Микрофондихъай тебрикдин хуш келимаяр Докъузпара райондин регьбер Керимхан Абасова, Рутул райондин кьил Давуд Сулейманова ва масабуру лагьана. Ахпа Жигерхан Сулеймановани Осман Абдулкеримова медицинадин "Самур" центр ачухунин лишанлу лент атІайдалай кьулухъ духтур Гуьлнара Магьмудовади мярекатдин иштиракчияр медицинадин центрадин кабинетрихъ ва анра кІвалахзавай пешекаррихъ галаз танишарна. Гуьгъуьнлай Жигерхан Сулейманова мярекатдин вири иштиракчийриз ресторандиз теклифна. Ял язавайбурун гуьгъуьлар музыкадин машгьур "Аран" ансамблдин яратмишунин коллективди шадарна.

Тебрикар

Гъуьрметлу дагъустанвияр!

За квез вири мусурманар патал пакди тир Рамазандин варз алукьун мубаракзава!

Рамазан - им сивер хуьдай ва ибадат ийидай, инанмишвалдай, гунагьрикай михьи жедай, фикир-хиял ийидай ва руьгьдин ивиррихъ къекъведай варз я. И баркаван йикъара Къуръан агакьарна. Адал чпин дуьзгуьн ниятрикай фикирдайла ва къени крара мусурманри кІевелай амал ийизвайди я.

Зун инанмиш тирвал, и пак вацра кьетІен жуьреда кечирмишдай йикъари гьакъикъатдани имандал алай вири динэгьлияр руьгьдин жигьетдай хкаж хьуниз ва цІийи хъхьуниз, гзаф миллетрин векилрикай ибарат чи республикада асиррин тарих авай диндинни медениятдин адетар мягькем хьуниз къуллугъда.

Къуй и баркаван вацра куьх хийир-дуьайрин ван хьурай, Халикьди гьар са кІвализ динжвал ва генгвал гъурай!

Заз вири дагъустанвийрихъ мягькем сагъламвал, ислягьвал ва хушбахтвал хьана кІанзава.

Дагъустан Республикадин Кьил Р.АБДУЛАТИПОВ

* * *

За республикадин агьалияр яшайишдин жигьетдай хуьдай работникриз, и хилен ветеранриз пешекарвилин сувар - Социальный работникдин югъ - рикІин сидкьидай мубаракзава.

Социальный работник - им масадбурун дердийрив къайгъударвилелди эгечІзавай, рикІ ачух ва къени кас я. Социальный работникдин пеше муракаб, амма обществодиз чарасуз герек пеше я. Ада хъсан чирвилер аваз хьун, кьетІен гьалара къуватар желб ийиз алакьун, руьгьдин кьетІен жуьредин ерияр аваз хьун истемишзава.

Куьн кардин гъавурда аваз хьунилай, куьх тежрибадилай, хкянавай пешедиз куьх вафалувилелай, куьн гьар гьи декьикьада хьайитІани масадаз куьмек гуз гьазурвилелай, куьх асант тушир, амма обществодиз гьакьван герек тир зегьметдилай чи ватандаширин яшайишдин ери хейлин дережада аслу я. Куьне дердидикай хабар кьуни инсанриз пакадин йикъахъ инанмишвалдай мумкинвал, уьмуьрда ацалтзавай иттигьанрай экъечІдай къуватар гузва.

Заз квехъ Дагъустандин ва чи чІехи Ватан тир Россиядин абадвал патал тухузвай кІвалахда гележегдани агалкьунар хьана кІанзава.

Дагъустан Республикадин Кьил Р.АБДУЛАТИПОВ

МЕДЕНИЯТ

3-июндиз Дербент шегьердин Нарын-къеледин вилик квай майдандал "Дагъвияр" фестивалдин сергьятра аваз пагьливанрин сувар, "Мани лагь, ашукь" фестиваль ва "Дагъларин йисан адетар" халкьдин искусствадин концерт кьиле фена.

▶ 6

ХАБАРАР

Вини дережада аваз кьиле фейи и суварин тешкилатчияр Санкт-Петербургдин миллетрин арада алакьайрин ва миграциядин политика уьмуьрдиз куьчуьрмишунин комитет, миллетринни культурайрин тешкилатар ва Невадал алай шегьердин землячество тир.

▶ 21

Уьлкведин халкьар садзавай сувар

Нариман ИБРАГЬИМОВ

РОССИЯДИН Федерациядин вири регионра Гъалибвилин 71 йисан суварин мярекатра, иллаки "Рекьин тийир полк" акцияда иштиракай кьван инсанри чи уьлквени халкь сад тирди успатна. Иллаки США-дин, РагъакIидай патан са бязи уьлквейрин Россия аквадай вилер авачир, ам вири серенжемралди, кьуьруькралди усалариз, зайифариз кIанзавай политиканриз ва гьакIни къенепатан "душманриз". Ахьтинбурни авазва. Чи халкьди лугьудайвал, жува яд хъвазвай булахдиз цукIуьн вегьезвай небгетар. Дуьньяда политикадин, экономикадин, къудратлувилин жигьетдай лайихлу чка хкьунвай, авторитет хкаж жезвай Россияда гьахьтин алчахрин куьмекдалди Украинада, Гуржистанда, са бязи араб уьлквейра хьтин "хъипи инкъилаб" арадал гъун патал авур алахъунар бадгьавая фини къецепатан идеологар тежер кьадар ажугълу авуна. САКIани тежедайла, абур гьар са къулай уламда Россиядиз кIас ягъиз алахъзава. Спортни, искусствони, музыкани политикаламишзава. Россиядин халкьди абур квазни кьазвач ва вичин баркаллу кар ийизва. Ада, уьлкведин Президентдин, Гьукуматдин, политический партийрин, профсоюзрин къвалав тупламиш хьана, хъсан гележегдихъ камар къачузва.

Россиядин Федерация дуьньяда зурба, гзаф регионрикай ибарат ва вишелай виниз жуьреба-жуьре халкьар яшамиш жезвай государство я. Адан Конституцияни чун азаддаказ, демократвилин бинейраллаз вилик финин барадай хкянавай рекьихъ инанмишвал, ватанпересвилин, чи гзаф миллетрин векилрикай ибарат уьлкведин тарихдиз ва культурадиз гьуьрмет авунин адетрин мягькемвал лишанламишзавай Дибдин закон я. Гьар юкъуз, гьар са карда адал амал ийиз, Россиядин гележегдин кьадар-кьисметдин патахъай жавабадрвал жуван хивезни къачуз, Ватан мадни мублагьди, девлетлуди, агьалийриз къулай шартIар авайди хьун патал гьар сада гъакъисагъвилелди зегьметни чIугун лазим я. Идан гьакъиндай РФ-дин Президент Владимир Путина алай йисан 16-майдиз РФ-дин Гьукуматдин членриз истемишдай къайдада лагьана.

Эхь, эхиримжи пуд-кьуд йисуз уьлкведи виликди камар къачузва, цIийи производствояр кардик кутазва, халкьдин яшайиш, агьваллувал хъсанардай серенжемар кьабулзава, уьлкведин хатасузвал мягькемарзава, къудратлувал артухарзава. И дегишвилер агьалийри хушвилелди кьабулзава ва Президентди тухузвай сиясатдал разивалзава. И гьакъикъатни абуру уьлкведин суваррин мярекатра тестикьарзава. Гьа гьисабдай яз - Россиядин югъ къейд ийидайлани.

РОССИЯДИН Федерациядин югъ - им жегьил сувар я. Тарихда гьатнавайвал, 1990-йисуз СССР чукIурна ва гьа йисан 12-июндиз РСФСР-дин халкьдин депутатрин съезддал Россиядин государстводин аслу туширвилин гьакъиндай Декларация кьабулна. 1991-йисан 25-декабрдиз Госдумадин сессиядал, депутатри гзаф гьуьжетар авурдалай гьуьгъуьниз цIийи государстводиз "Россиядин Федерация" тIвар гана. 1994-йисан 2-июндиз РФ-дин Президентдин Указдалди 12-июнь - Россиядин Федерациядин государстводин аслу туширвилин гьакъиндай Декларация кьабулай югъ - суварин югъ яз малумарна. 2001-йисуз и сувариз "Россиядин югъ" тIвар гана.

Шаз Махачкъала шегьердин агьалийриз Россиядин югъ тебрикдайла, РД-дин Гьукуматдин Председателдин сад лагьай заместитель Анатолий Къарибова лагьанай:

- Къейд авун лазим я хьи, им чи уьлкведин виридалайни жегьил сувар я ва ада ЧIехи Россиядин халкьарин садвал, азадвал, меслятвал лишанламишзава. ЦIи чна и важиблу сувар чи уьлкведин къудратлувал хкаждай, дуьньяда авторитет мадни виниз акъуддай зурба вакъиайрин, экономика, яшайиш вилик тухудай проектар уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалара кьиле тухузва. Дуьньядин алай вахтунин муракаб гьалара Россияди международный майданда вич сабурлудаказ, къанажагълудаказ ва кесерлудаказ къалурна. Иллаки Сириядин Арабрин Республика бандитрикай, террористрикай хуьз куьмек гудайла. Европадин уьлквейрин руководителрихъ галаз Украинадин, Азербайжандин, Арменядин къизгъин месэлаяр гьялдайла. Уьлкведа кардик квай "5-колоннадин" дестейриз, общественный организацийриз талукь серенжемар кьабулдайла. Чахъ дамах ийидай крарни тIимил авач. Абурукайни чаз виридаз малум я. Алай аямдин Россияди кьунвай рехъ мягькемди ва дурумлуди хьун - им галай-галайвал кьиле тухузвай сиясатдин кIвалахдин, гзаф кьадар миллетрикай ибарат уьлкведи къазанмишзавай гъалибвилерин нетижа я. Россиядин агьалийри, миллетдилай, диндилай аслу тушиз, чпин къуватар, чанарни гьайиф текъвез, хайи Ватандин лайихлувал, намус ва тIвар хуьзва. Гьа гьисабдай яз - дагъустанвийрини. И карни 1999-йисуз бандитрин дестейри Дагъларин уьлкведин са шумуд райондал гьужумар авурла тестикь хьана. Чи республикадин халкьари къенин Россияди цуьк акъудунин кардикни чпелай алакьдай пай кутазва. Абуру халкьдин майишатдин гьар са хиле гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазва.

ИЖИГЬЕТДАЙ Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова тухузвай кIвалах къейд тавуна жедач. Ада лугьузвайвал, Россияни Дагъустан чи умуми кIвал я. Чун ина яшамиш хьана, чна кIвалахна, веледар тербияламишна кIанзавайди я. Республикадин Кьили чи халкьарин арада меслятвал мягькемардай, милли чIалар, адетар вилик тухудай шартIар тешкилуниз еке фикир гузва. Республикадин вилик акъвазнавай кьван месэлаяр гьялун, ам экономикадин, яшайишдин рекьяй вилик тухун патал гьар са ватанэгьлиди гзаф крар хъувуна кIанзава. Гьайиф хьи, эхиримжи вахтара гъавурдик кутунин, къени идеологиядин рекьяй кIвалах тухун артухарзаватIани, миллетар, динэгьлияр сад-садаз къурзавай, къаншар акъвазарзавай, экстремиствилин тереф хуьзвай къефлеярни ава.

Чи мусибат вуч ятIа чидани, хъсан, къешенг лозунгрин лепедик кваз чна, авайвал лагьайтIа, халис миллетчивилиз къуват гузва, - давамарна ада.- Россия, гзаф халкьар яшамиш жезвай государство, Дагъустан ва маса регионар патални им барбатIвилел гьидай идеология я. Идан гъавурда гьар са агьали, политик, руководитель, чиновник акьун лазим я. Идахъ галаз сад хьиз экономикадин хилера санал кIвалахунихъ, культурадин майданар яратмишунихъ еке метлеб ава. Хиве кьуртIа, уьлкведа халкьдин культурадин сад тир майдан гьеле авач. Культурадин майданар виридаз талукь умуми лишанрин, суваррин, къиметлу ивиррин бинедаллаз яратмишзавайди я.

Культурадин, руьгьдин рекьяй тербия гун - им миллетрин арада авай алакъайрин культура, гражданвилин ватанпересвилин ерияр арадал гъун патал герек тир тербиядин кьилин жуьре я. Мадни алава хъувуртIа, чна, школайрилай гатIунна, вузрилай хкатна, дибдин гзаф месэлаяр фикирдай акъудзава. Гьавиляй чна и важиблу крар датIана гуьзчивилик кутун лазим я.

И муракаб месэладикай уьлкведин Президент Владимир Путина ачухдиз кхьена: "Гзаф кьадар ва жуьреба-жуьре чIалар, культураяр, адетар авай государствода милли месэладихъ дибдин метлеб ава ва государстводин, общественный гьар са деятелни и кардин гъавурда дуьз акьуна кIанда. Вучиз лагьайтIа милли месэладив жув адан гъавурда гьикI акьазватIа, гьакI эгечIун хаталу я. Авайвал лагьайтIа, тарихда аваданлу, къени крар арадал гъайи са миллетчини хьайиди туш. Зурба ва машгьур инсанар гьамиша миллетчивилин, хсуси месэлайрилай, дердийрилай вине хьайиди я. Абуру датIана жуьреба-жуьре халкьарихъ галаз дуствилелди, кьве терефдизни хийир хкатдайвал яшамиш хьун хкяна. ГьикI лагьайтIа, миллетчивал лап пис азар я". Гьавиляй чаз миллетчивал, савадсузвал, баши-бузукьвал ерли герек авач.

ФЕНВАЙ девирдиз тамашайла, лугьуз жеда хьи, дагъвийри урус ва гьакI Россияда авай маса миллетрихъ галаз экуь гележегдихъ еримишзава. Алай вахтундани абур, ацалтзавай са бязи четинвилер, финансрин дарвилер алудиз, виликди физва. Дагъустандин миллетрин векилри и кьил а кьил авачир Урусатдин областра, крайра, шегьерра гьакъисагъвилелди чпин крар бажармишзава, уьлкведи къейд ийидай хьтин агалкьунарни къазанмишзава. Виридакай тахьайтIани, чаз малум хьайи ватанэгьлийрин баркаллу крарикай чна газетда кхьизва. Са рахунни алач, Россиядин Федерациядин къазанмишунрик жуванбуру виле акьадай хьтин пай кутун ва абурун зегьметдиз, алахъунриз РФ-дин Президентди, Гьукуматди, талукь маса къурулушри лайихлу къимет гун мадни дамахдай кар я. Халкьдин тIвар хкажзавай, машгьурзавай ахьтин ксар цIудралди, вишералди ава. Имни акI лагьай чIал я хьи, республикадай маса регионриз фенвайбуруз анра кIвалахдай, ял ядай, яшамиш жедай къулай шартIар тешкилнава.

Садани инкардач, чаз чи кIвал, хуьр, район, республика, уьлкве кIанда. Ам мублагьди, къудратлуди, гьунарлуди яз акунни чи мурад я. Ихьтин гьаларни чеб-чпелай арадал къведач. Ватандин къадир авайбуру и мурадар кьилиз акъудун патал рикIивай зегьметни чIугвада, чпин алакьунрикай, бажарагьдикай, мумкинвилерикай менфятни къачуда. Гьукуматди, инанмишвал ийиз кIанзава хьи. гьар са агьалидиз, милли лишандиз, икрамзавай диндиз килиг тавуна, къени крар ийидай шартIарни яратмишда.

ЯКЪИН са кар мад ава: Россиядин йикъан суварихъ чи халкьар мадни сих ийидай, садаз-сад кIанардай, умуми крар патал къуватар, такьатар сад ийидай, дуствал авайдалайни мягькемардай, акьалтзавай несилдик ватанпересвилин руьгь кутадай къуват ава.

Чи ветеранар

Берлиндиз кьван фейиди

Нариман КЪАРИБОВ

Буба, буба, азиз буба,
Чаз Гъалибвал гъайи буба,
Азадиз хуьр, шегьер уба…
Берлиндиз кьван фейи буба!

И мукьвара мад сеферда и манидин ван хьайила, зи рикIел кьегьал дербентви, Ватандин ЧIехи дяведин активный иштиракчийрикай сад тир **Гамбар НАСИРОВАХЪ** галаз са кьве йис вилик адан женгинин ва зегьметдин рекьикай чи арада хьайи суьгьбет хтана.

Азербайжанви Гамбар Сулейм-мановичаз лезги чIални чида. Ада фронтда вичихъ галаз санал са батальонда са шумуд кас лезгийрини душмандиз ягъунар кьурди къейдна. Дяве куьтягь хьана, Дербентдиз хтайлани, халис интернационалист тир ада гзаф лезгийрикай вичиз дустар кьуна.

Г.Насиров 1925-йисуз Дербентда колхозчидин чIехи хизанда дидедиз хьана. Гитлеран чапхунчийри чи Ватандал вегьейла, гададин 16 йис тир. Бубади ва диде Милянади шегьердин мукьув гвай Жданован тIварунихъ галай колхозда уьзуьмчияр яз зегьмет чIугвазвай. Гамбарни гъвечIи чIавалай зегьметдал рикI алаз вердиш хьана. Мектебдай хтайла, вичин таяр-туьшерихъ галаз Нарын-къеледин кьилихъ галай тамуз физ, анай гагь гьилин арабадаваз, гагь шеледаваз (кIула кьуна) кIвализ кудай кIарасар гьидай. (А вахтара шегьердин вини магьалра газ авайди тушир).

Жегьил Гамбарни фронтдиз тухудай вахт атана. Сифте женг ада 1-Украинский фронтдин 143-гвардейский полкунин 2-батальонда аваз башламишна. Фронтдиз маршал Иван Конева регьбервал гузвай. Г.Насиров Берлиндиз кьван фена.

- Ина чна гьар са куьче, гьар са квартал, гьар са кIвал патал къизгъин женгер тухвана, эхирни фашизмдин кьулан тар хана, Европа хаталу тIегъуьндикай азадна, - ихтилатзава Гамбар Сулейм-мановича.

Душмандин винел гъалибвал къачурдалай кьулухъ Берлиндин операцияда иштиракай аскеррив, гьа жергедай яз Г.Насировавни, Верховный Главнокомандующий И.В.Сталинан къул алай чухсагъулдин чарар вахканай. Ам гилани ветеранди вичин хизандин архивда лап багьа ядигар яз хуьзва. Женгера къалурай кьегьалвилерай гвардейчи Г.Насироваз Ватандин дяведин II-дережадин, Г.К.Жукован орденар, "Германиядин винел гъалибвал къазанмишунай", "Берлин къачунай", - санлай 15 медаль ганва.

1946-йисан зулуз хуру наградайрив ацIанвай гвардейчи хайи Дербентдиз хтана. Пенсиядиз экъечIдалди 30 йисалай гзаф вахтунда ада шегьердин жуьреба-жуьре карханайра гьакъисагъвилелди зегьмет чIугуна.

Гьуьрметлу хизанда 7 велед тербияламишнава. Женгерин ва зегьметдин ветеран Г.Насировахъ 26-дав агакьна хтуларни птулар ава. Абур ада вичин вилерин экв я лугьузва.

Кеферпатан Кавказда Дагъустанди кьетIен чка къазва

Вахтанг КУМАЕВ

7-июндиз Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй Россиядин министерстводин коллегиядин сад лагьай заседание хьана. Адан кIвалахда Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповани иштиракна. Мярекат ачухай Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй РФ-дин министр Лев Кузнецова регионрин руководителрин, Федерациядин Советдин, исполнительный властдин органрин векилрин гуьруьш 2015-йисан кIвалахдин нетижаяр кьун ва гъиле авай йис патал ведомстводин кар алай везифаяр тайинарун патал кьиле тухузвайди къейдна.

Россиядин Гъукуматдин Председателдин заместитель Александр Хлопонина мярекат СКФО-дин территорияда тухунин фикир дуьзди тирди къейдна. Ада малумарайвал, вилик финин барадай Россиядин Президент Владимир Путина теклифай территориальный принцип сифте нубатда СКФО-да ишлемишиз башламишна.

Александр Хлопонина хабар гайивал, 2015-йисан нетижайрал асаслу яз, СКФО-да промышленностдин производство 102,3 процентдин, аграрный комплекс 103,2 процентдин хкаж хьана. Кеферпатан Кавказдин Федеральный округдин регионриз къвезвай туристрин кьадар пуд сеферда артух хьана ва саки 2,7 миллион касдив агакьна. Гележегда и рекъем 10 миллион касдив кьван агакьарунин везифа вилик акъвазнава. Идалайни гъейри, ада Дербентдин 2000 йис тамам хьунин сувар хьтин чIехи мярекат тешкилай гьалдизни виниз тир къимет гана.

2015-йисан кIвалахдин нетижайрин ва 2016-йисуз ведомстводин вилик акъвазнавай кар алай везифайрин гьакъиндай малумат Лев Кузнецова гана. Алатай йисан нетижайрал асаслу яз, Кеферпатан Кавказдин федеральный округди вич дурумлудаказ ва хъсан ериш аваз вилик физвайди къалурна. Виридалайни хъсан нетижаяр хаммал гьялзавай производствойривай (104,1 процент), электроэнергия, газ, яд гьасилдай ва пайдай хилеривай (102 процент) къазанмишиз хьана.

"СКФО-дин регионри эцигунрин хилени виниз тир нетижаяр къазанмишна. Санлай къачурла, СКФО-да 2015-йисуз 250 миллиард манатдилай виниз къимет авай эцигунрин кIвалахар тамамарна", - къейдна ада.

Министрдин гафаралди, госпрограмма кьилиз акъуддай сад лагьай девирда - "Россиядин кьиблепад" тIвар ганвай махсус федеральный программайрин сергьятра аваз яшайишдин объектар цIийикIа туькIуьр хъувунин ва эцигунин рекьяй - пуд лагьай сменада кIелзавай аялрин кьадар аквадайвал тIимиларизалакьна.

Лев Кузнецова къейд авурвал, ведомстводи кIвалахиз алатнавай кьве йисан вахтунда къазанмишиз хьайи агалкьунрик бейкарвилин дережа агъуз хьун ва промышленностдин производство хкаж хьун акатзава. Хуьруьн майишатдани хъсанвилихъ аквадай хьтин дегишвилер арадал атанва.

Алай вахтунда Минкавказдин кIвалахда кьилин фикир Кеферпатан Кавказдин округ 2025-йисалди вилик тухунин госпрограммадиз гузва. И программади макрорегион вилик тухунин месэлаяр капитал желб авунин, инвестицийрин рекьяй активвал хкажунин, экономикадин жуьреба-жуьре хилера проектриз къват гун таъминарунин гьисабдай гьялдай мумкинвал гуда. Идани вичин нубатдай яз СКФО-дин субъектра яшайишдинни экономикадин жигьетдай авай гьалар хъсан хьунал гьида.

"Гьа и чIавуз макрорегион яшайишдинни экономикадин жигьетдай къвердавай вилик фини экономикадин жуьреба-жуьре секторар вилик фин, конкуренциядин хура акъвазиз жедай хилера кIвалахдин гзаф бегьерлу цIийи чкаяр арадал гъун патал, агьалийрин доходар хкажун патал, чкадал гьасилзавай товаррин кьадар, СКФО-да асул капиталдиз желбзавай инвестицийрин кьадар, гьакIни Россиядин субъектрин сад авунвай бюджетриз налогрилай къвезвай ва налогар тушир пуларин кьадар артух хьун патал шартIар яратмишда", - лагьана эхирдай Лев Кузнецова.

Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипова республика яшайишдин, экономикадин жигьетдай вилик тухунин барадай хъсанвилихъ дегишвилер жезвайди къейдна. Ада малумарайвал, Дагъустанда агьалийрин яшайишдин дережа хкажунин ва бейкарвал агъузарунин асул делилар хъсан хьун къазанмишиз алакьна.

"Промышленностдин производство виниз тир еришралди вилик физва, чун гьасилзавай продукциядин кьадарар артух хьунал гележегдани кIевелай машгъул хьун герек я. Чна къецепатан уьлквейривай маса къачузвай шейэр чкадал гьасилунин программадик еке умудар кутазва. Амма бес кьадар капиталар чара тавуртIа, чавай гуьзлемишзавай хьтин нетижаяр къазанмишиз жедач. Алай вахтунда кардик квай кредитризни пулдиз талукь политика кьилиз акъудзавай шартIара гьакъикъи сектор еридин жигьетдай цIийи дережадиз хкажуникай лугьун лап четин я. Производство вилик тухун патал пулдин такьатар герек я", - лагьана ада.

СКФО-дин субъектрин вири кьилерин тIварунихъай Рамазан Абдулатипова Александр Хлопонинавай РФ-дин талукь тир хилерин госпрограммайра ("2016-2020-йисара образование вилик тухун", "Здравоохранение вилик тухун", "РФ-дин гражданар тIем акакьдай ва къулай яшайишдин кIвалералди, коммунальный къуллугъралди таъминарун"). къалурнавай объектриз фикир хгун тIалабна.

Идалайни гъейри, Дагъустандин Кьили Дербентдин юбилей сувар хьиз къейд авуниз гьазурвал акуниз фикир гунай, кьиле тухузвай кIвалахар алакъалу авунай, гуьзчивилик кутунай, гьакIни вилик акъвазиз хьайи вири месэлаяр гьялунин карда куьмекар гунай Александр Хлопониназ, Кеферпатан Кавказдин федеральный округда Россиядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликоваз, Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй РФ-дин министр Лев Кузнецоваз ва адан сад лагьай заместитель Одес Байсултановаз сагърай лагьана.

Рамазан Абдулатипова Дербентдин юбилейдин сергьятра аваз гуьнгуьна хтунин кIвалахар 2018-йисалди давамарунин гьакъиндай РФ-дин Президент Владимир Путина чкъарар кьабулунин карда куьмек гунай Александр Хлопониназ ва сувар кьиле тухуник еке пай кутунай Чечен Республикадин кьил Рамзан Къадироваз разивилин кьетIен келимаяр лагьана.

Гуьгъуьнлай яшайишдизни экономикадиз талукь темадал хтун хъувуналди, регионди руководителди Кеферпатан Кавказдин федеральный округда асул федеральный чешмеяр ва вилик финин рекьер (балугъар кьун, газдин мяденар кардик кутун, Махачкъаладин гьуьлуьн алишверишдин международный портунин мумкинвилерикай менфят къачун) веревирд авун чарасуз тирдан гьакъиндай малумарна.

"Заз СКФО-дик квай субъектрин кьилерин фикир раиж авуналди, лугьуз кIанзава хьи, Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй министерство Кеферпатан Кавказ вилик финин барадай еридин цIийи дережадиз хкажунин рекье аваз физва. Алатнавай йисуз Россиядин Минкавказдин руководство округдин хейлин шегьерра ва районра хьана. Ада промышленностдин производствойра крар авай гьал, агропромышленный комплексда проектар кьилиз акъудзавай гьал ахтармишна. Инал тестикьариз жеда хьи, министерство региондa кьиле тухузвай кIвалахдиз хъсан патахъай таъсирзавай умудлу амадаг я. Виридалайни важиблу месэлаяр гьялунин карда РФ-дин Гъукуматдин Председатель Дмитрий Анатольевич Медведеван регьбервилик квай Гъукуматдин комиссияди зурба роль къугъвазва", - лагьана эхирдай Рамазан Абдулатипова.

Госдумадин депутат Гьажимет Сафаралиева лагьайвал, Минкавказ тешкилунихъ галаз санал вири субъектар тамам сад тир къурулуш яз вилик тухунив пайгардаказ эгечIунин гьаларни арадал атанва.

"Заз министерство инанмишариз кIанзава хьи, миллетрин крарин рекьяй Госдумадин Комитет ва депутатар законар акъудунин рекьяй гузвай лап жуьреба-жуьре теклифриз, иллаки экстремизмдиз аксивал авунин ва адан вилик пад кьунин жигьетдай, миллетрин арада авай алакъаяр пайгардик кутунин жигьетдай гузвай теклифриз талукь яз саналди кIвалах тухуз гьазур я. КIвалахдин и тереф гележегда гужлу авун герек я", - къейдна Гьажимет Сафаралиева.

Гуьгъуьнлай рахай Александр Хлопонина СКФО-дин регионар федеральный бюджетдай чара ийизвай субсидийрив дуьзгуьндаказ эгечIун лазим тирдан, такьатар ишлемиш тавуртIа, элкъвена вахчун хъийидайдан патахъай тагькимарна. Идахъ галаз алакъалу яз, вице-премьерди субъектрин руководителриз Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй министерстводихъ галаз активдаказ санал кIвалахун меслят къалурна.

Коллегия кьиле тухвайдалай гуьгъуьниз Лев Кузнецова ва Рамазан Абдулатипова журналистрин са жерге суалриз жавабар гана.

"За гьисабзавайвал, Дагъустандихъ конкуренциядин барадай еке артуханвилер ава. Коллегиядални Рамазан Гьажимурадовича республикадихъ хуьруьн майишатдилай (уьзуьмчивилелай, багьманчивилелай, якIун малдарвилелай) гъейри транспортдин, вич алай чкадин барадайни артуханвилер авайди къейдна. Ирандиз талукь яз кьабулай санкцияр алудунихъ галаз алакъалу ийидай чIехи логистический центр тешкилунин барадай Махачкъаладин мурк кьан тийидай портуникай менфят къачун патал лап еке мумкинвилер ачух жезва. Алай макъамда им лап еке артуханвал я.

Кьвед лагьайди, республикадихъ военно-промышленный комплексдани лап зурба мумкинвилер ава. Импорт эвез авунин программадин, ВПК-дин вилик акъвазавай цIийи везифайрин сергьятра аваз еке мумкинвилер арадал къвезва. Карханайри акъудзавай продукциядин кьадарар артухарзава, цIийи къуватар кардик кутазва. Каспий гьуьлуьн шельфни ишлемишуник кутун герек я, ина чахъ еке мумкинвилер ава. Чна ам менфятлудаказ ишлемишун патал лазим тир шартIар яратмишун герек я. Регионди хъ еке мумкинвилер ава. Промышленностдин продукциядин кьадар артух хьунин еришрал гьалтайла чаз агалкьунар жезвайди аквазва. Кьилинди квекай ибарат я лагьайтIа, вилик финин еришар хъсанбур я ва чаз гележег гьихьтинди жедатIа чизва", - лагьана Лев Кузнецова.

Суалриз жавабар гудай чIавуз Дагъустандин Кьили къейд авурвал, Минкавказдин министр Лев Кузнецова республикадиз аквадай хьтин куьмек гузва. "Чалай импорт эвез авунин программадин патахъай меслятдал къвез, ам Дмитрий Медведеван регьбервилик квай Гъукуматдин комиссиядал тестикьариз алакьна. Алай вахтунда чна Дагъустандин промышленный производство, сифте нубатда военно-промышленный комплекс, вилик тухузва. Гьа са вахтунда республикадихъ эцигунардай материалар гьасилдай промышленность вилик тухудай мумкинвални ава. Абурун запасрал гьалтайла, чун Россияда сифтегьанбурукай са чкадал ала. Минкавказдин коллегиядал веревирд авур программайра Дагъустандизни чка ганва", - къейдна республикадин Кьили.

Лев Кузнецова алава хъувуна: "Кеферпатан Кавказда Дагъустанди кьетIен чка къазва, ам гьикI вилик физватIа, адалай маса субъектра арадал къвезвай гьаларни аслу жезва. Гьар са регион вичин жуьреда гужлу я. Амма геополитикадин, тарихдин жигьетдай кьазвай чкадал гьалтайла, миллетрин арада авай алакъайрал, и накьварал яшамиш жезвай халкьарин жуьреба-жуьрвилел гьалтайла, Дагъустан кьетIен регион я ва ада Кавказдин къаматни тайинарзава".

("ДП")

Аялрин сувар Кьурагьа

Маида АГЬМЕДОВА

Аялар хуьнин Международный югъ Кьурагь райондани шад мярекатралди къейдна. И югъ гъвечIи гражданрин месэлаяр акун, абурун къайгъуда хьун, властри, обществоди абур гьялун патал тайинарнавайди я.

Идалайни башкъа, сувар тухунин кьилин макьсад акьалтзавай несил милли культурадин виридалайни хъсан чешнейралди, эдеблу, Ватан, инсан кIан хьунин гьиссералди тербияламишун я.

Къейд ийин хьи,Кьурагь райондин администрацияди акьалтзавай несил тербияламишуниз кьетIен фикир гузва.

1-июндиз райондин Культурадин фойеда, райондин искусствойрин школада чирвилер къачузвай аялрин иштиракваз аваз, Виридуьньдин аялар хуьдай йикъаз талукьарнавай мярекат кьиле фена. Иниз райондин хейлин хуьрерай искусствойрин школайра чирвилер къачузвай ва Кьурагьрин "Солнышко" тIвар алай ясли-бахчадай аялар атанвай. Абуруни концертдин программада иштиракна, кьуьлерна, манияр тамамарна. Аялринни муаллимрин гъилин-тупIун сенятрин выставкани итижлуди тир.

Мярекат Кьурагьрин 1-нумрадин юкьван школадин ученик Баламирзе Къазиева ачухна ва сифте гаф "Кьурагь район" муниципальный тешкилатдин кьилин заместитель Альберт Исаеваз гана. Ада аялризни абурун диде-бубайриз, муаллимриз и югъ рикIин сидкьидай мубаракна. Аялар хуьнин суварин шадлухдай тебрикдин хуш келимаяр гьакI Культурадинни информациядин ва печатдин Центрадин начальникдин заместитель Эльмира Исаевади, аялрин дидебубайрин патай Раиса Гьажихановади, райондин искусствойрин школадин директор Магьарам Къазиева лагьана.

Суварин шадвилерик аялри манияр лагьана, кьуьлер авуна, пианинодал, далдамдал, чIагъандал, кларнетдал макьамар яна. Тафаватлу хьайи аялрив ва цIи искусствойрин школа акьалтIарзавайбурув "Кьурагь район" муниципальный тешкилатдин кьилин патай гьуьрметдин грамотаяр ва дипломар вахкана.

Чун терроризмдиз акси я

Инсанриз хаталу ва зиянлу гьерекат

Хийир ЭМИРОВ

Пака вуч жедатIа, гьар са касдин кьилел гьихьтин дуьшуьш къведатIа чидайбур авайди туш. ГьакI пачагьлугърин кьисметарни виликамаз малумбур авач. Алай макъамда и фикир тестикьарзавай вакъиаяр, дуьшуьшар гзаф жезва.

Америкадин Сад хьанвай Штатри Бен Ладен лугьудай кас майдандиз акъудна, адаз бандитрин дестеяр тешкилдай, абур яракьламишдай мумкинвилер яратмишна. Эгер сифтедай дуьньядин агъавал ийиз кIанзавайбуру Бен Ладен чпиз герек терроризмдин гьерекатра, гъвечIи дявейра ишлемишзавайтIа, ахпа яракьламиш хьанвай дестеяр чпин иесийриз акси экъечIна. Гьа инлай башламиш хьайи террористрин жергеяр вири дуьньядиз чкIана. Къе абуру Россияда къадагъа авунвай "Исламдин государство" тIвар алай дявекаррин вири инсаниятдиз акси сиясатдал амалзавай тешкилат арадал гьанва ва Сирияда, Иракда, Ливанда, Египетда, Йеменда, Нигерияда... инсафсуз дявейрик цIай кутунва, агъзурралди ислягь инсанар, гьатта аялриз, дишегьлийризни инсафзавач, къирмишзава, дуьньядин тарихдин, культурадин, архитектурадин, искусстводин метлеб авай имаратар барбатIзава.

ИГИЛ-ди (Россияда къадагъа авунвай) вичин акьребдин зегьер кьуд патахъ чукIурзавайдан шагьидар хьайи, виликдай абурун тереф хуьз, абур яракьдалди таъминариз хьайи уьлквейрин кьилеравайбур анжах гила, дяведикай, кьиникьикай катзавай агъзурралди кесиб инсанар Европадин уьлквейриз ахмиш хьайила, кьукьмада акьуна. Россияди Сирия барбатIзавай ИГИЛ-дин кьушунрал цавай хар къуриз акурла, чара авачиз чебни террористриз акси тирди къалурзава.

Бен Ладенакай чпиз хийир амачирла, США-дин махсус дестейри ам тергна. Амма адан чка кьадай, мусурман уьлквейриз дяве малумардай, ислам вири дуьньядиз такIанардай къуватрин башчи арадал хкана кIанзавай. Амни, халкьар, динэгьлияр сад-садал гьалдарна, дуьньядин агъавализ кIанзавайбуруз регьятдиз жагъана. Ибрагьим Аввад Ибрагьим аль-Бадри. СМИ-ри тестикьарзавайвал, Бен Ладен терг авурдалай гуьгъуьниз дуьньядин сад лагьай террорист. Дуьньядин СМИ-ри мадни хабар гузвайвал, адакай, РагъакIидай патан уьлквейриз хьиз, гьа вичи регьбервал гузвай "халифатдин" агьалийризни лап тIимил малуматар ава. Гзафбуруз ам ерли чизвач, амма адан гуьзчивилик квай яракьлу дестейри, террористри, экстремистри ислягь, къени инсанриз, тамам уьлквейриз, зурба зиянар гузва. Вуж я эхир и кас?

Вичи вичиз "вири мусурманрин халиф" тIвар ганвай кас Абу Бакр аль-Багдади (гьакъикъи тIвар - Ибрагьим Аввад Ибрагьим Али Мугьаммад аль-Бадри ас-Самарраи) 1971-йисуз Багъдаддивай кеферпата авай Самара шегьерда дидедиз хьана. И вахтунда Иракда гьукум политический "Баас" партиядин гъиле авай.

Ибрагьиман буба Аввад Аллагьдиз икрамзавай гьакъикъи мусурман тир ва ада чкадин мискIиндин къвалав гвай медреседа тарсарни гузвай. Гьа ина Ибрагьимани сифтегьан чирвилер къачуна. Ада къуншийрин аялар кIватIиз, абурухъ галаз санал Къуръан кIелдай. Лугьузвайвал, Ибрагьим секин аял тир ва ада гзаф вахтни диндин ктабар хъсандиз кIелун патал акъуддай.

"Баас" партия диндиз акси туширтIани, ада дин гегьеншардай мумкинвални гузвачир. Ибрагьиман са бязи мукьва-кьилиярни гьа и партиядик квай. Адан кьве ими Иракдин президент Саддам Гьуьсейнан махсус къуллугъдин работникар, са стха Саддаман армиядин офицер тир. Муькуь стха Иракдинни Ирандин диведа телеф хьанай.

Гьа са вахтунда мукьва-кьилийрик салафизмдин терефдарарни квай. Гьатта Ибрагьиман дахни салафит ялдай. Юрист жез кIанзавай Ибрагьим дерин чирвилер авачирвиляй Багъдаддин университетдин юридический факультетдикни акатнач. Нетижада адакай исламдин факультетдин студент хьана. Магистратурада кIелдайла, Ибрагьим имидин теклифдалди "Стхаяр-мусурманар" организациядин жергейрик экечIна. Адан кьилин макьсад исламдин государствояр арадал гъун тир. Ибрагьимаз ихьтин фикир пара хуш хьана ва ам гьукумдихъ галаз лап кьетIидаказ, яракь гъилеваз женг чIугун теклифзавай кас тир.

Магистрдин дережа къачур жегьил Багъдаддин са кесиб районда кIвал кьуна яшамиш хьана. Кьуд йисан вахтунда ам кьведра эвленмиш хьана ва папари адаз ругуд велед хана. Ада рандин аялриз Къуръан кIелиз чируналди вичиз пул къазанмишзавай.

2004-йисуз розыскда авай дустунин кIвализ илифнавайла, американвийри Ибрагьимни кьуна ва "Кэмп Букка" тIвар алай фильтрациядин лагердиз вегьена. Ина американвийри шаклу ираквияр кьуна хуьзвай. Гьа ина Ибрагьима вичин мумкинвилерикай менфят къачуна. Ада лагерда авайбуруз исламдин диндикай лекцияр кIелна, жуьмядин капI авун тешкилна, есирда гьатнавайбуруз вичиз хуш акурвал исламдикай баянар гана. Лагерда авайбуру ахъаяйвал, "Кэмп Букка" жигьаддин халисан академиядиз элкъвенвай. 2006-йисуз Ибрагьим лагердай ахъай хъувуна.

Азадвал ахкур кас "Иракдин аль-Каида" организациядик квай ксарихъ галаз алакъалу хьана ва абуру адаз Дамаскдиз фин теклифна. Ина ада неинки террористриз куьмекар гана, гьакI илимдин рекьяй диссертацияни кхьена куьтягьна. И йисара жигьаддин жергейра авайбурун арада къалмакъал гьатна ва "Аль-Каидадин" Иракдин терефдарри "Иракдин исламдин государство" лугьудайди тешкилна. Исламдин рекьяй еке чирвилер авайвилиз килигна, Ибрагьим аль-Бадри Иракдин вилаятра авай организацийрин башчивиле тайинарна. Адан везифа пропагандадин стратегия туькIуьрун, боевикри диндин ва маса тапшуругъар дуьзгуьнвилелди тамамарунал гуьзчивал тухун тир.

2007-йисуз аль-Бадри Багъдаддиз хъфена ва ина ада Къуръандиз талукь яз докторвилин диссертация хвена. Адан илимдин кIвалахди гьа вахтунда "Иракдин исламдин государстводин" башчи Абу Айюб аль-Масридин фикир желбна ва ада Ибрагьим Шариатдин комитетдин (террориствилин организацияда диндин рекьяй кIвалах тухудайди) регьбервиле тайинарна. 2010-йисуз аль-Масри яна кьена ва организациядин кьиле Саддам Гьуьсейнан разведкадин къуллугъдин виликан офицер Гьажи Бакр акъвазна. Разведкадихъ галаз алакъалу хьайи кас тирвиляй вичихъ бегьем ихтибар авачирди акурла, ада вичин вири мумкинвилерикай менфят къачуна, террориствилин организациядин кьилиз аль-Бадри хкягьиз туна.

2013-йисуз террориствилин дестеди Сирияда кьиле физвай дяведин женгера иштиракна ва организациядизни "Иракдинни Левантадин исламдин государство" (ИГИЛ) тIвар гана. 2014-йисуз аль-Бадриди вичел Абу Бакр аль-Багъдади тIвар эцигна ва вич халиф яз малумарна. Гьа и йисан июндиз гьукумдиз акси суннитрин маса дестейрихъ галаз санал Кеферпатан Иракдин чIехи пай мулкар ва гьакI Мосул шегьерни кьурла, ИГИЛ-дикай вири дуьньядиз хабар хьана. Гъиле-гъил аваз Иракдинни Сириядин мулкара аль-Багъдадиди халифат тешкилнавайдини малумарна. Халифатдин меркезни Ракка шегьердикай авуна.

2014-йисан 5-июлдиз аль-Багъдадиди Мосулдин жуьмя мискIинда вяз кIелна ва ам Интернетда эцигуналди, дуьньядин вири мусурманриз вичиз муьтIуьгъ хьуниз ва жигьаддик экечIуниз эвер гана. Дуьньядин уьлквейри кваз такьунвай террористрин "государстводи" мусурманар яшамиш жезвай вири чкайра, гьа гьисабдай яз Иорданияда, Израилда, Палестинада, Кувейтда, Ливанда, Туьркияда, Россиядани кваз диндин ва политикадин жигьетдай гьукум дяведалди гъиле кьун чарасуз я лугьузва. Исламдин диндин алимри ихьтин идеология гегьеншарзавай террориствилин организация рикIивай критика авуна ва ам адетдин исламдал амалзавай мусурман вири уьлквейриз акси, зиянлу "государство" тирди малумарна. Тестикьарзавайвал, террористриз финансрин рекьяй еке куьмек Катарди гузва. ИГИЛ-ди Иран, Саудовдин Аравия, Россия, США вичин душманар яз гьисабзава.

Эхь, чаз къе аквазвайвал, терроризм вири инсаният, алем патал хаталу ва зиянлу гьерекатдиз элкъвенва ва адахъ галаз женг чIугун виридан буржини я. Гьавиляй Россиядин Федерацияди Сириядин гьукумат террористрикай хуьн патал вичин куьмекни гана. Гилани РФ-дин оборонадин министерстводи США-диз ислягьвилин рекьел текъвезвай боевикрин дестеяр гьавадай къирмишун патал къуватар сад авуниз эверзава, амма США-ди и важиблу кардиз, вичин са гьихьтин ятIани итижар аваз, разивал гузвач.

Вири дуьньядин халкьарик къурху кутунвай террористрин башчи терг авун патал Россияда къадагъа авунвай ИГИЛ-дихъ галаз женг чIугвазвай коалициядин къуватри са шумудра гьужумар авуна. ИкI, Иракдин Аль-Каим районда цавай гьужум авурла, хейлин террористар терг хьанай. Кьейи ва я хер хьайибурун арада Абу Бакр аль-Багъдадини авалдай, амма и малумат гуьгъуьнлай тестикь хьанач.

2015-йисан 18-мартдиз Иракдинни Сириядин сергьятдин патавай физвай террористрин командирар авай автомашинрал гьужум авурла, Абу Бакрал залан хер хьанай ва ам Сириядин Эр-Ракка шегьердин больницада кьена лугьудай ванер акъуднай. Аль-Бадри амачирди чир хьайила, боевикри цIийи "халиф" Абдурагьман Мустафа аль-Шейхлараз (Абу Аля аль-Афридиз) муьтIуьгъ хьунин кьин кьуна. И сефердани аль-Багъдадидиз талукь малуматар тапанбур хьана. Террористрин 1-башчи кьенач, Туьркияда залан хирер сагъар хъувурдалай гуьгъуьниз ам Ливияда кIеви хьанва.

Лугьузвайвал, Америкадин гьукуматди Абу Бакр аль-Багъдадидин кьилихъ 10 миллион доллар гун хиве кьунва. ЯтIани ада вичин инсафсуз кар давамарзава, Сирияда, Иракда ва маса уьлквейрани пайда хьанвай террористрин дестейриз, къефлейриз тапшуругъар гузва, инсанар къирмишун, виридак кичI кутун истемишзава. Амма абурун нагьакьан фикирар кьилиз акъатдач. Россиядин Федерациядин Президентди, Гьукуматди, гьакI РагъакIидай патан хейлин уьлквейрин гьукумдаррини террористрин мукар михьиз терг авунин рехъ кьунва.

Терроризмдин, диндин экстремизмдин татугай ва къанлу чин акунвай Дагъустан Республикадин агьалийри, ислягьвиликай, кутугай яшайишдикай, аваданлу, мублагь уьмуьрдикай фикирзавай гьар са касди терроризмдин гьерекат негьзава. Эхиримжи вахтунда чка-чкада терроризмдиз, диндин, политический экстремизмдиз акси тир мярекатар тешкилзава, жегьилар гъавурдик кутазва. Вучиз лагьайтIа боевикрин, террордин пайдах хкажнавай организацийрин, дестейрин вилик пад такьуртIа, дуьньяда лап чIуру гьалар арадал къведайди ислягь инсанри аннамишзава.

Дуьзгуьн рекьел хкизва

Хийир ЭМИРОВ

Тапан, зиянлу идеологиядин таъсирдик акатна, террористрин жергейрик экечIнавайбур дуьз рекьел хкун виридалайни важиблу кар я. Гьам тахсиркарвилер ийизвайбурун диде-буба, гьам общество патални. Террористрин, экстремистрин къефлеяр, дестеяр алаз хьиз авай чи шегьерра, районра меслятдал хкунин рекьяй комиссияр кардик кваз са шумуд йис я. Абурун кIвалах регьятди туштIани, дуьзгуьндиз кьиле тухузвай серенжемри разивалдай нетижаярни арадал гъизва.

И мукьвара Дербент шегьердин муниципалитетдин кьил Малик Баглиеван регьбервилик кваз шегьердин меслятдал хкунин рекьяй комиссиядин нубатдин заседание хьана. Анал диндин экстремизмдин иштиракчияр хьиз талукь сиягьра гьатнавай 4 кас анай акъудуниз талукь месэладиз килигна. Заседанидал малум хьайивал, гьар са касдихъ вичин кьетIен кьисмет авай. Садбур мукьва-кьилияр боевикар тирвиляй, масадбур чпин дуьзенавиляй, тежрибасузвиляй къайдаяр хуьдай органрин гуьзчивилик акатнавай. Абурукай бязибуруз, гьакъикъатдани, экстремистрин жергейрай эхкъечIдай фикир авай. Сад-кьведаз тапарралди чеб сиягьдай акъудна кIанзавай.

Инсанрин кьисметар гьялзавай чкадал Малик Баглиева лагьана: "Чи макьсад са низ ятIани писвал авун туш. Амма чаз къе жегьил инсанар квел машгъул ятIа чир хьана кIанзава. И кар патални заседанидал чун тамашзавай гьар са касдин документрихъ, адан кар-кеспидихъ галаз таниш хьун герек я. Экстремистрин сиягьдай акъудунин кар чун патал важиблу я. Чаз чи гадаярни рушар са нин ятIани тагьсирдик акатна кIанзавач. Эгер чавай, террористрин жергейрай ахкъудна, са кас кьванни къутармишиз хьайитIа, гьа имни чи гъалибвал я. Заз къейд ийиз кIанзава хьи, тапан, зиянлу идеологиядин таъсирдик акатнавайбур дуьз рекьел хкун патал хизанрини жезмай кьван алахъунар авуна кIанда. Жегьилар тахсиркаррин жергейрик экечIунай чна гьар сада жавабдарвал гьиссун лазим я. Эгер чун жегьилрин месэлайривай къерех хьайитIа, абурун куьмекдиз "маса" ксар къвезва.

Заседанидин иштиракчияр Туьркиядай яна Сириядиз физ кIанзавай Абдурагьман Гьажихаликьован ва адан вахан месэладиз килигна. Дишегьлиди вичин стхадихъ галаз гъавурдик кутунин, ам дуьз рекьел хкунин кIвалах тухун тIалабна.

Маса дишегьлиди меслятдал хкунин рекьяй комиссиядин членриз вичин хва Сириядай сагъдиз хкунин карда куьмек гунай сагърай лагьана. Гьелбетда, хци Россиядин Федерациядин закондин вилик жаваб гуда. Диде вичин хва сагъ яз амукьунал пара шад тир.

Жегьилар ва жаванар экстремистрин, террористрин жергейриз гьахьунин вилик пад кьуниз талукь теклифар, меслятар Дербент шегьердин администрациядин кьилин заместитель, террордиз акси комиссиядин секретарь Ж.Алирзаева, Россиядин ФСБ-дин Дагъустанда авай управленидин Дербентдин отделдин начальник А.Жидейкоди, шегьердин Собранидин председатель М.Рагьимова, Дербент шегьердин ва рандин прокурор С.Къазиагьмедова гана.

“Дагъвияр” международный VII фестиваль

Итижлу мярекат

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафте Дагъустандин культурадин уьмуьрда итижлу вакъиайралди девлетлуди хьана. ИкI, 1-6-июндиз Дагъларин уьлкведа фольклординни адетдин культурадин международный “Дагъвияр” VII фестивалдин сад лагьай паюнин сергьятра аваз са жерге мярекатар кьиле тухвана. Меркездин ва адак акатзавай посёлокрин, Дербентдин, Избербашдин, Хунзах, Леваша районрин агьалийриз неинки чи республикадин (саки 40-далай виниз коллективри иштиракна), гьатта Шри-Ланкадай, Словакиядай, Мексикадай атанвай мугьманрин ансамблрихъ галаз таниш жедай, къецепатан уьлквейрин яратмишунардай коллективрин устадвилиз къимет гудай мумкинвални хьана. ЮНЕСКО-дин къаюмвилик квез, “Россиядин культура (2012-2018-йисар)” федеральный махсус программадин сергьятра аваз, РД-дин Кьил Р.Абдулатипован куьмекдалди кьиле тухвай и фестиваль цIи Дагъларин йисаз талукьарнавай. Фестивалдин иштиракчийри дагъустанвийриз лап гуьрчег ва яргъалди рикIера амукьдай сувар багъишна.

Къейд авун лазим я хьи, фестивалдин программа художественный ва яратмишунрин рекьяй жуьреба-жуьре жанрайрин са шумуд проектдикай - “Лагь мани, ашукь”, “ГъвечIи дагъвияр” фестивалрикай, “Халкьдин парталрин сувар” дефиледикай, “Дагъустандин булахар”, “Къугъугъ, руьгь!” конкурсрикай, фольклордин параддикай, этновыставкайрикай, конференцийрикай, халкьарин культурайриз ва адетриз талукь видеофильмаяр къалуруникай, фестиваль ачухуниз ва агалуниз талукьарнавай гала-концертрикай ибарат тир.

1-ИЮНДИЗ меркезда, шииратдин Театрдин гьаятда, ачух чкадал М.-А.Жемалан тIварунихъ галай Дагъустандин художественный училищедин 1-курсунин студентри живописдин эсерар кхьиниз талукьарнавай конкурс кьиле фена. ТIебии экуьналди эскизар арадал гъун (пленэр) училищедин студентар патал кIелунин йисан нетижаяр кьадай тарсуниз элкъвена. И жуьреди чирвилерин ери ва деринвал ахтармишдай, рехъ гузвай гъалатIар дуьзар хъийидай мумкинвал гузва.

2-ИЮНЬ. Махачкъала. Урусрин М.Горькийдин тIварунихъ галай драмтеатрдин чIехи зал сиве-сивди инсанрив ацIанвай. “Дагъустанди мугьманар къаршиламишзава” тIвар алаз и юкъуз фестиваль ачухуниз талукьарнавай шад мярекат кьиле фена. Ана (гуьгъуьнлай фестиваль агалуниз талукьарнавай шад мярекатдани) Мексикадай тир “Алианза”, Словакиядай атанвай “Омладина”, Шри-Ланкадай тир “Ранранга” фольклордин коллективри, чи республикадай лагьайтIа, Ахцегь, Акуша, Ботлих, Къули, Буйнакский, Гергебил, Шамилский, Хасавюрт районрин фольклордин, музалатрин, вокалдин, хореографиядин ансамблри, Республикадин халкьдин яратмишунрин кIвалин (РДНТ) “Волна” тIвар алай урус манийрин хорди, Махачкъала, Къизляр шегьеррин, Къумторкъала, Хасавюрт районрин аялрин фольклордин коллективри, “Поющая Чарода” (ЧIарода район) хорди, “Каспий” тIвар алай Дагъустандин кьуьлерин ансамблди ва ногъай халкьдин фольклординни этнографиядин “Айланай” ансамблди (ва икI мад) тамашачийрин гуьгъуьлар ачухарна. Гьар са нумрадилай кьулухъ абуру яргъалди язавай гурлу капарини и кардин гьакъиндай шагьидвалзавай. Фестивалдиз санлай хизанар галаз, аялар гваз атанвай ксарин кьадар гзаф тир.

Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован тIварунихъай фестивалдин мугьманрин, иштиракчийрин ва тамашачийрин тIварарихъ хуш келимаяр РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВА** лагьана. Ада фестиваль неинки са культурадин, гьакIни этнотуризмдин хилени важиблу проектрикай сад тирди къейдна. “Дагъвияр” фестивалдик еке умудар кутунвайдал, Дагъустандин тIвар хъсан патахъай машгьур авунал, яратмишунрин диалогдин куьмекдалди халкьарин арада дуствилин алакъаяр мягькемарунал гьалтайлани международный фестивалди еке роль къугъвазвайди къейдна.

Фестивалдин иштиракчийрин тIварунихъ РФ-дин Президентдин культурадин рекьяй советник **Владимир ТОЛСТОЯ**, ЮНЕСКО-дин крарай Россиядин Федерациядин Комиссиядин секретарь **Григорий ОРДЖОНИКИДЗЕДИ**, ГРДНТ-дин директор, культурадин материальный тушир ирс хуьнин рекьяй Россиядин Комитетдин Председатель **Тамара ПУРТОВАДИ** рекье тунвай хуш келимаяр кхьенвай телер кIелна. Абура “Дагъвияр” фестиваль Россиядин культурадин хиле лишанлу вакъиа тирди къейднавай. Т.Пуртовади и жуьредин фестиваль Кеферпатан Кавказда авай сад тирдал, Дагъустан Республикани ам кьиле тухудай чка яз хкягъун дуьшуьшдин кар туширдал фикир желбнавай. “Дагъустан гзаф миллетар ва гзаф конфессияр авай регион я, ам пара кьетIен культурадин адетралдини фольклордин девлетлу ирсиналди, халкьдин художественный сеняткарвилин ва устIарвилин пешейралди машгьур я. Фестивалди жуьреба-жуьре фикирар авай ва культурадин рекьяй жуьреба-жуьре адетрал амалзавай инсариз саналди яратмишдай ва дуствилин алакъаяр мягькемардай мумкинвал гузва”, - кхьенвай адан чарче.

ГЬА И ЮКЪУЗ Махачкъалада, Урусрин драмтеатрдин гъвечIи залда, “Къугъугъ, руьгь!” конкурсни кьиле фена. Ана Махачкъала ва Дербент шегьеррай, Ахцегь, Лак, Леваша, Сергокъала, Тлярата районрай тир, гьакIни Словакиядай, Мексикадай ва Шри-Ланкадай атанвай мугьманрини чпин алакьунар къалурна. Конкурсдин иштиракчийри Дагъустандин ва Кавказдин, мугьманри ланкийвийрин милли макьамар, сингал чIалалди манияр (ва икI мад) тамамарна. Конкурсдин жюридиз (РД-дин искусствойрин ва культурадин лайихлу деятелар квай) гъалиб хьайи ксар тайинарун четин акъвазнавай, гьикI лагьайтIа, иштиракчийрин устадвал тариф авуниз лайихлу тир.

5-ИЮНДИЗ “Россия - зи Ватан” тIвар алаз кьиле фейи фестиваль агалуниз талукьарнавай Гала-концерт иллаки гурлуди хьана. М.Горькийдин тIварунихъ галай театрдин чIехи залда кIвач эцигдай чка авачир. Тамашачийрин арада РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВ**, РД-дин культурадин министр **Зарема БУТАЕВА** ва республикадин вилик-кьилик квай къуллугърал алай гзаф ксар авай. Концертда чIехибурун ва аялрин фольклордин, хореографиядин, вокалдин, “Эхо гор”, “Тлярата”, “Темир-Хан-Шура”, “Авадан”, “Хазар”, “Акаро”, “Дараччи” ва маса ансамблрин иштиракчийри чпин устадвал къалурна. Мугьманарни кьулухъ акъвазнавачир: абуруни чеб векилар тир халкьарин культурайрихъ ва адетрихъ галаз танишарзавай, сегьне гьам яваш, гьамни туьнт кьуьлерни макьамар тамамарзавайбурун ихтиярда авай. Дагъустандин тамашачийри Шри-Ланкадай атанвай “Ранранга” (руководитель Тенакоон Сунил Даянанда), Словакиядай тир “Омладина” ансамблрин векилар гзаф гьуьрметдивди къаршиламишзавай. Мексикадай тир фольклордин “Алианза” ансамблдин векилриз тамашачийри иллаки гурлу капар яна. Икьван чIавалди телевизордай Мексикадин сериалрай таниш тир ксар меркезда сегьнедал акун, дугъриданни, Дагъустандин тамашачийриз хуш хьанвай. “Дагъвияр” фестиваль вичин мурад-метлебдив агакьна.

6-ИЮНДИЗ “Дагъвияр” международный фестивалдин иштиракчияр Зарема Бутаевади кьабулна, абурув грамотаяр ва дипломар вахкана.

Хуьрерин жегьилрин форум

Муайзат АБДУЛАЕВА

2-июндиз Республикадин сагъламарунин ва образованидин “Солнечный берег” центрада “Россиядин хуьрерин жегьилрин союз” тIвар алай тешкилатдин Дагъустандин отделениди дагъви жегьилрин форум тешкилна. Мярекат РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министр Арсен ГЬАЖИЕВА ачухна.

Форумдин иштиракчияр

- СКФО-дин хуьрерин жегьилрин форум тухун чун патал хъсан адетдиз элкъвенва. И карда заз “Россиядин хуьрерин жегьилрин союз” тешкилатди ийизвай кIвалах къейд ийиз кIанзава. Абурун кIвалах хуьрер вилик тухунихъ, и кардал жегьилар желб авунихъ элкъуьрнава. Чна, жегьилрин крарин министерстводи, абуруз вири жуьредин куьмекар гуда, - лагьана министрди.

Арсен Гьажиев

Дагъустандин милли политикадин министерстводин отделдин начальник **Бахтияр МАГЬМУДОВА** къейдайвал, жегьилар патал форумар тешкилуни республикадин гьуьндуьрвилиз хъсан патахъай таъсирзава, алава яз, абуру жегьилриз обществодинни политикадин месэлайрай кьил акъудиз куьмекзава.

- Ихьтин жуьредин мярекатар чи республикада кьиле физ сад лагьай сефер туш ва за и кардал дамахзава. Ина жегьилри тежриба къачузва. Зун инанмиш я, и форумдин иштиракчийри чи республикадин агропромышленный хел виликди тухуник чпин еке пай кутада, - давамарна РД-дин милли политикадин министерстводин векилди.

Камил Саидов

Форум ачухунин шад мярекатдал Махачкъаладин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин председатель **Карина ИМРАНОВА**, “Россиядин хуьрерин жегьилрин союз” тешкилатдин исполнительный директор Дмитрий Пекуревский ва масабурни рахана. Д.Пекуревскийди и форум тешкилиз куьмек гайибуруз сагърай лагьана ва жегьилрин союздин Дагъустандин отделение уьлкведа активнибурукай сад тирди лагьана.

Мярекатдин эхирдай “Россиядин хуьрерин жегьилрин союздин” Дагъустандин отделенидин кьиле авайди тир **Камил САИДОВА** хуьрер вилик тухунин карда и форумди жегьилриз цIийи фикирар гъидайдак ва абур кьилиз акъуддай мумкинвилерни хьуник умудар кутуна.

“Дагъвияр” фестиваль Дербентда

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

3-июндиз Дербент шегьердин Нарын-къеледин вилик квай майдандал “Дагъвияр” фестивалдин сергьятра аваз пагьливанрин сувар, “Мани лагь, ашукь” фестиваль ва “Дагъларин йисан адетар” халкьдин искусстводин концерт кьиле фена.

Дагъустанда пагьливанрин искусстводиз гьамиша зурба къимет гайиди я. Адан итижлувал генани хкаж жезва. Гьар йисуз республикада адаз талукь тир мярекатар тухузва. Дербентда пагьливанрин сувар сад лагьай сеферда кьиле фена. И суварик Дагъустан Республикадин лайихлу артист Камил Къурбанова регьбервал гузвай Дагъустандин Огни шегьердин циркинин искусстводин школади, Мегьарамдхуьруьн райондин халкьдин “Гьунар” циркинин коллективди, Къули, Къайтагъ районрин пагьливанрин дестейри ва Махачкъала шегьердин цирковой студияди иштиракна. Абуру симинилай финин искусство, акробатикадин уюнар, зуьрнединни далдамрин авазрикди симинал кьуьлер авунин устадвал къалурна. Тамашачийриз абурун алакьунар пара бегенмиш хьана ва гурлу капар ягъуналди пагьливанрин гьевес генани хкажна.

Пагьливанрин гуьгъуьналлаз сегьнедиз ашукьар экъечІна. Ашукьар Кьиблепатан Дагъустанда вири халкьарихъ ава. Лезги халкьдин ашукьрин искусство лап къадимди я. Абурун жергеда Ашукь Мегьамедова, Сулейман-Стальский райондай Расул Абдулкебирова, Омар Меликова ва масабуру иштиракна. Гьар са ашукьди вичи тамамарай нумрада чуьнгуьрдилай гьейри балабан, чІагъан ва тафт ишлемишна. Абур неинки чпин мани тамамарунин къайдадалди, гьакІни пек-парталдалдини (садбурал халис милли парталар, кьилел баПІах алай, муькуьбурал ваъ) тафаватлу хьана. Тамашачийриз ашукьри лагьай манияр, абурун чуьнгуьрдал къугъунин устадвал гзаф хуш хьана.

Халкьдин искусстводин “Дагъларин йисан адетар” концерт дагъвийрин адетар, культура хуьнин ва виликди тухунин лишандик квез кьиле фена. Ада Кьиблепатан Дагъустандин халкьарин фольклордин жуьреба-жуьревал къалурна.

Концертда Дербентдин музучилищедин халкьдин алатрин оркестрди, “Кьурагьрин дагъларе” (Кьурагь район), “Терекеме” (Дербент район) халкьдин фольклордин ансамблри, Рутул, Хив, Табасаран, Агъул районрин фольклордин кІватІнавай коллективри ва Дербентда кардик квай кьуьлерин “Каспий” госансамблди иштиракна. Абуру тамашачияр неинки кьуьлерни манияр тамамаруналди, гьакІни мехъерин, аял кьепІина тунин, свас це лугьунин адетар къалуруналдини гьейранарна.

Ина Мексикадай, Словакиядай, Шри-Ланкадай атанвай халкьдин яратмишунрин устадрини чпин алакьунар къалурна. Абурун кьуьлерин туьнтвили, манийрин везинри, милли парталрин гуьрчег-

Саид, Ашукь Лукьман, Мазан Къемер..., чи девирдин ашукьар: Нуьсрет, Сакит, Абдуллагь, Абдул, Абдурагьман, Осман, Айдын, Шемшир, Адил, Алихан, Рубаба ва масабур ава. Виликрай ашукьрин арада гьуьжетар финин мярекатарни жедай. Адет хьанвайвал, гьа гьуьжетра магълуб хьайида вачин чуьнгуьр гьалибчидиз савкьат яз тадай.

“Дагъвияр” международный фестивалдин проектдик квай “Мани лагь, ашукь” мярекатди ашукьрин акъажунрин къадим адетар давамарда.

Ашукьрин суварин мярекатда Ахцегь райондай атанвай “Шарвили” тІвар алай ашукьрин халкьдин ансамблди, жегьил ашукьар тир дербентви Рамазан Ризаева, Мегьарамдхуьряй Азим вили, музыкадин алатрин ванци, гьелбетда, тамашачийрин итиж чпелди чІугуна. Кьилди къачуртІа, Шри-Ланкадин “Ранранга”, Словакиядин фольклордин “Омландина”, Мексикадин фольклордин “Алианза” ансамблрин кьуьлерни, маниярни дикъет гуниз лайихлубур тир. “Алианза” ансамблрин дестедик квай 13-25 йис хьанвай жегьилривай Мексикадин халкьдин къилихриз талукь рангар манийралдини кьуьлералди ачухариз алакьна. Абуруз и карда халисан мексиканвийрин милли парталрини, гьелбетда, куьмек гана.

“Дагъвияр” жуван халкьдин культура хуьнин ва маса халкьарин культурайрин арада вичин лайихлу чка кьунин бине я.

Москвада - “Сесинин алем”

Устадвал къалурна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Са тІимил йикъар идалай вилик Москвадин П.И.Чайковскийдин тІварунихъ галай консерваториядин Рахманинован залда “Сесинин алем” тІвар алаз музыкадин международный XIV фестиваль кьиле фена. Адан сергьятра аваз дуьньядин жуьреба-жуьре регионрин классикадин ва адетдин музыкадин концертар, театрдин жуьреда туькІуьрнавай сегьнеяр къалурна, выставкаяр тешкилна, дуьньядин машгьур ксарин регьбервилик квез жуьреба-жуьре музалатрал къугъунай тарсар гана. Шадвилелди а кардикай хабар гуз кІанзава хьи, еке ва девлетлу тарих авай Рахманинован залда чпин устадвал къалурайбурун жергеда чи ватандашарни авай.

Шамил Шерифалиев

АЛАВА КЪЕЙД. Музыкадин международный фестиваль 2013-йисалай инихъ гьар йисуз кьиле тухузва. Адан макьсад жегьилар ва общественностдин гегьенш къатар жуьреба-жуьре уьлквейрин авазрихъ, музыкадихъ, адетрихъ ва музыкадин хиле къачунвай илимдин камарихъ галаз танишарун я. Алатнавай йисара дуьньядин музыкадин алемда машгьур вишералди ксар фестивалдин иштиракчияр хьана.

Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован, РД-дин культурадин министерстводин ва Россиядин Президентдин патав гвай Дагъустандин Гьамишалугъ векилханадин куьмекни галаз и фестивалда Дагъустандин Т.Мурадован тІварунихъ галай госфилармониядин артистрини иштиракна. Абуру “Дагъустан - кІанивал зи эбеди. Къадим дагъларин ва рехи Каспийдин мани” тІвар алаз гайи концертдик Дагъларин уьлквединкомпозиторрин эсерар ва фольклордин манияр квай. Адан программа гьазурайди музыковед, Даггосфилармониядин художественный руководитель Ирина Нахтигаль тир.

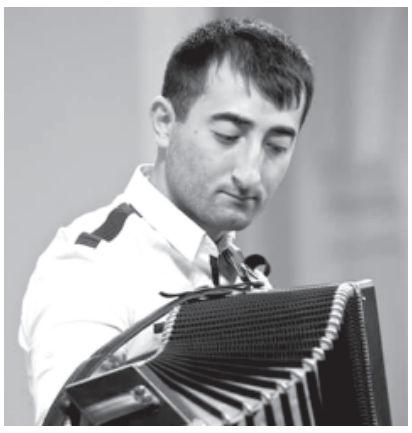

Эльмар Шерифалиев

Фестивалдин тешкилатчияр чи республикадин иштиракчийрин программадилай, тамамарай манийрин еридилай ва концерт тешкилнавай къайдадилай гзаф рази яз амукьна.

Дагъустандин академический музыкадин культурадихъ галаз Россиядин лайихлу артистка, пианистка Зарифа Абдуллаевади, Дагъустандин халкьдин артистка Светлана Мусаевади, международный ва Россиядин конкурсрин лауреат **Шамил ШЕРИФАЛИЕВА** (тар) танишарна. Халкьдин музалатрал къугъвай Башир Багьавдинова (агъач-къумуз) ва Вириросиядин конкурсдин дипломант **Эльмар ШЕРИФАЛИЕВА** (чІагъан) чпин устадвилелди, хкянавай репертуардалди тамашачийриз рикІелай тефидай декьикьаяр багьишна. Абуру, фольклордин манийрилай гьейри, Мегьамед Гьуьсейнован “Лезгийрин рапсодия”, Мурад Къажлаеван “Дагъустандин альбомдай” пьесаяр, Расул Гьамзатован “Муидин манияр” чІалариз Ширвани Чалаева туькІуьрнавай ва маса манияр тамамарна.

КьетІендаказ къейд авун лазим я хьи, Дагъустандин милли чІалари, гзаф сесер кваз санал мани тамамаруни, сесерин везинлувили, музалатрин тембрдин жуьреба-жуьрвили, кьилиндини, “чан алай сесини” Дагъларин уьлквединпешекар композиторрин манияр кІватІ хьанвайбуруз пара кІанарнавай. Абуру чи артистар хушвилелди, гурлу капар ягъуналди кьабулна. Залда ацукьнавайбуру чи устадрин алакьунри чеб гьейранарнавайди абурун тІварарихъ хуш келимаяр лугьуналди къалурна.

И мукьвара чаз и фестивалда чпин устадвал къалурай чи ватандашар, чпин ери-бине Ахцегьай тир стхаяр Шамил ва Эльмар Шерифалиеврихъ галаз гьуьруьшмиш жедай мумкинвал хьана. Малум хьайивал, стхайри Ахцегьа 1-нумрадин юкьван школада кІелна. Кьведани музшколадани чирвилер къачуна, халкьдин музалатрал къугъунай чпин устадвал хкажна. Гьуьгъуьнлай Шамил ва Эльмар Шерифалиеври Махачкъаладин Г.Гьасанован тІварунихъ галай музучилищеда, Даггосуниверситетда кІелна. Икьван чІавалдини абуру чпин алакьунар, республикада хьиз, адалай къецени са шумудра къалурнавай. ИкІ, Шамил Шерифалиев Калугада, Элистада, Нальчикда, Дондал алай Ростовда, Москвада кьиле фейи са жерге фестивалрин иштиракчи я. Адакай Калугада “Звонкоголосая юность России” лишандик квез Н.П.Осипован тІварунихъ галай жегьилрин, гьакІни халкьдин музалатрал къугъунай Махачкъалада кьиле тухвай Вириросиядин IV ва V ачух конкурсрин, Симферополда “KrimAcco-2013” тІвар алаз тешкилай международный конкурсдин, международный музыкадин проектдин лауреат хьана.

Алай вахтунда Шамила Нальчикда авай Кеферпатан Кавказдин искусствойрин госинститутда кІелзава ва Дагъустан Республикадин халкьарин музалатрин госансамблда зегьмет чІугвазва. Эльмар Шерифалиев Махачкъалада музыкадин ва искусствойрин школайрин муаллим я.

8-июнь - социальный работникдин югъ

Мергьяматлувал - сифте чкадал

Надият ВЕЛИЕВА

Россиядин Федерациядин Президент В.В. Путинан Указдин бинедаллаз республикадин агьалияр социальный рекьяй хуьдай къуллугъчийри чпин пешедин сувар 16 лагьай сеферда къейдна. Агьалияр социальный рекьяй хуьдай къуллугъди гьар са хизандин уьмуьрда гьихьтин роль къугъвазватІа, малум я.

Уьмуьрдин эвел - им чан сагъ, ашкъигьевес, гъиле-кІваче къуват, такьат авай, гъиле кьур гьар гьи кІвалах хьайитІани кьилиз акъудиз алакьдай бере я. Идаз инсандин уьмуьрдин гатфар лугьуда.

Юкьван яшариз акъатайла, уьмуьрдин уькІуь-цуру дадмишна, инсан гьар са патахъай дигмиш жеда, акьулди, бедендин къуватри цуьк акъудда.

Йисар, вахтар къвез фида. Ахьтин са вахт къведа хьи, инсан яшлу жеда, жувавай жувахъ гелкъвез хъжедач, хуьруьк-кІвалик кумукьдач, масадан куьмекдихъ муьгьтеж, бязи дуьшуьшра гьатта багъри веледризни кваз ужуз жеда. Гьа им инсандин виридалайни четин, перишан вахт я ва ахьтинбуруз веледри, мукьва-кьилийри, агьалияр яшайишдин рекьяй хуьдай къуллугъри ва медицинадин работникри мергьяматлувилин гъил яргъи авун чарасуз я.

Гьикьван гьайиф къведай кар я, чпин вири уьмуьрда зегьмет чІугур, йифен ахвар, йикъан кьарай атІана, балаяр чІехи авур, Ватандин ЧІехи дяведин цІаярай экъечІай, къе яшлу ва зайиф хьанвайла, чпивай чпихъ гелкъвез техжезмайла, хейлин яшлу инсанар, рикІяй агъзур жуьре пашман хиялар физ, кІвалера текдаказ амукьнава. Абурун кьисметарни жуьреба-жуьре я. Бязибурун веледар, мукай лув гайи чубарукар хьиз, гьарма сад санихъ акъатна, яргъал шегьерра яшамиш жезва. Диде-бубадин гьарайдизни агакьзавач. Масадбуру лагьайтІа, вафасуз хьана, диде-бубадикай эсиллагь хабар кьазвач. Амма яшлу инсанрин уьмуьрдин эхир веледрин, хтул-птулрин арада чимиди, къулайди, гьуьрмет, къимет алайди хьун лазим я.

Сир туш, алай девир иллаки яшлу инсанар патал гзаф четинди хьанва. Абур гъвечІи пенсийрал гужа-гуж яшамиш жезва. Суьрсетдин ва герек маса шейэрин къиметар са къатда хкаж хьуни тІуьнрин кфетлувал, социальный ва экономикадин игьтияжриз ийизвай харжийрин кьадар агъуз аватунал гьанва. И карди сагъламвилин гьалдизни таъсирзава.

Гена мергьяматлу я чи гьукумат - яшлу, зайиф хьанвай агьалийрин къайгъу чІугвазва, вахт-вахтунда пенсияр, пулсуз дарманар гузва, интернатар, жуьреба-жуьре центраяр, яшлубурун кІвалер кардик кутунва.

И йикъара зун Махачкъала шегьерда авай пенсионерриз ва инвалидриз социальный ва дуланажагъдин рекьяй куьмекар гудай центрадин директордин заместитель **Ума Абубакаровна КАЧАЛОВАДИХЪ** галаз гуьруьшмиш хьана, адавай анин тарихдикай, кІвалахдикай суьгьбет авун тІалабна.

- Яшлу инсанриз ва инвалидриз социальный ва дуланажагъдин рекьяй куьмек гудай чи центр 2006-йисалай кардик ква, - башламишна вичин ихтилат У.Качаловади. - Ам Махачкъаладин агьалийриз социальный рекьяй къуллугъдай центрадин бинедаллаз тешкилна. Кеферпатан Кавказда ам еке идара я.

Центр агьалийриз куьмекар комплексный къайдада гун тешкилунал, абурун жуьреяр ва вахтар тайинарунал, социальный, дуланажагъдин хилерай гъавурда твадай кІвалах тухунал (ва икІ мад) машгъул я.

Центрада 21 отделение кардик ква. Абурукай 17 отделение кІвалериз физ куьмекар гудайбур я. Реабилитациядин, тади гьалда социальный жигьетдай къуллугъар ийидай ва йикъан отделениярни ава.

Ина виридалайни гзаф ийизвай къуллугърикай сад яшлу инсанрин кІвалериз физ куьмекар гун я. Яшлубурухъ галкІурнавай ксари чпин къаюмвилик квайбуруз яд гъизва, кІвалер михьзава, недай-хъвадай продуктар, дарманар къачузва, кІвалерин, газдин, электроэнергиядин пулар лазим тир чкайриз физ гузва.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.
Ума Абубакаровна КАЧАЛОВА 1975-йисуз Хасавюрт шегьерда дидедиз хьана. Школа акьалтІарна, Дагъустандин пединститутдин тарихдинни праводин факультетдик экечІна. Анаг куьтягьна, са йисуз Хасавюртдин 3-нумрадин школада кІвалахна. Гуьгъуьнлай, хизан Махачкъаладиз хтайла, сергьятламиш хьанвай мумкинвилер авай аялрин реабилитациядин центрада зегьмет чІугуна.

2005-йисалай инихъ Махачкъалада яшлубурузни инвалидриз социальный ва дуланажагъдин рекьяй куьмек гудай центрада кІвалахна.

Соцработникди яшлу касдин кІвал михьзава

Тади гьалда социальный жигьетдай жуьреба-жуьре къуллугъар ийидай отделенидин учетда вад агъзурдалай виниз инсанар ава. Ана кІвалахзавайбуру материальный куьмекар агакьарзава, парталралди, кІвачин къапаралди куьмекзава, чими хуьрекар гузва, общественный ва гьукуматдин идарайрин векилриз теклифна, юридический консультацияр, элкъвей столар тешкилзава.

Юкъуз кьабулдай отделенида 20 кас яшлубуру чпин азад вахт акъудзава. Абуруз лекцияр кІелзава, суьгьбетар ийизва, нардрал, шахматрал, тІамайрал къугъвазва, рикІ аладардай маса серенжемар кьиле тухузва. Йикъа са сеферда чими тІуьнни гузва.

Юкьван тарциз хасаратвал хьанвай инвалидрин отделение центрада виридалайни жегьилди я. Ина духтур-невропатологди абуруз реабилитациядин курс тайинарзава, чпин гуьзчивилик кутазва. Хъсан гьазурвал авай массаждин ва сагъардай физкультурадин пешекарри датІана реабилитациядин серенжемар кьиле тухузва. Культурно-массовый серенжемризни еке фикир гузва. Гатун вахтунда сагъламвал мягькемарун патал гьуьлел, хъуьтІуьз бассейндиз тухузва. Дагъустандин эстрададин артистриз ва искусстводи институтдин студентриз теклифна, концертар къалурзава.

Дуланажагъдин шартІар хъсан тушир, лап кесибвилиз кьил янавай 60 касдиз чна кІвалериз тухуз тІуьнар гузва. Къаюмвилик квайбурун руьгь са тІимил хьайитІани хкажиз алахъзава чун.

▪ **Квез пулдин такьатрин куьмекар ни гузва?**

- Центрада вири серенжемар кьиле тухун патал чаз РД-дин зегьметдин ва социальный рекьяй вилик тухудай министерстводи куьмекар гузва. Центрада "Ветеран" клубни кардик ква. Ана суварин вири мярекатар кьиле тухузва. Чи къаюмвилик квайбуруз "Ветеран" хор иллаки хуш я.

▪ **Куьмекдин игьтияж авайбур куьне гьикІ тайинарзава?**

- Чна ветеранрин советрихъ, пенсионный фондунихъ, буьркьуьбурунни бишибурун обществодихъ ва Красный Крестдин отделенидихъ галаз санал кІвалахзава. Чаз абур поликлиникайрай, яшайишдин кІвалерин управленийрай, къуни-къуншийривай, мукьва-кьилийривайни чир жезва.

▪ **Абурун кьадар къвердавай гзаф жезвани, тІимил?**

- Са акьван гзаф жезвач.

▪ **Центрада шумуд кас социальный работникар ава?**

- 205 кас.

▪ **Социальный работникдивай шумуд касдиз къуллугъ ийиз жеда?**

- Са соцработникди кІуьд касдиз къуллугъзава.

▪ **Абурун кІвалахдилай яшлу инсанар рази яни?**

- Гьелбетда. Абур чпин везифайрив, югъ-йиф талгьана, жавабдарвилелди эгечІзава. Чпивай куьмек кІанзавайбуруз багьрийриз хьиз килигзава. Социальный работник сифтени-сифте мергьяматлуди, сабурлуди хьун лазим я. Эгер и ерияр авачтІа, яшлубурухъ галаз кІвалахиз хьун мумкин туш. Яргъал йисара центрада кІвалахзавай социальный работникар тир Закирова Сакината, Мусалова Халисата, Баширова Тавуса, Амирханова Светланади, чпин хсуси кІвалахарни туна, къаюмвилик квайбурун патав гьерекатзава, абурун дердиникай хабар кьазва, чпин рикІин чими гьиссер абуруз багьишзава. Амма лугьун лазим я хьи, гьикьван мергьяматлувилелди эгечІайтІани, са затІуникайни дарвал авачтІани, абурун чинай гьамиша пашманвал акваз жеда. Абуруз уьмуьрди дад гудай са кар ава - чпин веледар, хтулар акун, абуру мукьвал-мукьвал кьил чІугун.

Соцработникди азарлудаз дарман гузва

▪ **Сувар сувар я. Социальный работникриз чпиз гьихьтин галайвилер ийизва?**

- Лугьудай хьтин еке кІвалахар чавай жезвач. Сувариз талукь яз чна центрада совещание кьиле тухузва. Гьанал сувар мубаракзава, хъсандиз кІвалахзавай соцработникриз грамотаяр, пулдин ва маса къиметлу пишкешар гузва. Чна центрада гьакІни Гъалибвилин югъ, инвалидрин, яшлубурун, аялар хуьнин йикъар кьиле тухузва, чи къуватралди концертдин программа туькІуьрзава, суварин тІуьнар тешкилзава.

▪ **Квел кІвалахда гьихьтин четинвилер гьалтзава?**

- Ахьтин еке четинвилер авач. Чи дарамат ремонтнава, гьаят къайдадиз гьанва. Амай чи игьтияжар РД-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик тухудай министерстводи тамамарзава. И кардай чна абуруз рикІин сидкьидай чухсагъул лугьузва.

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай.
Гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **РикІин** дамарар мягькемарун патал, 100 гр серг як регъведай машиндай авадарна, 6 лимондин миже какадарна, са банкадиз вегьена, сив жунадалди кІевирна, къайи чкада эцигда. Ахпа чайдин са тІуруна авайди цихъ галаз хъвада.
- **Лимонар**, клюква ва жикІияр (гьар сад 500 гр) цилерикай михьи авуна, як регъведай машиндай авадарна, 500 гр вирт хуькуьрна, сив хъсандиз кІевирна, са суткада тада. Ахпа, хуьрек нез 15 декьикьа амайла, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тІуруна авайди ишлемишда.
- **Нефес** дар хьанвайла, хуьрекдин 7 тІуруна авай кьурурнавай инийрал ва гьакьван жикІийрал 2 л ргазвай яд илична, са суткада тада. Ахпа ам куьзна, гьалима холодильникда эцигда. 2-3 гьафтедин вахтунда йикъа пуд сеферда, фу недайла, са стаканда авайди ишлемишда.
- **Иви кьери** хьун патал, регъвенвай пуд силих серг, хуьрекдин са тІуруна авай яру чехирдик, гьакьван ичерин сиркедик ва оливкадин ягълудик какадарна, 3-4 сятда тада. Ахпа ам пуд чкадал пайда. Сад лагьай пай, са стакан, кудай цик хуькуьрна хъвада, 6 сятдилай кьвед лагьай пай, мад 6 сятдилай 3 лагьай пай хъвада.
- **РикІ** кузвайла, руфуник ял акатзавайла, экуьнахъ ичІи рикІелай са стаканда авай картуфрин миже хъвана, 30 декьикьада далудал къаткун меслят къалурзава. Фу са сятдилай неда. Сагъарунин вахт 15 югъ я.
- **Мукьвал-мукьвал** кьил элкъвезвайла, куьлуь авунвай 2-3 чичІекдал са стакан къайи яд илична, 12 сятда тада. Ахпа ам куьзна, йикъа пуд сеферда хуьрекдин са тІуруна авайди хъвада.
- **Инсанрин** хуквада ягълуйрин къатар ва беден зегьерламишзавай жуьреба-жуьре амукьаяр жеда. Абурукай азад хьун патал гьар экуьнахъ ичІи рикІелай са стаканда авай кудай яд хъун хийирлу я. Гьар йикъан ихьтин процедуради кефияр хъсанарда ва гуьгьуьл ачухарда. ГьакІни туьтвер тІазвайла, туьтуьна (эхи ийиз жедай) кудай яд экъуьрайла, инфекциядикай фад михьи жеда.
- **Жалгъайра** къати тІал авайла, (артрит, артроз) вирт, горчица, кьел, сода (гьар сад хуьрекдин са тІуруна авайди) сад-садак какадарна, жунадал вегьена, тІазвай чкайрал эцигна, целлофандалди ва чими шарфуналди кІевирда. Ихьтин компресс 10 йикъан вахтунда гьар нянихъ ийида.
- **Ратари** хъсандиз кІвалахун патал 200-300гр чІулав хутар, чими це хъуьтуьларна, куьлуь ийида ва адак виликамаз це тунвай хуьрекдин кьве тІуруна авай гергерар, са лимондин миже ва хуьрекдин са тІуруна авай икьи авунвай (сгущенный) нек кутада. Ихьтин къаришмади, са вацра ишлемишайтІа, сагъламвилиз екез хийир гуда.
- **Нервияр** къайдадикай хкатнавайла, агъадихъ галай рецептдикай менфят къачуда: 100 гр цилер акъуднавай хумравар як регъведай машиндай авадарна, адак 50 гр вирт, 4-5 кІерецдин михьна куьлуь авунвай хехвер какадарна, векьеркьаларикай гьазурнавай чайдихъ галаз неда.

И къаришмади нервийри къурулуш зайиф хьунин вилик пад кьада.

Бажарагъ гужлу, рикI михьи

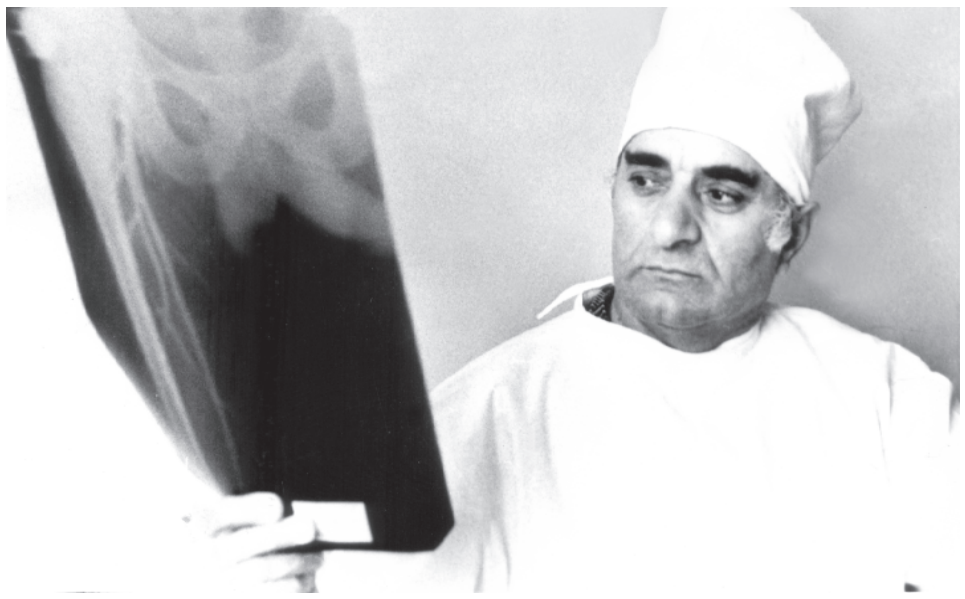

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Пак Шалбуз дагъдин кукIушрал гьамиша жив ала. ЦIарцIар гузвай, рикIиз чими. Ам къайи я лагьайтIа, таб жеда. Ингье азарлу инсандин виликни духтур акъвазнава, такабурлу Шалбуз дагъ хьиз. Адан гьиле авай чукIул акурла, инсандик къайи фул акатзава. Амма ахпа, сагъ хъхьайла, а духтурдилай играми, рикIиз чими кас виликан начагъдахъ жедач.

Инал зи фикирдиз чи республикада тIварван авай **Салигь ГЬЕЙБАТОВ**, адан зегьметдин агалкьунар къвезва. Пиралидин хва Салигь Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрин хуьре 1936-йисуз дидедиз хьана. И хуьруьхъ авай гуьзел тIебиат акур инсан гьейран хьана амукьда. И хуьре Салигь кIвачел акьалтна. Ватандин ЧIехи дяве башламишайла, Гьейбат бубадихъ авай са хва Пирали гуьгьуьллудаказ фронтдиз рекье гьатна. Хайи чил душмандикай хуьдайла, 1943-йисуз ам гел галачиз квахьна. Хизанда вири четинвилер пуд велед кIвачел акьулдна кIанзавай диде Зарбафан хиве гьатна. А мишекъат йисара, амай дагъви дишегьлийри хьиз, адани векьер яна, гвенар гвена, гуьлуьтар храна. Салигьа хайи хуьруьн мектебда сифте классра кIелзавай. Дидедиз вичелай алакьдай куьмекар гузвай. Четинвал такурдаз регьятвилин къадирни жедач лагьайвал, дяведин йисара кIвачел акьалтай аялар къенин йикъаринбуруз ухшар туш. Абур акьулдиз, зигьиндиз гужлу, рикI михьи, фагьум, хци, чIехидан гафуниз яб гуз алакьдайбур я. Шагьханум бадеди гайи насигьатрини Салигьан къанажагъдиз таъсир тавуна тунач. Ада хтулдиз чирвал виридалайни еке девлет тирдакай суьгьбетардай, ахьтин инсанрин алакьунрин чешнеяр мисал яз гъидай. Месела, лугьудай ада, - рикIел хкизва Салигь духтурди, - "чи Докъузпарада Бейбала духтурдин тIвар гьикьван сейли ятIа аквазвани ваз?! Адалай чешне къачу, кIела, инсанриз хъсанвал ийиз алахъ! Рагьметлу бадедилай зи илгьам юзуриз алакьна..."

Вахтар къвез алатна. Салигьа лап хъсан чирвилер аваз Миграгърин юкьван школа акьалтIарна. Гележегдин пеше хкягъунин карда жегьилдиз физикадин муаллим Аскеров Назира ва химиядин тарсар гузвай Нина Федоровнади еке куьмекар гана.

1953-йисуз Салигьа Дагъустандин мединститутдиз имтигьанар агалкьунралди вахкана. А вахтунда, а вузда, кардик квайди анжах лечебно-профилактический факультет тир, кьабулзавайбурун кьадарни - 220 кас. Абурун жергеда авай бахтлубурукай сад Салигь хьана. Гьикьван четинвилер ацалтзавайтIани, жегьилди, югъ-йиф талгьана, илимдин сирерай кьил акъудзава. 1959- йис. Салигьа мединститут агалкьунралди акьалтIарна. Ам Докъузпарадин райбольницадиз рекье твазва. Ина ада гьакъисагъвилелди зегьмет чIугуна. Кьве йисалай вичин пешедин рехъ тайинарун патал мединститутдиз хтана, госпитальный хирургиядин кафедрада Салигьа профессор Михаил Нагорныйдин регьбервилик кваз хирургиядин сирер чирзава.

1963- йисуз жегьил пешекарди ординатура куьтягьна. Ам Избербаш шегьердин больницадиз рекье твазва. Ина Салигьа сифте яз вичин гьилелди операцияр ийизва. Салигь Пиралиевича ана кIвалахдайла, гзафбур ажалдин къармахрай акъудна, адакай хейлинбуруз куьмек хьана. Са кьадар вахтундилай Салигь Пиралиевич муракаб операцияр авунал элячIна. Кьилди къачуртIа, хуквадин азарар сагъарунал. Ада илимдикни вичин пай кутун кьетIна. И мураддалди жегьил духтур профессор Р. Аскерханован регьбервилик кваз аспирантурадиз гьахьна. 1971-йисуз С.Гьейбатова Дондал алай Ростовда "Дамарар цIийи кьилелай сагъар хъувун" темадай диссертация агалкьунралди хвена. Адан важиблувал екеди я. Месела, инсан авариядик акатна рекьизва. Адан иви къачуна, консервироватзава, ам герек инсанрин дамарриз язава. Жегьил алимдин кIвалахдиз академик П.Коваленкоди, профессор Шарлояна, академик А.Вишневскийди еке къимет гана, гьикI хьи, ихьтин ахтармишун советрин илимда сифте яз кьиле тухузвай. Алимвилин дережа къачурдалай гуьгъуьниз Салигь Пиралиевича мединститутдин духтуррин чирвилер хкаждай кафедрада доцент яз ва четин гьалда авайбур гъизвай Махачкъаладин больницада кIвалахзава. Низ чида а вахтунда С.П.Гьейбатова шумуд инсан ажалдин къармахрай ахкъуднатIа! ГьакI республикадилай къецяй атайбурни. Салигь духтурди вичин чирвилер генани хкажзава, медицинадин илимдин дерин сирер ахтармишзава.

Алатай асирдин 80-йисара С.П.Гьейбатова академик Р. П. Аскерханован регьбервилик кваз докторвилин диссертация хуьниз гьазурвилер аквазва. Хкянавай темани "ЧIулав лекь дакIуна ирилламиш хьун" тир. И азардик дагъустанвияр ва маса чими уьлквейра яшамиш жезвай инсанар мукьвалмукьвал начагъ жезвай. Азар хци хьуникди саки начагъбурун 80 процент рекьизвай. И туькьуьл гьакъикъат фикирда кьуна, Салигь духтурди академик Р.Аскерханован куьмекдалди цIийи илимдал бинеламиш хьанвай къайдаяр (жуьреяр) кардик кутуна. Абурун зегьметдиз еке къиметни гана. 1985-йисуз докторвилин диссертация хуьдайвал хьана. Амни Салигь Пиралиевича Ростов шегьерда хуьн лазим тир. И сефердани бажарагълу алимдин зегьметдиз Юкьван Азиядай атанвай академикар тир А.Пулатова, В.Вагьидова, Бакудай тир профессор Н.Ризаева, Гуржистандай тир академик А.Бокерияди еке къимет гана. Къе уьмуьрдин яшар 80-йисав агакьзавай Гьейбатов Салигь Пиралиевич Нью-Йоркдин академиядин академик, Россиядин здравоохраненидин ветеран я. Баркалла!

Чухсагъул лугьузва

С.СУЛЕЙМАНОВ

И мукьвара зун, ивидин давление хкаж хьана, Докъузпара райондин ЦБ-диз аватна. Ина зун духтур Садирова Эльфиради кьабулна. Чина берекатдин нур авай духтурди зун вичин гуьзчивилик кутуна. Вири жуьредин анализар авуна ва дуьз диагноз эцигна. Ада кьабулай тади серенжемар себеб яз, зи гьал хъсан патахъ элкъвена.

Эльфира духтур гьар са азарлудав вичин багъридив хьиз эгечIда. Зун больницада хьайи цIуд йикъан вахтунда ада гьар юкъуз азарлуйрал кьил чIугуна, герек дарманар гуз, системаяр кутаз, давленидал гуьзчивал тухуз хьана. Вичин гъилик квай азарлуйрив къайгъударвилелди эгечIзавай ам дерин чирвал авай, Аллагьдин патай пай ганвай, Гиппократан кьинез вафалу духтур я.

Лугьун лазим я хьи, больницадин медсестраяр тир Рагьимханова Маяди, Султанова Назиляди, Алигелебова Зухради, Мамедова Валидади, Абдулаева Эльвиради азарлуяр кIвачел ахкьалдарун ва палатайра михьивал хуьн патал чIугвазвай зегьмет екеди я.

Чна тежрибалу пешекар Бухсаев Шагьлар кьиле авай больницадин духтур Садирова Эльфирадиз ва вири коллективдиз рикIин сидкьидай чухсагъул лугьузва.

Агьалийрин сагъламвилин къаравулда акъвазнавай квехъ чандин сагъвал ва четин, жавабдар кIвалахда еке агалкьунар хьурай!

Вилерин диабет

Флена РАСУЛОВА

Эндокринологиядин къурулушда шекердин азар виридалайни гзаф гьалтзавайбурукай сад я. Гьар йисуз и азардик начагъ жезвайбурун кьадарни къвердавай гзаф жезва. Диабетдин азарди кьилин мефтIедиз, рикIиз, дуркIунриз, вилерин сетчаткадин ивидин дамарриз иллаки зиян гузва. Вилерин азардин сифте лишанар малум хьайила, пешекар духтурдин патав фена чараяр тавуртIа, вилерин ишигъ михьиз квахьун мумкин я. Диабетди сифтени-сифте вилериз таъсирзава.

Вилерин диабетдин лишанар

Инсандин бедендин къуватар зайиф хьайила, диабетдик азарлу касдин вилериз садлагьана таъсириз башламишда - конъюнктивит ва блефарит пайда жеда, мукьвал-мукьвал мухатIилар экъечIда. Виридалайни хаталуди вилерин сетчаткадиз зарар хьун, яни диабетический ренопатия я. Ам артмиш хьун азардин жуьредилай, адан заланвилелай, маса органриз зиян хьунилай, гьакIни инсанриз гипертониядин, атеросклероздин, куьк хьунин азаррилай аслу я.

Винидихъ къейд авурвал, шекердин диабетдин бинеда сифте нубатда ивидин дамарриз таъсир авун ава. Вилин сетчаткадал алай гъвечIи дамаррай иви тефиз башламишунихъ галаз муькуь дамарар еке жез эгечIзава. И кар явашяваш патологиядиз элкъвезва. Нетижада дамаррай сетчаткадал ивидин кьери пай авахьун мумкин я. Ивидин дакIунвай дамарар илис хьана экв гьиссзавай (светочувствительный) клеткаяр рекьизва. Азарлуда вичин вилерин ишигъ зайиф жезвайди гьиссда. ДакIунвай дамарар пад хьунни мумкин я. И дуьшуьшда азарлудаз вичин вилерал чIулав пилтеяр алайди хьиз аквада. Сетчаткадал иви тIимил авахьнаваз хьайитIа, ам вич алат хъийида, амма гзаф кьадарда иви вилин къенез авахьайтIа, ишигъ садлагьана квахьда, гьатта экв тахкунни мумкин я.

Кьвед лагьай сеферда невоскулярный глаукома пайда хъхьунни вилерин диабетдин лишан я. Ам вилерин давление хкаж хьунихъ ва садлагьана ишигъ зайиф хьунихъ галаз алакъалу я. Ихьтин глаукома сагъар хъувун саки мумкин туш. Шекердин диабет авай инсанриз глаукома амайбурулай 4-5 сеферда фад арадал къведа.

Шекердин диабетдин нетижада гьатта жегьилризни катаракта жезва. Шекердин диабет авайди малум хьайила, яргъал тевгьена, офтальмологдин патав фин чарасуз я. Вилерин духтурди адетдин къайдада азарлудан вилерин ишигъ ахтармишда ва шекердин кьадар тIимилардай дарманар кхьида. Эгер абуру хъсан нетижаяр тагуз хьайитIа, духтурар инсулиндин рапар ягъунал элячIда. Сифте кхьидай дарманар ивидик квай холестериндин кьадар тIимилардайбур, дамарар мягькемардайбур ва витаминар я.

Вилерин диабет авайди чир хьайила, адан жуьредиз ва дережадиз килигна, сагъарунин тегьер хкягъун лазим я. Месела, невоскулярный глаукома авайла, вилерин диабет операциядин куьмекдалди сагъарзава. Операция хьайитIани, сагъарунин маса жуьре хьайитIани, вилерин диабетдихъ галаз алакъалу месэлаяр яргъал вегьена виже къведач, азарлудан гьал йикъандавай - къуз пис хьун мумкин я.

Катарактадикай рахайтIа, ам анжах операция авун герек жеда. Эгер и дуьшуьшда сетчаткадиз таъсирнаваз хьайитIа, операциядилай гуьгъуьнизни сифтедай хьиз экв хъсандиз аквадач.

Вилерин бязи азарар пешекарри лазердин махсус эквералди сагъарзава. Вилерихъ галаз алакъалу месэлаяр датIана духтурдин гуьзчивилик хьана кIанда. Иллаки сихилда шекердин диабет авай ксари, и азар хьунал шак къвезвайбуру йиса са сеферда чпин ивидик квай шекердин кьадар ахтармишун чарасуз я. Эгер диагноз тестикь хьанваз хьайитIа, эндокринологдин меслятрал амал авун ва йиса са сеферда офтольмологдин патав фин лазим я. Эгер вилерин духтурдиз сетчаткада дегишвилер физвайди акуртIа, йиса кьве сефердилай тIимил тушиз пешекаррин гуьзчивилик хьун, ам сагъарунин дарманар ишлемишун чарасуз я.

Инсаниятдин уьмуьрдин диб

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

3-июндиз Махачкъалада Расул Гьамзатован тІварунихъ галай Милли библиотекада Экологрин йикъаз ва Виридуьньядин тІебиат хуьнин йикъаз талукьарнавай собрание кьиле тухвана. Мярекат ачухуналди, республикадин тІебиатдин ресурсрин ва экологиядин министр Набиюла КАРАЧАЕВА ведомстводи тухузвай кІвалахдин важиблувиликай лагьана. "Экология инсаниятдин вири уьмуьрдин диб я", - къейдна ада.

Федеральный ятарин ресурсрин агентстводин РагъакІидай патан Каспийдин БВУ-дин руководитель **Гьуьсейн КЪУРБАНЧИЕВА** кІватІ хьанвайбуруз пешекар сувар тебрикна ва чпи саналди ийизвай кІвалахди хъсан бегьерар гузвайдакай лагьана. Са куьруь вахтунда республикада законсуздаказ ятар ишлемишзавайбурун кьадар 134-далай 13-дав агакьдайвал тІимил хьанва. Амма ятар ишлемишунин рекьяй статус тайинар тавунвай территорияр гилалди ама. Хуьзвай зонайрин ва чиркин ятарин объектар, чиркинарнавай территорияр тайинарунин рекьяй тухузвай кІвалахрикай лугьуналди, ада къейдна хьи, эгер и территорияр гьукуматдин мал-мулкунин Кадастровый реестрдик кутун тавуртІа, ийизвай кІвалахри са нетижани гудач.

Дагъустанда Росприроднадзордин управленидин руководитель **Осман ГЬАСАНОВА** экологиядин гьаларилай республикадин инсанрин сагъламвални агьваллувал аслу жезвайди лагьана. Шаз ва цІинин йисан алатнавай вахтунда Управлениди гуьзчивилинни килигунрин 273 мярекат тухвана, абурукай 65-пландин бинедаллаз, 33-пландилай къецяй, гьакІ 52 рейдни. Ахтармишунар тухудайла, тІебиатдикай менфят къачунин ва элкъуьрна кьунвай чка хуьнин хиле 117 чІуру крар авунвайди малум хьана. Абурукай 58 арадай акъудна. Алай йисан важиблу месэлайрикай лугьудайла, Гьасанова шегьерда зирзибилдин, михьивилерин хиле кІвалахдай ихтияр авайвилин лицензияр гун артухардайди къейдна.

Дагъустандин тІебиатдин ресурсрин ва экологиядин министрди алава авуна хьи, коммунальный хилен кІеви зирзибилрин месэла республикада, гьа виликдай хьиз, хциди яз амукьзава. И хиле территориальный схемаяр туькІуьрунихъ чІехи метлеб ава. Министрди гьакІни идаради и месэла нетижалудаказ гьялун патал гьакъикъи камар гьеле къачунвайди лагьана. ИкІ, Махачкъаладин Красноармейск поселокда йиса 5 агъзур тонн куьгьне автопокрышкаяр гьялдай завод эцигунин инвестиционный проект кардик кутунва. Каспийскда медицинадин хаталу амукьайрикай менфятлу затІар туькІуьрдай "Балтнер - 50" алай махсус пункт эцигна акьалтІарнава. Идалай гьейри, зирзибил кьилди-кьилди чара ийидай завод эцигиз башламишнава, ам алай йисан пуд лагьай кварталдин эхирра ачухун пландик кутунва.

Карачаева гьакІни ятарин бязи объектар экологиядин рекьяй чкадал хканвайдакайни лагьана. Месела, Аджи, ЧІехи ва ГъвечІи Турали, Муравейник вирер терг хьунин хаталувилик квайди тир. Гила анриз ятар хтанва, цІийи уьмуьр хганва.

И терефдихъай тухузвай кІвалахдин важиблувал мадни хкаж жеда. Идан себебни РД-дин Минприродади балугъар туьретмишун кардик кутунихъ галаз алакъалу я. Са мус ятІани балугъралди машгьур республика эхиримжи вахтара а продукция маса регионрай гъуниз мажбур хьанва. Къе чи вилик и гьалар дибдай дегишарунин везифа эцигнава. Чна и рекьяй тайин кІвалах тухузва. Кьилди къачуртІа, республикада балугъчивилин хел вилик тухунин программаяр туькІуьрзава.

Министрди къейд авурвал, и гьерекатрихъ балугъчивал вилик тухунин карда еке метлеб авай, Аракумдин ва Нижнетерскдин вирер чкадал хкунин месэлайризни килигзава. И крар патал Дагъустандин территориядал алай ирид гидроэлектростанциядин цин гьамбарханаярни ишлемишун планламишнава. Кьабулнавай серенжемрин нетижайрин бинедаллаз алай йисуз балугъар туьретмишдай участокар 5 агъзур гектардин майданра артухардайвал я.

Собранидин эхирдай, адет хьанвайвал, тІебиат хуьнин рекье тафаватлу хьайи работникрив наградаяр вахкана.

113 миллион манат рекье твада

Кредитрин организациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, Россельхозбанкди сезондин чуьлдин кІвалахар тухун патал алай йисан кьвед лагьай кварталда Дагъустандиз 113 миллион манатдин кредитдин такьатар рекье твада. Дагъустанда лежбервилинни фермервилин майишатри ва карханайри вахтунда, акъвазунар авачиз сезондин чуьлдин кІвалахар кьиле тухун патал гузвай куьмек - им банкдин филиалдин важиблу кІвалахрикай сад я.

Алай йисан сад лагьай кварталда сезондин кІвалахриз кредитар гунин план 2 сефердилай артухни алаз бегьемарнава. Гайи пуларин кьадар 72 миллион манатдив агакьнава. Кьвед лагьай кварталда кредитдин такьатар 113 миллион манатдив агакьарун планламишнава.

"Россиядин къизил" - "Къашарин алем"

Жасмина САИДОВА

Алай йисан 2-6-июндин йикъара республикадин меркезда "Россиядин къизил" - "Къашарин алем" выставка 11 лагьай сеферда кьиле фена.

Заргарвилин хилез талукь "Россиядин къизил" выставка республикада "Къашарин алем" выставкадихъ галаз санал тухун фадлай адетдиз элкъвенва (сифтедай "Къашарин алем" выставка "Къашарин суьгьуьр" кьил алаз тухуз башламишайди тир). Вири и йисара хьиз, цІини дагъустанвийрин рикІ алай выставкайрикай сад тир "къизилдин" выставка вини дережадин тешкиллувал аваз кьиле фена.

Алай йисузни ина Россиядин жуьребажуьре регионрай тир 40-далай артух заргарвилин карханайри - неинки уьлкведа, гьакІни вири дуьньядиз машгьур карханайри - иштиракна. Кьилди къачуртІа, инал "Адамас", "Аквамарин", "Александрит", "Русское золото", "Драгоценности Якутии" карханайрин, Москвадин "Электрум" заводдин тІварар кьаз жеда.

Выставка тешкилнавай "Дагъустан-ЭКСПО" ВМЦ-дин директор Мегьамед Саругъланова "Россиядин къизил" - "Къашарин алем" ачухуниз талукь шад мярекатдал къейд авурвал, кьиле тухузвай выставкадин асул макьсад Кеферпатан Кавказдин республикайрин заргарвилин карханайрин, Россиядин Кьиблепатан, Москвадин, Санкт-Петербургдин, Костромадин, Якутиядин, Уралдин ва са жерге маса регионрин компанийриз амадагвилин алакъаяр тайинариз куьмек гун, карханайри акъудзавай гуьзел продукция цІийи регионра муьштерийрин вилик майдандиз акъудун, и хиле арадал къвезвай месэлаяр гьялдай рекьер жагъурун патал веревирдер авун я. Идалайни гьейри, ада малумарайвал, йиса садра кьиле тухузвай и выставкади дагъустанвийриз, республикадин сергьятрай экъечІ тавуна, чпиз тешпигь авачир, кьетІен гуьрчегвал ва ери авай, къизилдикай гьазурнавай авторвилин безекар, къашар маса къачудай мумкинвал гузва.

Чна виликдайни хабар гайивал, выставка кьиле физвай вири йикъара ина, муьштерийриз куьмек яз, Прикаспийский государственный пробирный надзордин инспекциядин пешекарри, гьакІни геммологди (багьа къашар ахтармишдай пешекар) кІвалахна. Къизилдин, багьа къашарин безекар маса къачур ксаривай дараматдин сергьятдай экъечІ тавуна къачунвай шейинин ери (проба) ахтармишиз хьана. М.Саругъланова малумарайвал, им, дугъриданни, еке къулайвал я, вучиз лагьайтІа, бязи безекрин къиметар гьатта са шумуд миллион манатдив агакьзавай, гьаниз килигна, маса къачудалди вилик абур нубатдин сеферда ахтармиш хъувуни агьалийрин патай ихтибарвал артухарда.

Выставкада хсуси экспозиция ачухнавай Свердловскдай тир Елена Горностаевади иниз вичини уьмуьрдин юлдашди чпин гьилералди гьазурзавай безекар гьанвай. "Чна и выставкада ам тешкилай сифте йикъалай иштиракзава. Чун уьлкведин саки вири пипІера жезвай выставкайризни физва. Амма Дагъустанда чи шейэр гьамиша ашкъидивди къачузва, вучиз лагьайтІа, абур гьар сад кьетІенди, масадаз ухшар туширди я, гьа са вахтунда къиметарни багьабур туш. Зун инай гьамиша рази яз хъфизва", - малумарна ада.

Адет тирвал, выставкада Дагъустандин устІаррини иштиракна. ИкІ, Къубачидин заргарри гьазурнавай къизилдин ва гимишдин шейэри гьам патай атай мугьманрин, гьамни республикадин муьштерийрин кьетІен фикир желбзавай, гьейранарзавай. Къубачидин заргаррин гьиликай хкатнавай цамара, тупІалра, гичинра, гапурра, Табасарандин гамара, чепедин къапара, на лугьуди, Дагъустандин милливал, тарих, дагъвийрин къилихдин кьетІенвал гьатнава.

Къейдна кІанда хьи, заргарвилин выставкадин сергьятра аваз форумни кьиле тухвана.

Гуьруьшдал Дагъустандин халкьдин художественный сенятар квадар тийидайвал авунихъ галаз алакъалу месэлаяр веревирдна. Кьилди къачуртІа, инал хаммал маса къачуниз, гьазуран шейэр маса гуниз, жегьилриз дегь девиррилай амай сенятрин сирер чируниз талукь месэлайрикай рахана.

Выставкаяр тешкилунин карда активнидаказ иштиракзавай РД-дин Алишверишдинни промышленный палатадин (ТПП РД) президент Бадрудин Мегьамедова хаммалдинни устІардин арада авай рехъ куьруьди хьун патал идаради кьиле тухузвай кІвалахдикай суьгьбетна. "И рекье гзаф арачияр хьуни эхирдай арадал къвезвай продуктдин къимет екеди хьунал гъизва, - малумарна ада. Рахайбуру къейд авурвал, государстводин патай куьмек галачиз художественный сенятар мукьвал вахтунда михьиз квахьун мумкин я.

"Россиядин къизил" - "Къашарин алем" выставка РД-дин туризмдин ва халкьдин се-

нятрин рекьяй министерстводин, РД-дин ТПП-дин, Россиядин заргаррин гильдиядин, заргаррин "Россиядин къизилдин гьалкъа" гильдиядин, Прикаспийский государственный пробирный надзордин инспекциядин куьмекдалди тешкилнавай. Къейдна кІанда хьи, муьштерийрин патай еке итиж хьун себеб яз, "къизилдин" выставка алай йисан эхирдай мад сеферда тешкилда.

РикІел хкин, "Дагъустан-ЭКСПО" ВМЦ-ди 2016-йис патал туькІуьрнавай пландин бинедаллаз республикада йисан эхирдалди мад пуд выставка кьиле тухуда: 23-25-сентябрдиз - "Мебель - 2016", 9-10-ноябрдиз - "Дагпродэкспо - 2016", 15-19-декабрдиз - "Россиядин къизил" - "Къашарин алем - 2016" (12-выставка).

Ял ядай мажал авач

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

"...Дяведин йисарин каш-мекь ва ахпа чкIанвай уьлкве кIвачел ахкьалдарунин азият-зегьмет, яшайишдин уькIуь-цуру акуна, чида, жува незвай фаз кIур гун ва диде-бубадиз гьуьрмет тавун, чан балаяр, дуьньяда еке гунагьрикай я" лугьуз, жегьилриз насигьатдин тарс гуз акурла, **МАНАТИЛОВ Садредин** бубадикай чна макъала кхьин кьетIна.

- Чан хва, заз жув газетдай машгьуриз кIанзавач. Муькуь патахъай, 86 йис яш хьанвай къужа я кьван, къе аматIа, пака амач. Невейриз чпин буба вуж ятIа чир хьун, рикIел аламукьун патал кхьейтIа жеда, - ада разивал гана. - Анжах суьгьбет чна инал ваъ, Хкемрин цIийи хуьр кутунвай Шткан дагъдин этегдив, дяведин четин йисара аял итим яз, за заготскотдин малар хуьз хьайи чкадал давамарда...,- ихтилатрик кваз чун Хкемрин хуьруьв агакьна.

- Зун 1930-йисан 1-январдиз Ахцегьа 5 аял авай зегьметкеш хизанда дидедиз хьана. Буба Саидагьмед заготскотдин нехирбан, диде Гьежера кIвалин кайвани тир. Дуьз муьжуьд йисуз за сифте бубадихъни чIехи стха Къизимегьамедахъ галаз, абур фронтдиз тухвайла, пара вахтара текдиз и чIурара (а вахтунда

Хкемрин хуьр дагъда авай. Османан шимерилай, яни исятда ветлечебницадилай эгечIна, Кетин дагъдин кьилив къеведалди ибур госфондунин мулкар тир) нехирбанвал авуна. Зегьмет чIугунин гъиляй хушбахт аялвал къакъатнатIани, вердиш хьайи чка я кьван, гьавиляй гилани явшанри кьунвай и чIурарихъ вил галама. Авайвал лагьайтIа, якIун патахъай чаз дарвал авачир. Фан кьас гьат тийиз, гьатта гьафте анжах як нез акъудай вахтар хьана.

РикIел хквезва, за кIвалахай 8 йиса заготскотдин 8 заведующий дегиш хьана, амма абурукай виридалайни хъсанди, мергьяматлуди луткунви Айдунбег халу тир. "Аялриз каш гумир. Фу тахьайла, як алай са гьайван тукIуна неъ. Жанавурди тIуьна лагьана, кьилни хам хкваш", - лугьудай рагьметлуда бубадиз. Жанавурарни а макъамда, вучиз ятIани, акьван пара авай хьи, ягьалмиш хьанмазди, виликай гьайван галчIурна кукIвардай. Кьве къудух галай чи лам пад-пад авур дуьшуьш гьич рикIелай алатдач...

1942-йисан гатуз Къазимегьамед стха саки 50 кас гуьгьуьллубурун жергедик кваз фронтдиз фена, ам 1947-йисуз хтана. 1943-йисан майдин эхирра ламни гваз фу гъиз Ахцегьа Боцман Абдурагьманан (адаз вирибуру гьакI лугьудай) туьквендиз фейи буба хтанач. Гьебейра фуни аваз (гьар са касдиз суткада 700 грамм фу тир гузвайдини) лам хтана, буба ваъ. Суракьна малум хьайивал, чIурай хквезвай ам, рекьелай кьуна, армиядиз ракъурна, гьатта хизандиз хабар гузни хъхьанач.

Куьрелди, 1960-йисарин эхирдалди зун гатуз гьа и чIурара заготскотдин нехирбанвал ийиз, хъуьтIуьз Мукьтадиран тIварунихъ галай колхоздин фермада маларихъ гелкъвез хьана. Гуьгъуьнлай сберкассадин къаравулвал авуна ва 60 йисан зегьметдин стаж аваз, пенсиядизни гьанай экъечIна.

- Сидредин буба, чаз вун халкьдин хийир-шийирдик квай хъсан общественник ва багьманчи язни чида.

- Эхь, заз гъиле са хийирдин кар авачиз кьарай къведач, гъвечIи чIавалай гьакI вердиш хьанва. Пенсиядиз экъечIайдалай кьулухъ дуьз 8 йисуз зун жуван хушуналди Ахцегьрин гуьне патан сурарихъ гелкъвез хьана. Малари кIур гуникай хуьн патал сурарин цлар-жугъунар туькIуьр хъувуна, жемятдин хийир-шийирдин мярекатар патал газдин еке пичер, къаб-къажах арадал хкана ва, игьтияж авайбурув вугуз-вахчуз, абурал гуьзчивал авуна. Ахпа и везифаяр Сефибег Сефибеговав вахкана. Кап-тIеат ийиз, диндин месэлайриз шерик жезни зун гьа чIавалай эгечIна ва 2010-йисуз гьатта Меккадиз Гьяждал фидай кьисметни хьана.

Уьмуьрдин юлдаш Аният рагьметдиз фена, гила зун хва Фридинан (заз кьве хвани кьве руш ава, гьардаз чпин кIвал-югъ хьанва) хизандихъ галаз яшамиш жезва. Аллагьдиз шукур хьуй, гьелелиг зайиф туш, жувавай жуван рабатвал ва масабурузни алакьдай куьмек ийиз жезва. Кьилди къачуртIа, яшлу кьилихъ 1000 метрдин чилел къелемлух кутуна, багьманчивилел ва хтулрин тербиядин месэлайрал машгьул я. Са береда инра тамамвилелди къакъатнавай "куьре", бубайрин "абугардан", "абас армутI" чуьхверрин сортар арадал хкизва. Ял ядай мажал авач.

Нубатдин семинар

2-июндиз Махачкъалада, Дуствилин кIвале "Государстводин ва муниципальный игьтияжар патал закупкайрин, кIвалахрин, къуллугьрин хиле контрактрин системадин гьакъиндай" 44-нумрадин Федеральный закон яшайишда ишлемишун" темадай республикадин нубатдин 14 лагьай семинар кьиле фена.

Семинар Дагъустандин государстводин закупкайрин рекьяй Комитетди электронный алишверишдин майдан тир "РТС-Тендер" ООО-дихъ галаз санал тешкилнавайди тир, хабар гузва идарадин пресс-къуллугьди.

Семинардал РД-да ОНФ-дин регионда авай отделенидин пешекар **Мегьамед НУРАЕВ**, Россиядин ФАС-дин РД-да авай Управленидин отделдин начальник **Ариф МАМЕДЕБИЕВ**, РД-дин госфинконтролдин къуллугьдин государстводин ва муниципальный заказдиз чка гунин кардал гуьзчивалзавай отделдин начальникдин заместитель **Руслан АГЪАЕВ**, электронный алишверишдин майдан тир "РТС-Тендер" ООО-дин векил **Эльдар АЛИЕВ** рахана.

Идалайни гъейри, семинарда паталай атанвай лекторрини, кьилди къачуртIа, государстводин закупкайрал тамамдаказ гуьзчивал авунин рекьяй инспектор, МАГМУ-дин "Финансар, налогар, кредит" кафедрадин доцент, Россиядин ФАС-дин пландилай къерехдай тир ахтармишунар тухудай инспекциядин член Олег Толстобокова иштиракна.

РД-дин госзакупкайрин рекьяй Комитетдин председатель Мурад Далгатова кьейд авурвал, алай йисан сифте кьилелай идарадиз 1700 арза атанва, абурукай 77 арза вахчуна, 42 элкъуьрна рахкурна. "Арзаяр дуьздаказ туькIуьр тавун себеб яз рекье тунвай туьмбуьгьрин кьадар 6 агъзурдалай гзаф я. Бязи вахтара комитетдин къуллугьчийри анжах са арзадиз талукь яз 15-20 чка туькIуьр хъувун патал чарар рекье хутазва. Идарадив агакьнавай заявкайрин санлай къачур къимет 4 миллиард манатдилай гзаф я", - лагьана ада.

Семинардал рахайбуру къейд авурвал, бязи вахтара заказчийри пудрат тамамаруниз талукь инструкцияр торгар тухун тавун патал къастуналди чIурзава.

А.Мамедебиева алава хъувурвал, эхиримжи йисан вахтунда республикадин муниципальный заказчийри 15 агъзурдалай гзаф закупкаяр малумарнава. "Гьа са вахтунда, анжах алатнавай са йисан вахтунда республикадин муниципальный заказчийрилай 1700 арза атанва, абурукай 66 бине авачирбур яз гьисабна. 700 закупка къайдаяр чIурай дуьшуьшар аваз кьиле тухвана. И крар себеб яз 120-далай виниз ксар жавабдарвилиз чIугунва, 2 миллионни 200 агъзур манатдин жермеяр илитIнава", - лагьана ада.

Еке мумкинвилер ава

3-июндиз Мегьарамдхуьруьн райондин муниципалитетдин кьил Фарид АГЪМЕДОВ райондиз кIвалахдин рекьяй мугьман хьанвай РД-дин тIебиатдин ресурсрин ва экологиядин министр Набиюла КЪАРАЧАЕВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана. Министр райондиз атунин асул себеб Мегьарамдхуьруьн районда балугъчивилин хел вилик тухунин месэладихъ галаз алакъалу тир, хабар гузва райондин администрациядин пресс-къуллугьди.

Фарид Агьмедовни Набиюла Къарачаев, РД-дин тIебиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводин векилрихъ ва Азербайжандай тир инвесторрихъ галаз санал райондин мулкунал алай инвестиционный майданриз килигна.

Сифтедай абуру Азадогълы хуьруьн балугъар гьялдай заводдал кьил чIугуна. 7 гектардин чилел алай и заводдихъ йиса 100 тонн балугъдин суьрсет гьазурдай гуьзлувал ава. Багьа жинсерин балугъар заводди туьретмишзава ва и кар патал ина вири шартIар ава.

Фарид Агьмедова къейд авурвал, алай вахтунда районда хуьруьн майишатдиз инвестицияр желб авун патал вири серенжемар кьабулзава. Ада вич карчийрин кIвалах ва инвестицияр серф авун патал къулай шартIар тешкилиз гьазур тирдакай малумарна.

Набиюла Къарачаева къейд авурвал, РД-дин тIебиатдин ресурсрин ва экологиядин министерство балугъчивилин хиле карчивилел машгъул жедай фикир авайбуруз куьмек гуз гьазур я.

Мегьарамдхуьруьн райондиз мугьман хьунин нетижаяр кьадайла, Набиюла Къарачаева къейд авурвал, и райондихъ АПК-дин гзаф хилерай еке мумкинвилер ава, и кар идалай вилик гъиле кьур проектар районда кьилиз акъудай къайдадиз килигайла мадни якъин жезва.

Къуватдай вегьенва

Россиядин ФАС-дин Дагъустанда авай Управлениди 26-майдиз Сулейман-Стальский райондин администрациядин "Капитальный эцигунрин управление" МБУ-ди и райондин Эминхуьре 440 аялдивай кIелиз жедай школа эцигун патал малумарнавай аукцион къуватдай вегьинин къарар кьабулнава, хабар гузва Россиядин ФАС-дин Дагъустанда авай Управленидин пресс-къуллугьди.

Контрактдин сифтегьан вини кьилин къимет 14, 792 миллион манатдиз барабар я.

Дагъустандин монополийриз акси къуллугьдиз и аукциондилай 5 арза атана. Абурукай сад УФАС-дин комиссияди бине авачирди яз гьисабна, кьуд арза - себебар авайбур яз.

ИкI, хабар гузвайвал, заказчиди вичин истемишунар законда къалурнавайвал авунвач.

Ахтармишайдалай кьулухъ Сулейман-Стальский райондин администрациядин "Капитальный эцигунрин управление" МБУ-ди "Контрактрин системадин гьакъиндай" закон чIурнававайди яз гьисабнава. Дагъустандин монополийриз акси къуллугьди идарадал аукцион къуватдай вегьин тапшурмишнава.

Алафар гьазурзава

Эхиримжи делилралди, Дагъустандин хуьруьн майишатдин зегьметчийри 77 агъзур тонн векьи алафар гьазурнава, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи. Им алатай йисан гьа и вахтунда кIватIайдилай кьве сеферда артух кьадар я.

Чешмеди хабар гузвайвал, мекьивилер алукьдалди республикадин майишатри гьайванар патал асул ем: векьер, самар, сенаж, силос - гьазурна куьтягьна кIанзава.

ИкI, къенин йикъан делилралди, Дагъустандин фермерри 72 агъзурни 200 тонн векьер кIватIнава, 4 агъзурни 700 тонн сенаж ва 500 тонн силос кутунва.

Алафар гьазурунин карда кIвенкIвечи чкайрал алайбурукай яз, идаради Къизляр (21,5 агъзур тонн), Хасавюрт (21,3 агъзур тонн) ва Бабаюрт (11,5 агъзур тонн) районрин тIварар кьазва. Санлай къачурла и кIвалахрив Дагъустандин муниципальный 18 районда эгечIнава.

РикIел хкин, алатай йисуз республикада 1 миллионни 413 агъзур тонн векьи алафар - 1 миллионни 291 тонн векьер, 31 агъзурни 618 тонн сенаж, 90 агъзурни 105 тонн самар ва 13 агъзурни 670 тонн силос гьазурнай.

понедельник, 13 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.40 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08.30 Мультфильм 0+
08.45 Д/с «Исчезновения» 12+
09.20 «Галерея искусств» 12+
10.00 Х/ф «Королев»
12.05 «Служа Родине» 0+
12.30 Мультфильмы
12.55 Х/ф «Загадка кубачинского браслета» 12+
14.30 Год гор. Д/ф «Через хребты веков» 12+
14.50 «Человек и право»
16.00 Мультфильм
16.10 Х/ф «Сказка о звездном мальчике» 6+
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» Суна баб. Матьгероиня 12+
19.30 Время новостей Дагестана
19.50 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабель» 12+
21.10 «Золотой мустанг» 12+
21.50 «Кунацкая» 12+
22.30 Время новостей Дагестана
22.50 «Поколение» Магомед Гасанов 12+
23.20 «Глобальная сеть» 16+
23.45 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестанская мозаика» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Аьрщи ва агьлу» Культурно-просветительский центр «Лакку билаят»
19.30 Новости Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 «Бизнес Дагестана» 12+
21.20 «На виду» Сергей Симаков
21.55 «Правовое поле» 12+
22.30 Новости Дагестана
23.00 Новости Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Последний из могикан»
00.30 Новости Дагестана
01.00 Передача на лакском языке
01.40 Т/с «Саванна»
02.25 «На виду» Сергей Симаков
02.55 Х/ф «Одноглазые валеты»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка". (16+).
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Практика". (12+).
6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Молодые".
8.00 Х/ф "Очная ставка".
9.40 "Непутевые заметки". (12+).
10.00 Новости.
10.15 "Следуй за мной".
10.40 "Пока все дома".
11.25 "Фазенда".
12.00 Новости.
12.15 Д/ф "Открытие Китая".
12.45 "Гости по воскресеньям".
13.40 Д/ф "Свадьба в Малиновке". Непридуманные истории". (16+).
14.45 Х/ф "Свадьба в Малиновке".
16.35 Х/ф "Турецкий гамбит". (12+).
19.00 Концерт "Эээх, разгуляй!" (12+).
21.00 "Время".
21.50 ЧЕ по футболу-2016. Сборная Бельгии - сборная Италии. Прямой эфир из Франции.
0.00 Х/ф "Царство небесное". (16+).
2.40 Х/ф "День Благодарения". (12+).
4.25 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.40 Х/ф "Не отрекаются любя..." (12+).
9.20 Т/с "Сваты". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 Т/с "Сваты". (12+).
15.50 Футбол. ЧЕ-2016. Испания - Чехия. Прямая трансляция из Франции. (12+).
17.45 Т/с "Сваты". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.40 Т/с "Сваты". (12+).
0.30 Торжественная церемония закрытия XXVII кинофестиваля "Кинотавр". (12+).
1.45 Х/ф "Любовник". (16+).
3.55 "Комната смеха". (12+).

НТВ

5.00 Т/с "Тихая охота". (16+).
7.00 Т/с "Игра". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.20 Т/с "Игра". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Игра". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Игра". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.20 Т/с "Игра. Реванш". (16+).
22.00 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
23.55 Я худею. (16+).
0.55 Х/ф "Тихая застава". (16+).
2.40 "Дикий мир".
3.10 Т/с "ППС". (16+).

ТВЦ

5.45 Х/ф "Гусарская баллада". (12+).
7.35 Комедия "Моя морячка". (12+).
9.05 Д/ф "Леонид Куравлев. На мне узоров нету". (12+).
9.55 Х/ф "Вий". (12+).
11.30 "События".
11.45 "Постскриптум". (16+).
12.50 "В центре событий". (16+).
13.50 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).
14.30 "События".
14.45 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).
16.20 Х/ф "Только не отпускай меня". (16+).
20.05 Х/ф "Кремень. Освобождение". (16+).
0.15 "События".
0.30 "Петровка, 38". (16+).
0.40 "Право знать!" (16+).
2.00 Фильм-концерт "Задорнов больше, чем Задорнов". (12+).
3.25 Х/ф "34 скорый". (12+).
5.05 Д/ф "Русский "Фокстрот". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
7.00 Х/ф "На златом крыльце сидели..."
8.25 Т/с "Заколдованный участок" (12+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Заколдованный участок" (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Заколдованный участок" (12+).
14.35 Т/с "Заколдованный участок" (12+).
18.00 Новости дня.
18.20 Т/с "Заколдованный участок" (12+).
20.30 Х/ф "Гость с Кубани". (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 "Фетисов". (12+).
23.05 Х/ф "Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы"
3.05 Х/ф "Обыкновенное чудо".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
7.00 Т/с "Гаишники". (16+).
23.30 Х/ф "Приключения солдата Ивана Чонкина". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

7.55 М/ф: "Молодильные яблоки", "Лягушка-путешественница", "Приключения поросенка Фунтика", "Аленький цветочек".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След". "Золотое дело". (16+).
11.00 Т/с "След". "По справедливости". (16+).
11.45 Т/с "След". "ФЭС по вызову". (16+).
12.35 Т/с "След". "Ликвидация". (16+).
13.20 Т/с "След". "Нападение из угла". (16+).
14.05 Т/с "След". "Смехачи". (16+).
14.55 Т/с "След". "Медовая ловушка". (16+).
15.40 Т/с "След". "Горько". (16+).
16.25 Т/с "След". "Лучшая школа города". (16+).
17.10 Т/с "След". "Доставка". (16+).
18.00 Главное.
19.30 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
20.35 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
21.35 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
22.40 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
23.40 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
0.40 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
1.40 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
2.45 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
3.40 Драма "Орда". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.45 Д/ф "Хочу замуж!" (16+).
8.45 Драма "Унесенные ветром". (США). (16+).
13.05 Т/с "Скарлетт". (США). (16+).
20.10 Т/с "Бомжиха". (16+).
22.05 Т/с "Бомжиха 2". (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Джейн Эйр". (США - Франция - Великобритания - Италия). (16+).
2.35 Д/с "Близкие люди". (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ИНДИЯ

0.10 Комедия "Переключая каналы". (16+).
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Колката".
4.10 Х/ф "Храбрость". (16+).
7.10 Мелодрама "Беспокойные сердца". (16+).
10.00 Драма "На грани". (16+).
12.10 Боевик "Кара богов". (16+).
15.10 Драма "Гость".
18.10 Х/ф "Игра еще не окончена". (16+).
21.10 Триллер "Битва телеканалов". (16+).

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 Х/ф "Верьте мне, люди".
11.55 "Энигма. Сэр Тим Смит".
12.40 Д/ф "Чаплин из Африки".
13.35 "Любо, братцы, любо..."
14.35 Спектакль "Ревизор".
17.50 Хибла Герзмава и друзья... Концерт в Большом зале Московской консерватории.
19.05 Х/ф "Взрослые дети".
20.20 "Линия жизни".
21.10 Х/ф "Поднятая целина"
23.00 Катя и Мариэль Лабек, Семен Бычков и Венский филармонический оркестр в концерте "Летним вечером во дворце Шенбрунн".
0.25 Д/ф "Чаплин из Африки".
1.20 М/ф "Шерлок Холмс и доктор Ватсон".
1.40 "Искатели". "Незатерянный мир".
2.25 П.И. Чайковский. Скрипичные соло из балетов "Спящая красавица" и "Лебединое озеро".

вторник, 14 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)
11.35 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.30 Вести-Дагестан
18.20 Дорожный патруль
18.35 В горах Салатавии. Репортаж с республиканского слета туристов-краеведов
19.00 Акценты.
19.30 Реклама
19.35 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил» Суна баб. Мать-героиня 12+
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения» 12+
09.20 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабель»
10.50 Год гор. Д/ф «Заповедник ремесел»
11.10 Х/ф «Как поссорились Иван Иванович с Иваном Никифоровичем» 12+
12.30 Новости Дагестана
12.55 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дербент» 12+
13.10 «Золотой мустанг»
13.50 «Кунацкая»
14.30 Новости Дагестана
14.50 Т/с «Саванна»
15.40 Д/с «Испанские города XXI века» 12+
16.10 Мультфильм
16.30 Новости Дагестана
16.50 Х/ф «Морской пост» 12+
18.25 Мультфильм
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» Культурно-просветительский центр «Лакку билаят»
19.30 Новости Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 «Бизнес Дагестана» 12+
21.20 «На виду» Сергей Симаков
21.55 «Правовое поле» 12+
22.30 Новости Дагестана
23.00 Новости Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Последний из могикан»
00.30 Новости Дагестана
01.00 Передача на лакском языке
01.40 Т/с «Саванна»
02.25 «На виду» Сергей Симаков
02.55 Х/ф «Одноглазые валеты»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка". (16+).
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Практика". (12+).
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Структура момента".
1.30 Х/ф "Теленовости".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Теленовости".
4.00 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 " Вести - Москва".
14.50 "Дежурная часть".
15.00 Т/с "Тайны следствия".
17.00 "Вести". (12+).
17.30 "Вести - Москва".
17.50 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (16+).
19.35 "Вести - Москва". .
20.00 "Вести". (12+).
21.00 Т/с "Фальшивая нота". (12+).
23.50 "Вести.doc". (16+).
1.50 "Иммунитет. Код вечной жизни". "Приключения тела. Испытание страхом". (12+).
3.25 Т/с "Неотложка".
4.20 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги". (16+).
6.00 "Новое утро".
9.00 "Зеркало для героя". (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
12.00 "Суд присяжных". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Игра. Реванш". (16+).
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
0.50 "Место встречи". (16+).
2.00 "Следствие ведут". (16+).
3.00 "Дикий мир".
3.10 Т/с "Опергруппа". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.00 "Доктор И..." (16+).
8.30 Детектив "Женская логика 3". (12+).
10.40 Д/ф "Елена Сафонова. В поисках любви". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Инспектор Морс". (Великобритания). (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Без обмана". "Беспокойной ночи!" (16+).
15.40 Х/ф "Юрочка" (12+).
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Счастливчик Пашка". (16+).
19.40 "События".
20.00 "Право голоса". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!" (16+).
23.05 "Удар властью. Казнокрады". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Х/ф "Кремень. Освобождение". (16+).
4.10 Х/ф "Принцесса на бобах". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Русская императорская армия". (6+).
6.10 Х/ф "Полоса препятствий". (12+).
8.00 Х/ф "Прощание славянки".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Прощание славянки".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
12.00 "Процесс". (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Звезда на "Звезде" с А. Стриженовым. Николай Валуев. (6+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
17.10 Д/с "Легендарные самолеты". "Ту-22. Сверхзвуковая эволюция". (6+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф "Полуостров сокровищ" (6+).
19.20 "Легенды армии с Александром Маршалом". (12+).
20.05 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
0.20 Х/ф "Оленья охота". (12+).
1.45 Т/с "Соло на минном поле" (16+).
5.30 Д/с "Освобождение". "Берлинская наступательная операция. Подготовка". (12+).

REN TV

5.00 Х/ф "Приключения солдата Ивана Чонкина". (16+).
6.00 "Документальный проект". (16+).
7.00 "С бодрым утром!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект". "В душном тумане Вселенной". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.40 Х/ф "Три богатыря: Ход конем". (6+).
16.00 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны Чапман". (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Звездный десант". (США). (16+).
22.20 "Водить по-русски". (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Спартак: Возмездие". "Почетный гражданин", "Выбранный путь", "Таинство", "Равновесие", "Монстры", "Гнев богов". (США). (18+).
1.40 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
2.40 "Секретные территории". (16+).
3.40 "Тайны Чапман". (16+).
4.30 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.10 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
11.20 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
12.45 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
13.40 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
14.30 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
15.25 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
16.45 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
17.35 Т/с "Охотники за бриллиантами" (16+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Убить, чтобы спасти". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Глупышка". (16+).
20.20 Т/с "След". "Гений и злодейство". (16+).
21.15 Т/с "След". "Ублюдки". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Красива до смерти". (16+).
23.10 Т/с "След". "Кувалда". (16+).
0.00 Комедия "Солдат Иван Бровкин". (12+).
1.45 Детектив "Дело Румянцева". (12+).
3.50 Т/с "ОСА". "Проклятый лифт". (16+).
4.40 Т/с "ОСА". "Кукушонок". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.00 Давай разведемся!
12.00 Д/ф "Курортный роман". (16+).
13.00 Д/ф "Окна". (16+).
14.00 Т/с "Бальзаковский возраст, или Все мужики сво..." (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор". (Украина). (16+).
20.50 Т/с "Врачиха". (16+).
22.40 Т/с "Доктор Хаус". (США). (16+).
23.35 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Бомжиха". (16+).
2.25 Т/с "Врачиха". (16+).
4.10 Д/с "Близкие люди". (16+).
5.10 6 кадров. (16+).
5.15 Тайны еды. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ИНДИЯ

0.10 Комедия "Мужчина?.. Женщина!" (16+).
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Бхопал, Санчи".
4.00 Драма "Под дулом пистолета". (16+).
7.10 Драма "Феминистка". (16+).
10.00 Комедия "Путаница". (16+).
12.10 Мелодрама "Два незнакомца". (16+).
15.10 Боевик "Инспектор в законе". (16+).
18.10 Драма "Демон". (16+).
21.10 Мелодрама "Невозможная любовь". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф: "Антигона", "Легкая вина".
12.10 "Эрмитаж".
12.35 Х/ф "Иду на грозу".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Поднятая целина"
16.40 Д/ф "Цодило. Шепчущие скалы Калахари".
16.55 Катя и Мариэль Лабек, Семен Бычков и Венский филармонический оркестр в концерте "Летним вечером во дворце Шенбрунн".
18.30 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц9.
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Искусственный отбор".
20.45 "Правила жизни".
21.10 "Больше, чем любовь". Б. Бабочкин и Е. Георгиева.
21.50 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "А.П. Чехов. "Палата ц6".
22.35 Д/ф "Валерий Гергиев. Симфония под стук колес".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 Х/ф "Будденброки" (Германия).
1.20 К. Сен-Санс. Симфония ц2. Дирижер М. Плетнев.
1.55 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц9.
2.40 Д/ф "Шелковая биржа в Валенсии. Храм торговли".

среда, 15 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Лалаан» (на рутульском языке)
11.35 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.45 Реклама
17.50 Светофор. с.Карланюрт хасавюртовского района
18.05 Творить добро
18.25 Грани реальности. Гора языков в стране гор
18.50 « Я б в рабочие пошел».
19.30 Реклама
19.35 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08.00 Мультфильмы
08.30 Новости Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «В поисках» 16+
11.45 «Бизнес Дагестана» 12+
12.30 Новости Дагестана
12.55 «Правовое поле» 12+
13.30 «На виду» Сергей Симаков
14.10 «Подробности»
14.30 Новости Дагестана
14.50 Т/с «Саванна» 16+
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.05 «Под ключ»
16.30 Новости Дагестана
16.50 Х/ф «Весенняя сказка»
18.20 Мультфильм
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Присвоение имени Героя Советского Союза Курбана Магомедова Куппинской СОШ Левашинского района
19.30 Новости Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «История Дагестана в лицах» Александр Дюма на Кавказе
21.00 Год гор. Д/ф «Я – кубачинка»
21.25 «Жилой мир»
21.50 «Вдохновение»
22.30 Новости Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.05 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Чудак из Чукна»
00.30 Новости Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
01.40 Т/с «Саванна» 16+
02.25 «История Дагестана в лицах» Александр Дюма на Кавказе

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка". (16+).
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Практика".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Политика". (16+).
1.30 Х/ф "Король бильярда". (16+).
3.00 Новости.

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.50 Т/с "Тайны следствия". (12+).
15.50 Футбол. ЧЕ-2016. Россия - Словакия. Прямая трансляция из Франции. (12+).
17.45 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
21.00 Т/с "Фальшивая нота". (12+).
22.55 "Специальный корреспондент". (16+).
0.55 "Юрий Андропов. Терра Инкогнита". "Угрозы современного мира. Электронные деньги". "Угрозы современного мира. Жажда планетарного масштаба". (12+).
3.20 Т/с "Неотложка".
4.15 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги". (16+).
6.00 "Новое утро".
9.00 "Зеркало для героя".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Игра. Реванш".
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
0.50 "Место встречи".
2.00 "Квартирный вопрос".
3.05 Т/с "Опергруппа".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..." (16+).
8.50 Детектив "Груз без маркировки". (12+).
10.35 Д/ф "Михаил Державин. Мне все еще смешно". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Инспектор Морс". (Великобритания). (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Удар властью. Казнокрады". (16+).
15.40 Х/ф "Юрочка" (12+).
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Счастливчик Пашка". (16+).
19.40 "События".
20.00 Прямой эфир с мэром Москвы.
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты". (16+).
23.05 "Хроники московского быта. Личные маньяки звезд". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.25 "Русский вопрос". (12+).
1.10 Х/ф "Только не отпускай меня". (16+).
4.45 Х/ф "Вий". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Русская императорская армия". (6+).
6.15 Х/ф "Человек, который закрыл город".
7.55 Х/ф "Мы из джаза".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Мы из джаза".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
12.00 "Особая статья". (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Звезда на "Звезде" с А. Стриженовым. Николай Расторгуев. (6+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
17.10 Д/с "Легендарные самолеты". "АН-2. Большая легенда малой авиации". (6+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф "Полуостров сокровищ" (6+).
19.20 "Последний день". (12+).
20.05 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
0.15 Х/ф "Личной безопасности не гарантирую..." (12+).
2.00 Х/ф "Тайна виллы "Грета". (6+).
4.00 Х/ф "Спящий лев". (6+).
5.30 Д/с "Освобождение". "Берлинская наступательная операция. Прорыв". (12+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Документальный проект". (16+).
7.00 "С бодрым утром!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект". "Космонавты с других планет". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 Х/ф "Звездный десант". (США). (16+).
16.05 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны Чапман". (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Центурион". (Великобритания). (16+).
21.50 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Спартак: Возмездие". (США). (18+).
1.40 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
2.40 "Секретные территории". (16+).
3.40 "Тайны Чапман". (16+).
4.30 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.10 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Х/ф "Мы из будущего". (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Х/ф "Мы из будущего". (16+).
13.35 Х/ф "Мы из будущего 2". (16+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 "Актуально".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Горький урок". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Говорит и показывает". (16+).
20.20 Т/с "След". "Внедрение". (16+).
21.10 Т/с "След". "Просто друг". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Доброхот". (16+).
23.10 Т/с "След". "Смерть пельменям". (16+).
0.00 Комедия "Иван Бровкин на целине". (12+).
1.55 Мелодрама "К Черному морю". (12+).
3.20 Т/с "ОСА". "Расплата по счетам".
4.05 Т/с "ОСА". "Большой куш". (16+).
4.55 Т/с "ОСА". "Лист в осеннем лесу". (16+).

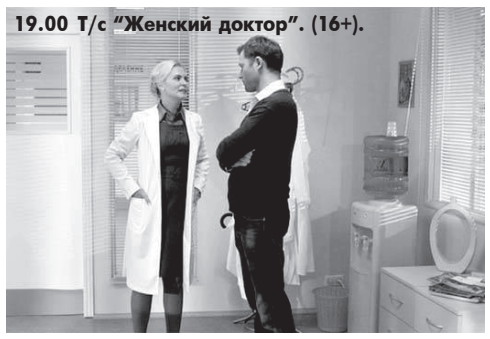

19.00 Т/с "Женский доктор". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
11.50 Д/ф "Курортный роман". (16+).
12.50 Д/ф "Окна". (16+).
13.50 Т/с "Бальзаковский возраст, или Все мужики сво..." (16+).
18.00 Д/ф "Жанна". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор". (16+).
20.50 Т/с "Врачиха".
22.50 Т/с "Доктор Хаус".
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с "Бомжиха 2".
2.25 Т/с "Врачиха".
4.20 Д/с "Близкие люди".
5.20 6 кадров. (16+).

ИНДИЯ

10.10 Драма "Лысина не порок". (16+).
12.10 Драма "Непокорившийся судьбе". (16+).
15.10 Боевик "Темная лошадка". (16+).
18.10 Боевик "Обратный эффект". (16+).
21.10 Драма "Скиталец".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф: "Счастливая семья", "Дерево без Корней".
12.10 Д/ф "Сан-Марино. Свободный край в Апеннинах".
12.25 "Правила жизни".
12.55 "Красуйся, град Петров!" "Зодчий Иван Старов".
13.25 Х/ф "Будденброки" (Германия).
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Поднятая целина"
16.50 "Больше, чем любовь". К. Петров-Водкин и М. Жозефина Иванович.
17.35 Валерий Гергиев и Симфонический оркестр Мариинского театра.
18.30 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц10.
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Абсолютный слух".
20.45 "Правила жизни".
21.10 Д/ф "Глеб Котельников. Стропа жизни".
21.55 "Власть факта". "Британская империя".
22.35 Д/ф "Виктор Захарченко. Портрет на фоне хора".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 Х/ф "Будденброки" (Германия).
1.20 Солисты Национального академического оркестра народных инструментов России им. Н.П. Осипова.
1.55 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц10.
2.40 Д/ф "Реймсский собор. Вера, величие и красота".

Четверг, 16 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
11.35 Вести-Дагестан
17.30 Вести-Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Интервью начальника махачкалинского ЛУ МВД России на транспорте З.Омарова
18.40 Дагестан спортивный
19.00 «Сулак свидетель». Презентация книги М.Хуршилова
19.10 Порт-петровские ассамблеи. С.Поспелов. Скрипка
19.30 Реклама
19.35 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильмы
08.30 Новости Дагестана
08.45 Д/с «Исчезновения» 12+
09.20 «История Дагестана в лицах» Александр Дюма на Кавказе
10.10 Х/ф «Восстание Кейна» 16+
12.30 Новости Дагестана
12.55 «Аутодафе»
13.45 Год гор. Д/ф «Я – кубачинка»
14.05 «Жилой мир»
14.30 Новости Дагестана
14.50 Т/с «Саванна»
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.10 Мультфильм
16.30 Новости Дагестана
16.50 Концерт «Музыкальный майдан»
17.50 «Разумныйвзгляд»
18.30 Обзор газеты «Хlакьикьат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
19.30 Новости Дагестана
20.00 Новости Дагестана
20.20 «На виду. Спорт»
21.10 «Вернисаж»
21.50 «Агросектор»
22.30 Новости Дагестана
23.00 Новости Дагестана
23.20 Д/с «Операция «Антитеррор» Фильм 1-й. «Без права на ошибку», фильм 2-й «В зоне поражения»
00.30 Новости Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» Слет доярок в кутане «Шангода» Гунибского района
01.35 Т/с «Саванна» 16+
02.20 «Разумныйвзгляд»
02.45 Х/ф «Викинги» 16+
04.35 Д/с «Операция «Антитеррор» Фильм 1-й. «Без права на ошибку», фильм 2-й «В зоне поражения»
05.25 «Вернисаж»
05.50 Х/ф «Новые похождения Швейка»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка". (16+).
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
15.50 ЧЕ по футболу-2016. Сборная Англии - сборная Уэльса.
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Практика".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "На ночь глядя".
1.20 Х/ф "Ярость". (18+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Ярость". (18+).
3.40 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 " Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 " Вести - Москва".
14.50 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.30 "Вести - Москва".
17.50 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
21.00 Т/с "Фальшивая нота". (12+).
21.50 Футбол. ЧЕ-2016. Германия - Польша. Прямая трансляция из Франции. (12+).
23.45 Х/ф "Личное дело майора Баранова".
1.55 Д/ф "Казаки". "Человеческий фактор. Хранить вечно". (12+).
3.25 Т/с "Неотложка".
4.25 "Комната смеха". (

НТВ

5.00 Т/с "Супруги". (16+).
6.00 "Новое утро".
9.00 "Зеркало для героя".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Игра. Реванш". (16+).
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч". (16+).
0.50 "Место встречи".
2.00 "Дачный ответ".
3.05 Т/с "Опергруппа".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.05 "Доктор И..." (16+).
8.35 Х/ф "Утренние поезда". (12+).
10.20 Д/ф "Олег Басилашвили. Неужели это я?"
11.30 "События".
11.50 Т/с "Инспектор Морс". (Великобритания). (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Хроники московского быта. Личные маньяки звезд". (12+).
15.40 Х/ф "Роза прощальных ветров". (12+).
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Счастливчик Пашка". (16+).
19.40 "События".
20.00 "Право голоса". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Обложка. Скандалы с прослушкой". (16+).
23.05 Д/ф "Смерть на съемочной площадке". (12+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Х/ф "Гражданка Катерина". (12+).
3.50 Детектив "Груз без маркировки". (12+).
5.20 Д/ф "Елена Сафонова. В поисках любви".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Москва фронту". (12+).
6.25 Т/с "Адъютант его превосходительства" (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Адъютант его превосходительства" (6+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
12.00 "Теория заговора с Андреем Луговым. Темная сторона медицины". Фильм 2. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 "Звезда на "Звезде" с А. Стриженовым. Владимир Хотиненко. (6+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Гражданин начальник" (16+).
17.10 Д/с "Легендарные самолеты". "Ту-144. Устремленный в будущее". (6+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф "Охота на Гитлера". (16+).
19.20 Д/с "Предатели с Андреем Луговым". "Всеволод Блюменталь-Тамарин". (16+).
20.05 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с "Небо в огне" (Россия - Украина). (12+).
0.20 Х/ф "Сашка". (6+).
2.05 Х/ф "Воскресный папа".
3.50 Х/ф "Мальчишку звали капитаном".
5.30 Д/с "Освобождение". "Берлинская наступательная операция. Окружение". (12+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Документальный проект". (16+).
7.00 "С бодрым утром!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект". "Императоры с соседней звезды". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 Х/ф "Центурион". (Великобритания). (16+).
15.55 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Тайны Чапман". (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Неизвестный". (Великобритания - Германия - Франция - США). (16+).
22.10 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Спартак: Возмездие". (США). (18+).
1.40 "Самые шокирующие гипотезы". (16+).
2.40 "Секретные территории". (16+).
3.40 "Тайны Чапман". (16+).
4.30 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.10 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Х/ф "Перехват". (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Х/ф "Перехват". (16+).
12.45 Х/ф "Кодовое название "Южный Гром". (12+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 "Актуально".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Три угла". (16+).
19.40 Т/с "Детективы". "Добрый доктор". (16+).
20.20 Т/с "След". "Тихая обитель". (16+).
21.15 Т/с "След". "Божий одуванчик". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След". "Детские шалости". (16+).
23.10 Т/с "След". "Охотники за привидениями". (16+).
0.00 Мелодрама "Разные судьбы". (12+).
2.00 Х/ф "Перехват". (16+).
3.40 Х/ф "Кодовое название "Южный Гром". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.05 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.05 Давай разведемся! (16+).
12.05 Д/ф "Курортный роман". (16+).
13.05 Д/ф "Окна". (16+).
14.05 Т/с "Бальзаковский возраст, или Все мужики сво..." (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор". (16+).
20.50 Т/с "Врачиха". (16+).
22.50 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Брак по-итальянски". (Италия - Франция). (16+).
2.30 Т/с "Врачиха". (16+).
4.25 Д/с "Близкие люди". (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ИНДИЯ

0.10 Драма "Мамочка". (16+).
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Удджайн, Орчха, Кхаджурахо". (12+).
4.10 Драма "Господин Сингх". (16+).
7.00 Комедия "Непреклонный отец". (16+).
10.00 Драма "Опасные съемки". (16+).
12.10 Мелодрама "Неверный возлюбленный".
15.10 Драма "Под свист пуль". (16+).
18.10 Боевик "Бесстрашный снова в бою". (16+).
21.10 Драма "Омкара". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф: "Она ждет", "Леса Вавилона", "Течение", "Победа".
12.10 Д/ф "Ваттовое море. Зеркало небес".
12.25 "Правила жизни".
12.55 "Россия, любовь моя!" "Адыгская кухня".
13.25 Х/ф "Будденброки" (Германия).
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Поднятая целина"
16.50 Д/ф "Глеб Котельников. Стропа жизни".
17.35 Дмитрий Юровский и Симфонический оркестр Москвы "Русская филармония".
18.30 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц11.
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Гении и злодеи". Н. Путилов.
20.30 "Правила жизни".
21.00 Д/ф "Варлам Шаламов. Опыт юноши".
21.55 "Культурная революция".
22.45 Д/ф "Сергей Урсуляк. Странная память непрожитой жизни".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 Х/ф "Такой красивый маленький пляж".
1.20 "Больше, чем любовь". Сергей и Анастасия Курехины.
1.55 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц11.
2.40 Д/ф "Фьорд Илулиссат. Там, где рождаются айсберги".

пятница, 17 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
11.35 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
18.20 Мир Вашему дому
18.40 У нас в гостях Герой России М.Толбоев
19.15 Вести-дежурная часть
19.30 Реклама
19.35 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Новости дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги» Слет доярок в кутане «Шангода» Гунибского района
08.00 Обзор газеты «ХIакъикъат»
08.10 Мультфильмы
08.30 Новости Дагестана
08.45 Х/ф «Викинги» 16+
10.50 «Разумныйвзгляд»
11.25 Пятничнаяп р о п о в е д ь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.00 «Вернисаж»
12.30 Новости дагестана
12.55 «Агросектор»
13.25 Год гор. Д/ф «Цовкра, как она есть»
13.45 «На в и д у . Спорт» 12+
14.30 Новости дагестана
14.50 Т/с «Саванна» 16+
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.10 Мультфильм
16.30 Новости дагестана
16.50 Концерт «М у з ы к а л ь н ы й майдан»
18.10 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Встреча Народного поэта РД Ахмеда Джачаева с читателями с. Эндирей
19.30 Новости дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 «Здоровье»
21.10 Пятничнаяп р о п о в е д ь в Центральной Джума-мечети г. Махачкала 12+
21.40 Обзор газеты «Дагестанская правда»
21.50 Д/ф «Язык орнамента» 12+
22.30 Новости дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Операция «Антитеррор» Фильм 3-й «Внешняя угроза». Фильм 4-й «Глобальная сеть»
00.30 Новости дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Встреча Народного поэта РД Ахмеда Джачаева с читателями с. Эндирей
01.40 Т/с «Саванна» 16+
02.20 Х/ф «Грубая сила» 16+
04.05 Д/ф «Язык орнамента» 12+
05.25 Х/ф «Гайдуки» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка". (16+).
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Жди меня".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Человек и закон" с А. Пимановым.
19.50 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
21.50 ЧЕ по футболу-2016.
0.00 Х/ф "Убей меня трижды". (18+).
1.40 Х/ф "Большой Лебовски". (18+).
3.50 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.35 " Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 " Вести - Москва".
14.50 Т/с "Тайны следствия". (12+).
15.50 Футбол. ЧЕ-2016.
17.45 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир".
19.35 " Вести - Москва".
20.00 "Вести". (12+).
21.00 Т/с "Фальшивая нота". (12+).
22.55 Х/ф "Проездной билет". (12+).
3.00 "Юрий Соломин. Власть таланта".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 "Зеркало для героя". (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).
12.00 "Суд присяжных". .
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.45 П.Расследование.
20.15 Т/с "Игра. Реванш".
23.10 Большинство.
0.20 Д/ф "Кремлевская рулетка". (12+).
1.15 "Место встречи".
2.25 Д/с "Битва за Север".
3.20 Т/с "Опергруппа".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.00 Х/ф "Один шанс из тысячи". (12+).
9.35 Х/ф "Между двух огней". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Между двух огней". (12+).
14.30 "События".
14.50 Х/ф "Между двух огней". (12+).
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Счастливчик Пашка". (16+).
19.40 "В центре событий".
20.40 "Право голоса". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Приют комедиантов". (12+).
0.25 Т/с "Пуля-дура. Агент для наследницы". (16+).
3.35 "Петровка, 38". (16+).
3.50 Х/ф "Земля Санникова".
5.20 Д/ф "Марлен Дитрих. Возвращение невозможно". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф "Красный Барон". (12+).
6.55 Т/с "Адъютант его превосходительства"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Адъютант его превосходительства"
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Адъютант его превосходительства"
12.00 "Поступок". (12+).
12.35 "Научный детектив".
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Легендарные самолеты". "И-16. Участник семи войн". (6+).
14.00 Военные новости.
14.15 Т/с "Внимание, говорит Москва!" (12+).
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф "Однажды двадцать лет спустя".
20.00 Х/ф "Карьера Димы Горина".
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф "Родная кровь". (12+).
0.05 Т/с "Человек в проходном дворе" (12+).
5.25 Д/с "Освобождение". "Штурм Берлина". (12+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Документальный проект". (16+).
7.00 "С бодрым утром!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Документальный проект". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
14.00 Х/ф "Неизвестный". (Великобритания - Германия - Франция - США). (16+).
16.00 "Информационная программа 112". (16+).
16.30 "Новости". (16+).
17.00 "Третья энергетическая. Битва за ресурсы". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Остров". (США). (12+).
22.30 Х/ф "Схватка". (США). (16+).
0.45 Х/ф "Из Парижа с любовью". (Франция - США). (16+).
2.30 Х/ф "Заклятие". (США). (16+).
4.30 "Странное дело".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.10 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей 2". "Заказчик".
11.35 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Врачебная тайна". (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Врачебная тайна". (16+).
13.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Человек со шрамом". (16+).
14.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Дурь".
15.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Макароны по-скотски". (16+).
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Макароны по-скотски". (16+).
16.35 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Труп из зоопарка". (16+).
17.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей 3". "Добрая память". (16+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "След". "Кувалда". (16+).
19.45 Т/с "След". "Смерть пельменям". (16+).
20.35 Т/с "След". "Охотники за привидениями".
21.20 Т/с "След". "Партия". (16+).
22.10 Т/с "След". "Только лес знает". (16+).

22.55 Т/с "След". "Золотое дело". (16+).
23.45 Т/с "След". "Милосердие". (16+).
0.35 Т/с "След". "Смехачи". (16+).
1.20 Т/с "Детективы". "Говорит и показывает". (16+).
2.00 Т/с "Детективы". "Горький урок". (16+).
2.40 Т/с "Детективы". "Три угла". (16+).
3.20 Т/с "Детективы". "Добрый доктор".
4.05 Т/с "Детективы". "Папенькин сынок".
4.40 Т/с "Детективы". "Упавшая звезда".
5.15 Т/с "Детективы".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.25 Давай разведемся!
12.25 Д/ф "Курортный роман". (16+).
13.25 Д/ф "Окна". (16+).
14.25 Т/с "Бальзаковский возраст, или Все мужики сво..." (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Женский доктор". (16+).
20.50 Т/с "Врачиха". (16+).
22.45 Т/с "Доктор Хаус".
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Комедия "Карнавал". (16+).
3.25 Т/с "Врачиха". (16+).

ИНДИЯ

0.10 Мелодрама "Игры двух сердец". (16+).
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Бангалор".
4.00 Триллер "Суд совести". (16+).
7.10 Комедия "В бегах".
10.00 Комедия "Друзья-холостяки". (16+).
12.10 Мелодрама "Я живу в твоем сердце". (16+).
15.15 Мелодрама "Рожденные летать". (16+).
18.10 Боевик "Честь мундира". (16+).
21.10 Боевик "Плата за победу". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Д/ф "Евгений Вучетич. Эпоха в камне".
11.00 Д/ф "Ибица. О финикийцах и пиратах".
11.15 Д/ф: "Андрюха", "Они ушли от меня".
12.15 "Сказки из глины и дерева". Филимоновская игрушка.
12.30 "Правила жизни".
12.55 "Письма из провинции". Деревня Никандрово. Новгородская область.
13.25 Х/ф "Такой красивый маленький пляж".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Ошибка инженера Кочина".
16.55 Д/ф "Охрид. Мир цвета и иконопочитания".
17.10 Национальный симфонический оркестр Итальянской государственной телерадиокомпании RAI. Концерт в Большом зале Московской консерватории.
18.30 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц12.
19.15 Д/ф "Лахор. Слепое зеркало прошлого".
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Искатели". "Алутон: секрет Шатаны".
20.30 "Правила жизни".
21.00 Д/ф "Вальпараисо. Город-радуга".
21.15 Х/ф "Еще люблю, еще надеюсь..."
22.35 "Линия жизни". Л. Додин.
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 Х/ф "Герои устали".
1.50 М/ф "Вне игры".
1.55 "Полиглот". Китайский с нуля за 16 часов! ц12.
2.40 Д/ф "Виллемстад. Маленький Амстердам на Карибах".

суббота, 18 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.10 Реклама
08.15 Дагестан собирает друзей. Гала-концерт
09.10 Реклама
11.25 Местное время. Вести-Дагестан
14.20 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Обзор газеты «Дагестанская правда»
08.10 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Здоровье»
09.15 Х/ф «Хевсурская баллада» 12+
10.45 «Вдохновение»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Открытие VII Международного фестиваля фольклора и традиционной культуры «Горцы» 6+
14.10 Х/ф «Т а й н а рукописного Корана» 12+
16.00 «Музыкальный колорит» 12+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Юбилейный вечер Народного артиста РД Исамудина Ахмедова 12+
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Концерт «М у з ы к а л ь н ы й майдан»
21.45 «Поэтическая тетрадь» Марина Ахмедова 12+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука Дагестана» 12+
00.30 Новости Дагестана
01.00 «Мой малыш»
01.30 Х/ф «Азарт удачи»
03.35 Открытие VII Международного фестиваля фольклора и традиционной культуры «Горцы»6+

ПЕРВЫЙ

5.10 Х/ф "Как украсть миллион".
6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Как украсть миллион".
7.35 "Играй, гармонь любимая!"
8.20 М/с "Смешарики. Новые приключения".
8.35 "Умницы и умники".
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак". (12+).
10.55 Д/ф "Михаил Державин. "Во всем виноват Ширвиндт". (12+).
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.10 Д/ф "Теория заговора". (16+).
14.10 "На 10 лет моложе".
15.00 Новости.
15.15 Х/ф "Кубанские казаки".
17.20 Телеигра "Угадай мелодию".
18.00 Вечерние новости.
18.15 "Кто хочет стать миллионером?"
19.15 "Серебряный бал".
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером".
23.00 "МаксимМаксим".
0.10 Х/ф "Форсаж 6".
2.35 Х/ф "Босиком по мостовой". (16+).

РОССИЯ 1

4.45 Комедия "Мы с Вами где-то встречались".
6.45 "Диалоги о животных". (12+).
7.40 " Вести - Москва".
8.00 "Вести". (12+).
8.10 "Местное время".
9.15 "Правила движения".
10.10 "Личное. Михаил Боярский". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.25 "Вести - Москва".
11.35 Х/ф "Врачиха".
14.00 "Вести". (12+).
14.20 "Вести - Москва".
14.30 Х/ф "Врачиха".
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "От печали до радости". (12+).
0.55 Х/ф "Вечная сказка". (12+).
3.00 Т/с "Марш Турецкого 2". (12+).

НТВ

5.00 "Преступление в стиле Модерн". (16+).
5.35 Т/с "Тихая охота".
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.15 "Жилищная лотерея плюс".
8.45 "Готовим с Алексеем Зиминым".
9.20 "Кулинарный поединок".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Еда живая и мертвая". (12+).
12.00 "Квартирный вопрос".
13.05 "Поедем, поедим!"
14.10 "Высоцкая Life".
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 Д/ф "Признание экономического убийцы". (12+).
17.15 "Следствие вели..."
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 Новые русские сенсации. (16+).
21.00 "Ты не поверишь!"
22.00 Х/ф "Месть без права передачи".
23.50 Д/ф "Моя Алла. Исповедь ее мужчин".
0.50 Х/ф "На глубине".
2.45 "Дикий мир".
3.15 Т/с "Опергруппа".

ТВЦ

6.20 "Марш-бросок".
6.55 Х/ф "Сказка о Женщине и Мужчине".
8.35 "Православная энциклопедия". (6+).
9.00 Х/ф "Свадьба с приданым". (6+).
11.30 "События".
11.45 Д/ф "Смерть на съемочной площадке". (12+).
12.35 Х/ф "Все возможно".
14.30 "События".
14.45 "Тайны нашего кино". "Мимино". (12+).
15.15 Детектив "Женская логика 4". (12+).
17.20 Комедия "Три счастливых женщины". (12+).
21.00 "Постскриптум".
22.10 "Право знать!" (16+).
23.25 "События".
23.40 "Право голоса". (16+).
2.40 "Линия защиты".
3.10 "Инспектор Льюис".

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Чук и Гек".
7.05 Х/ф "Спящая красавица".
9.00 Новости дня.
9.15 "Легенды цирка с Эдгардом Запашным". (6+).
9.40 "Последний день".
10.30 "Не факт!" (6+).
11.00 Д/с "Война машин". "Ис-2. Охотник на "Тигров". (12+).
11.40 Х/ф "Достояние республики".
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Достояние республики".
14.45 Х/ф "Однажды двадцать лет спустя".
16.20 Х/ф "Небесный тихоход".
18.00 Новости дня.
18.20 Т/с "В лесах под Ковелем"
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с "В лесах под Ковелем"
22.45 Х/ф "Вам - задание".
0.25 "Балтийское небо".

REN TV

5.00 "Странное дело".
5.20 Х/ф "Девушка из воды". (США). (16+).
7.20 Х/ф "Остров". (США).
10.00 "Минтранс". (16+).
10.45 "Ремонт по-честному". (16+).
11.30 "Самая полезная программа". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
17.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
19.00 Х/ф "Полицейская академия". (США).
20.50 Х/ф "Полицейская академия 2: Их первое задание". (США).
22.30 Х/ф "Полицейская академия 3: Повторное обучение". (США).
0.10 Х/ф "Полицейская академия 4: Гражданский патруль". (США).
1.50 Х/ф "Полицейская академия". (США).
3.40 Х/ф "Полицейская академия 2: Их первое задание".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.20 М/ф: "Путешествие в страну великанов", "Братья Лю", "Высокая горка", "Верлиока", "Глаша и кикимора", "Волшебная птица", "Впервые на арене", "Волшебный магазин", "Ивашка из дворца пионеров"
9.35 "День ангела".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След". "Гений и злодейство". (16+).
11.00 Т/с "След". "Милосердие". (16+).
11.55 Т/с "След". "Божий одуванчик". (16+).
12.40 Т/с "След". "Внедрение". (16+).
13.35 Т/с "След". "Красива до смерти". (16+).
14.20 Т/с "След". "Просто друг". (16+).
15.10 Т/с "След". "Детские шалости". (16+).
16.00 Т/с "След". "Ублюдки". (16+).
16.50 Т/с "След". "Доброхот". (16+).
17.40 Т/с "След". "Тихая обитель". (16+).
18.30 "Сейчас".
18.40 Т/с "Следователь Протасов". "Место преступления" (16+).
19.40 Т/с "Следователь Протасов". "Место преступления" (16+).
20.40 Т/с "Следователь Протасов". "Парк победы" (16+).
21.35 Т/с "Следователь Протасов". "Парк победы" (16+).
22.30 Т/с "Следователь Протасов". "Инквизитор" (16+).
23.25 Т/с "Следователь Протасов". "Инквизитор" (16+).
0.20 Т/с "Следователь Протасов". "Скарабей"
1.15 Т/с "Следователь Протасов". "Скарабей"
2.10 Т/с "Следователь Протасов". "Установить личность" (16+).
3.05 Т/с "Следователь Протасов". "Установить личность" (16+).
4.00 Т/с "Следователь Протасов". "Наследство" (16+).
4.55 Т/с "Следователь Протасов". "Наследство" (16+).
5.50 Т/с "Следователь Протасов". "Вечер встречи" (16+).
6.50 Т/с "Следователь Протасов". "Вечер встречи" (16+).
7.40 Т/с "Следователь Протасов". "Киднеппинг" (16+).
8.35 Т/с "Следователь Протасов". "Киднеппинг" (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.25 Х/ф "Королевство Кривых Зеркал". (16+).
9.55 Мелодрама "Благословите женщину". (16+).
13.55 Т/с "Великолепный век". (16+).
18.00 Д/ф "Великолепный век". (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век". (16+).
23.05 Д/с "Восточные жены в России". (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "На перепутье". (Беларусь).
2.25 Д/с "Близкие люди".
5.25 6 кадров. (16+).

ИНДИЯ

0.10 Драма "Это моя Индия". (16+).
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Майсур. Остров Шрирангапатана". (12+).
4.00 Боевик "Перестрелка в локандвале". (16+).
7.10 Боевик "Стрельба в вадале". (16+).
10.00 Драма "Школьный завтрак". (16+).
12.10 Мелодрама "Жених-самозванец". (16+).
15.10 Детектив "Остров". (16+).
18.10 Драма "Двойное искушение". (16+).
21.10 Драма "Земля отцов". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 Х/ф "Еще люблю, еще надеюсь..."
11.20 Д/ф "Ход к зрительному залу... Вячеслав Невинный".
12.05 "Пряничный домик". "Голоса гор и равнин".
12.35 "На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки".
13.05 "Это было недавно... Это было давно..." Оркестр им. Н.П. Осипова.
14.10 Спектакль "Московский хор".
16.45 Д/ф "Старый город Гаваны".
17.00 "Новости культуры".
17.30 Х/ф "Последний дюйм".
19.00 "Романтика романса".
20.10 Х/ф "Город зажигает огни".
21.45 Д/ф "Александр Сокуров".
22.25 Х/ф "Солнце".
0.15 Д/ф "Мадагаскар. Зеленые сокровища Красного острова".
1.10 "В настроении". Европейский оркестр Гленна Миллера под управлением Вила Салдена.
1.45 М/ф "Знакомые картинки".
1.55 "Искатели". "Алутон: секрет Шатаны".
2.40 Д/ф "Наскальные рисунки в долине Твифелфонтейн. Зашифрованное послание из камня".

РАДИО

ИСЛЕН, 13-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 14-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 15-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 16-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 17-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 18-ИЮНЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 19 -ИЮНЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

воскресенье, 19 июня

ТВ ДАГЕСТАН

10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Х/ф «Воздушный извозчик»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Евдокия»
10.40 «Чистое сердце»
10.50 Концерт «Музыкальный майдан»
11.20 «Поэтическая тетрадь» Марина Ахмедова 12+
12.05 «Наши дети»
12.20 VII Международный фестиваль фольклора и традиционной культуры «Горцы» 12+
14.20 Х/ф «Сильва»
17.00 Мультфильм
17.20 «Человек и право»
18.35 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 «Служа Родине»
20.50 Мультфильм
21.00 «Мой театр» Встреча в Театре поэзии с Народным артистом РД Алексеем Тимохиным 12+
21.50 Д/ф «Колыбель кочующего ветра»
22.30 Новости Дагестана
23.20 Х/ф «Казаки»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.45 Х/ф «Пароходный Билл»
02.50 VII Международный фестиваль фольклора и традиционной культуры «Горцы»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Женя, Женечка и "Катюша".
7.45 "Армейский магазин".
8.20 М/с "Смешарики. Пин-код".
8.35 "Здоровье". (16+).
9.40 "Непутевые заметки". (12+).
10.00 Новости.
10.15 "Следуй за мной".
10.40 "Пока все дома".
11.25 "Фазенда".
12.00 Новости.
12.15 Д/ф "Открытие Китая".
12.40 "Гости по воскресеньям".
13.40 "Здорово жить!" (12+).
15.40 "Призвание". Премия лучшим врачам России.
17.40 "Клуб Веселых и Находчивых".
19.55 "Аффтар жжот".
21.00 Воскресное "Время".
22.30 "Что? Где? Когда?"
23.50 Х/ф "Август". (16+).
2.00 Х/ф "Похищенный сын. История Тиффани Рубин". (12+).

РОССИЯ 1

7.00 "Мульт утро". (12+).
7.30 "Сам себе режиссер". (12+).
8.20 "Смехопанорама".
8.50 "Утренняя почта".
9.30 "Сто к одному".
10.20 " Вести - Москва".
11.00 "Вести". (12+).
11.10 "Смеяться разрешается". (12+).
12.30 Т/с "Любовь - не картошка". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 Т/с "Любовь - не картошка". (12+).
20.00 "Вести недели".
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.30 Т/с "Охраняемые лица". (12+).
2.30 "Негромкое кино Бориса Барнета". (12+).
3.25 "Смехопанорама".
3.55 "Комната смеха".

НТВ

5.05 Т/с "Тихая охота".
7.00 "Центральное телевидение". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.15 "Русское лото плюс".
8.50 "Их нравы".
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.05 "Чудо техники".
12.00 "Дачный ответ".
13.05 "НашПотребНадзор". (16+).
14.10 "Поедем, поедим!"
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 Д/ф "Признание экономического убийцы". (12+).
17.15 "Следствие вели..."
19.00 "Акценты недели".
19.50 "Поздняков". (16+).
20.00 Х/ф "Розыгрыш".
23.55 Я худею. (16+).
1.00 Х/ф "На глубине".
2.50 "Дикий мир".

ТВЦ

5.55 Х/ф "Утренние поезда". (12+).
7.40 "Фактор жизни".
8.10 Х/ф "Земля Санникова".
10.05 Д/ф "Владислав Дворжецкий. Роковое везение". (12+).
10.55 "Барышня и кулинар". (12+).
11.30 "События".
11.50 Комедия "Улица полна неожиданностей".
13.15 "Один + Один". Концерт. (12+).
14.30 "Московская неделя".
15.00 Х/ф "Жених по объявлению". (16+).
17.05 Х/ф "Привет от "Катюши". (12+).
20.55 Х/ф "Украденная свадьба". (16+).
0.30 "События".
0.45 "Петровка, 38". (16+).
0.55 Х/ф "Все возможно".
2.40 Х/ф "Один шанс из тысячи". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Два друга".
7.35 Х/ф "Свидетельство о бедности". (12+).
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 "Служу России".
9.55 "Военная приемка".
10.45 "Научный детектив".
11.10 Х/ф "Высота 89".
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Высота 89".
13.45 Т/с "Исчезнувшие"
18.00 Новости. Главное.
18.40 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
22.00 Новости дня.
22.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
23.55 Х/ф "Бег от смерти".
1.35 Х/ф "Минута молчания". (12+).

REN TV

5.00 Х/ф "Полицейская академия 2: Их первое задание". (США). (16+).
5.20 Х/ф "Полицейская академия 3: Повторное обучение". (США). (16+).
7.00 Т/с "Личная жизнь следователя Савельева". "Крест следователя Савельева", "Морские узлы", "Выкуп невесты", "Охотники", "Чистая вода", "Риголетто", "Сэппуку", "Клоп". (16+).
23.00 "Добров в эфире".
0.00 "Соль". (16+).
1.30 "Военная тайна ".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

9.30 М/ф
10.00 "Сейчас".
10.10 "Истории из будущего" с М. Ковальчуком.
11.00 Драма "Дом, в котором я живу". (12+).
13.00 Мелодрама "Разные судьбы". (12+).
15.00 Детектив "Гений".
18.00 Главное.
19.30-2.15 Т/с "При загадочных обстоятельствах"
3.10-5.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей 2".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 Х/ф "Король Дроздобород". (16+).
8.50 Мелодрама "Безотцовщина". (16+).
10.40 Комедия "Карнавал".
13.40 Т/с "Великолепный век". (16+).
18.00 Д/ф "Великолепный век". (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век". (16+).
23.20 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Адель".
2.30 Д/с "Близкие люди".
5.30 Джейми у себя дома.

ИНДИЯ

0.10 Драма "Потанцуем".
3.00 "Секреты индийской кухни". (12+).
3.35 "Путешествие по Индии: Шраванабелагола, Халебид, Белур".
4.10 Мелодрама "Невыдуманная история". (16+).
7.10 Мелодрама "Невыдуманная история 2". .
10.00 Боевик "Скрытая съемка". (16+).
12.10 "Сводные братья".
15.10 "Похищение". (16+).
18.10 Комедия "Фарцовщики". (16+).
21.10 Драма "Нью-Йорк".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 Лето Господне. День Святой Троицы.
10.35 Х/ф "Город зажигает огни".
12.10 "Легенды мирового кино". Мэйбл Норман.
12.35 "Россия, любовь моя!" "Телеутская землица".
13.05 "Кто там..."
13.30 Д/ф "Мадагаскар. Зеленые сокровища Красного острова".
14.25 "Гении и злодеи". Эрнст Кренкель.
14.55 Х/ф "Король-олень".
16.10 "Пешком..." Москва готическая.
16.35 Спектакль "Привет от Цюрупы!"
18.05 "Линия жизни". А. Ширвиндт и М. Державин.
19.00 "Искатели". "Исчезнувшие мозаики московского метро".
19.50 "Наших песен удивительная жизнь".
20.50 Х/ф "Русский регтайм".
22.20 Опера "Трубадур".
1.00 Д/ф "Ход к зрительному залу... Вячеслав Невинный".
1.40 М/ф "Со вечора дождик".
1.55 "Искатели".
2.40 Д/ф "Тонгариро. Священная гора".

Слуховые аппараты

В центре слуха **"Чистый звук"** цены на все слуховые аппараты (импортные и отечественные), а также на запчасти к ним снижены на 20%.

Индивидуальный подбор и настройка слуховых аппаратаов, выезд на дом (до 50 км) бесплатно!

АДРЕС: **г.Махачкала, ул.Шихсаидова (Гоголя) 38, поликлиника "Арника", 1-й этаж, каб. 1, слуховой центр "Чистый звук".**

Прием с 9 до 17 ч. кроме суб. и воскр.

Специалист по подбору слуховых аппаратов (слухопрозеист) **Чинков Шамиль Нурмагомедович.**

Телефон: **8-988-444-77-22**

Тел: регистратуры поликлиники "Арника" - **8-906-450-27-66; 64-45-89**

МАТЧ ТВ с 13 ПО 19 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Формула-1.
7.45 Новости.
7.50 "Фан-зона". (16+).
8.00 "500 лучших голов".
8.30 Новости.
8.35 Футбол. ЧЕ.
10.35 Новости.
10.40 Футбол. ЧЕ.
12.40 Все на Матч!
13.00 Футбол. ЧЕ.
15.00 Все на футбол!
15.45 Новости.
15.50 Футбол.
17.50 Новости.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол. ЧЕ.
21.00 Все на футбол!
21.45 "Десятка!" (16+).
22.05 "Спортивный интерес".
23.00 Д/с "Федор Емельяненко. Перед поединком". (16+).
23.30 "Рио ждет". (16+).
0.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
1.00 Д/с "Большая вода".
2.00 "Несерьезно о футболе". (12+).
3.00 Футбол.

ВТОРНИК

6.30 Футбол.
7.20 Новости.
7.30 Все на Матч! .
8.30 Новости.
8.35 Футбол.
10.35 Новости.
10.40 "Спортивный интерес". (16+).
11.40 Новости.
11.45 Футбол. ЧЕ. Ирландия - Швеция.
13.45 Новости.
13.50 Футбол. ЧЕ. Испания - Чехия.
15.50 Новости.
16.00 Футбол. ЧЕ.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол. ЧЕ.
21.00 Все на футбол!
21.45 Футбол. ЧЕ.
0.00 Все на футбол!
1.00 Д/ф "Тройная корона". (16+).
2.00 "Несерьезно о футболе". (12+).
3.00 Футбол.

СРЕДА

6.30 Футбол. Кубок Америки. Аргентина - Боливия. Прямая трансляция из США.
7.20 Новости.
7.30 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
8.30 Новости.
8.35 Футбол.
10.35 Новости.
10.40 Д/с "Заклятые соперники". (16+).
11.00 Футбол.
13.00 Новости.
13.05 Футбол.
15.05 Все на футбол!
15.50 Новости.
16.00 Футбол.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол. ЧЕ.
21.00 Все на футбол!
21.45 Футбол. ЧЕ.
0.00 Все на футбол!
1.00 Х/ф "Мистер 3000".
3.00 Д/ф "Больше, чем игра". (16+).

ЧЕТВЕРГ

6.30 Д/с "Заклятые соперники". (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч!
8.35 Новости.
8.40 Футбол. ЧЕ.
10.40 Новости.
10.45 Футбол. ЧЕ.
12.45 Новости.
12.50 Футбол.
14.50 Новости.
15.00 Все на футбол!
15.45 Д/с "Федор Емельяненко. Перед поединком". (16+).
16.15 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
16.45 Д/ф "Химия футбола".
17.15 Д/с "Заклятые соперники". (16+).
17.30 "Культ тура". (16+).
18.00 Все на футбол!
18.50 Футбол. ЧЕ.
21.00 Все на футбол!
21.45 Смешанные единоборства. М-1 Challenge. Александр Шлеменко против Вячеслава Василевского. Прямая трансляция из Санкт-Петербурга.
0.00 Все на футбол!
1.00 Д/ф "Больше, чем игра". (16+).
3.00 Д/ф "Братья навек".
4.30 Футбол.

ПЯТНИЦА

6.35 Новости.
6.40 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
8.00 Новости.
8.05 Д/с "Заклятые соперники". (16+).
8.35 Новости.
8.40 Футбол. ЧЕ. Украина - Северная Ирландия.
10.40 Новости.
10.45 Футбол. ЧЕ. Германия - Польша.
12.45 Новости.
12.50 Футбол.
14.50 Новости.
15.00 Все на футбол!
15.45 Новости.
15.50 Футбол..
17.50 Новости.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол.
21.00 Все на футбол!
21.45 Новости.
21.50 Смешанные единоборства. Fight Nights. Федор Емельяненко. Трансляция из Санкт-Петербурга. (16+).
0.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
1.00 Волейбол.
3.00 Футбол.

СУББОТА

6.30 Д/с "Заклятые соперники". (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
8.50 Футбол. ЧЕ. Чехия - Хорватия.
10.50 Новости.
10.55 Футбол. ЧЕ. Италия - Швеция.
12.55 Новости.
13.00 Футбол. ЧЕ. Испания - Турция.
15.00 Все на футбол!
15.45 Формула-1. Гран-при Европы. Квалификация. Прямая трансляция.
17.05 Футбол. ЧЕ. Бельгия - Ирландия. Прямая трансляция.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол. ЧЕ. Исландия - Венгрия. Прямая трансляция.
21.00 Все на футбол!
21.45 Футбол. ЧЕ. Португалия - Австрия. Прямая трансляция.
0.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
1.00 Д/ф "Джой. Гонка жизни". (16+).
2.00 Футбол. К

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Смешанные единоборства. UFC. Прямая трансляция из Канады.
8.00 Новости.
8.05 Смешанные единоборства. Bellator. Трансляция из США. (16+).
10.35 "Непарное катание". (16+).
11.05 Новости.
11.10 Футбол. Кубок Америки. 1/4 финала. Трансляция из США.
13.10 Новости.
13.15 Футбол. ЧЕ. Португалия - Австрия.
15.15 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
15.45 Формула-1. Гран-при Европы.
18.05 Новости.
18.10 Футбол. ЧЕ. Бельгия - Ирландия.
20.10 Все на Матч!
20.30 "Культ тура". (16+).
21.00 Все на футбол!
21.45 Футбол. ЧЕ.
0.00 Все на Матч! .
1.00 Волейбол.
3.00 Волейбол.

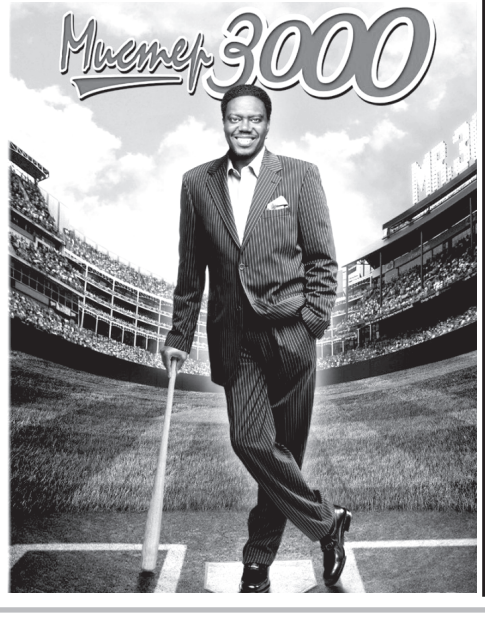

ТНТ с 13 ПО 19 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 "ТНТ.Mix" (16+).
7.30 "ТНТ.Mix" (16+).
8.00 "ТНТ.Mix" (16+).
8.30 "ТНТ.Mix" (16+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 - 22.00 "Комеди Клаб". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. ". (16+).
1.00 Боевик "Игра в смерть". (США). (16+).
2.50 Боевик "Дотянуться до солнца". (Корея). .

ВТОРНИК

7.00 Т/с "Партнеры". "Забавная красотка" (16+).
7.30 Т/с "Выжить с Джеком". "Пахнет подростками" (16+).
8.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
12.00 "Comedy Woman".
13.00 "Comedy Woman".
14.00 "Comedy Woman".
14.30 Т/с "Интерны" (16+).
15.00 Т/с "Интерны" (16+).
15.30 Т/с "Интерны" (16+).
16.00 Т/с "Интерны" (16+).
16.30 Т/с "Интерны" (16+).
17.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
17.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.30 Т/с "Интерны" (16+).
20.00 Т/с "Интерны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Мелодрама "Детка". (США). (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Т/с "Сладкая жизнь" (18+).
2.00 Х/ф "Дом восковых фигур". (Австралия - США). (16+).
4.10 Мелодрама "Детка". (США). (16+).
6.10 Т/с "Женская лига: парни, деньги и любовь" (16+).

СРЕДА

7.00 Т/с "Партнеры". "Лучший друг натурала" (16+).
7.30 Т/с "Селфи" (США). (16+).
8.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
12.00 "Comedy Woman".
13.00 "Comedy Woman".
14.00 "Comedy Woman".
14.30 Т/с "Интерны" (16+).
15.00 Т/с "Интерны" (16+).
15.30 Т/с "Интерны" (16+).
16.00 Т/с "Интерны" (16+).
16.30 Т/с "Интерны" (16+).
17.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
17.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.30 Т/с "Интерны" (16+).
20.00 Т/с "Интерны" (16+).
20.30 Т/с "Чоп" (16+).
21.00 Мелодрама "Немножко беременна".
23.20 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.20 "Дом 2. После заката". (16+).
1.20 Т/с "Сладкая жизнь" (18+).
2.10 Х/ф "Цепная реакция". (США). (16+).
4.15 "ТНТ-Club". (16+).
4.20 Мелодрама "Немножко беременна". (США). (16+).

ПЯТНИЦА

7.00 Т/с "Партнеры". "Две девятки и пара дам" (16+).
7.30 Т/с "Селфи" (16+).
8.00 "Экстрасенсы ведут расследование". (16+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Школа ремонта" (12+).
11.30 "Comedy Woman". (16+).
12.30 "Comedy Woman". (16+).
13.30 "Comedy Woman". (16+).
14.00 "Comedy Woman". (16+).
14.30 Т/с "Интерны" (16+).
15.00 Т/с "Интерны" (16+).
15.30 Т/с "Интерны" (16+).
16.00 Т/с "Интерны" (16+).
16.30 Т/с "Интерны" (16+).
17.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
17.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
18.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.00 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
19.30 Т/с "Интерны" (16+).
20.00 "Импровизация"
21.00 "Комеди Клаб". (16+).
22.00 "Comedy Баттл"
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 "Не спать!" (16+).
2.00 Боевик "Разборки в Маленьком Токио".
3.35 Х/ф "Божественные тайны сестричек Я-Я".

СУББОТА

7.00 Т/с "Партнеры". "Сперма и натиск" (16+).
7.30 Т/с "Селфи"
8.00 "ТНТ.Mix" (16+).
8.30 "ТНТ.Mix" (16+).
9.00 "Агенты 003". (16+).
9.30 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 Т/с "СашаТаня"
11.00 "Школа ремонта" (12+).
12.00 "Однажды в России. Лучшее". (18+).
12.30 "Такое кино!" (16+).
13.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
14.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
15.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
16.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
17.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
18.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
19.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
19.30 "Экстрасенсы ведут расследование" (16+).
20.40 Х/ф "День независимости". (США). (12+).
23.15 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.20 "Дом 2. После заката". (16+).
1.15 "Такое кино!" (16+).
1.50 Боевик "Троя".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "ТНТ.Mix" (16+).
7.30 "ТНТ.Mix" (16+).
8.00 "ТНТ.Mix" (16+).
8.30 "ТНТ.Mix" (16+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.00 Т/с "СашаТаня" (16+).
10.30 Т/с "СашаТаня" (16+).
11.00 "Перезагрузка". (16+).
12.00 "Импровизация" (16+).
13.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
14.00 "Однажды в России. Лучшее". (16+).
14.20 Х/ф "День независимости". (США). (12+).
17.00 Х/ф "Битва титанов". (США). (16+).
19.00 "Однажды в России. Лучшее". (16+).
19.30 "Однажды в России. Лучшее". (16+).
20.00 "Где логика?" (16+).
21.00 Т/с "Однажды в России" (16+).
22.00 "Stand up". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Комедия "Столетний старик, который вылез в окно и исчез".
3.20 Комедия "Деннис-мучитель". (США). (12+).
5.10 Т/с "Стрела 3". "Это твой меч" (16+).

Программа гьазурайди - Н. РАШИДОВА

Дагъустандин культурадин меркез

Дербентдин тIварар ва шегьердин тарих

Фейзудин НАГЪИЕВ,
Албанистикадин НИИ-дин директор,
филологиядин илимрин доктор

Шегьердин тарихдикай ва адан гьуьжет алай месэлайрикай.

Тарихдин илимда Алпан гьукуматдикай, адан кефпатан меркез хьайи ЧIула (ктабра Чул, Чор, Чула) шегьердикай гьар жуьредин гьуьжетар, фикирар ава. Гьелбетда, гьуьжетар гзафни-гзаф Дербентдин яшдин кьадардикай ва ам гьи халкьдин, гьи гьукуматдин шегьер хьанатIа, гьадакай я.

И шегьердин тарих, инал инсанрин муг хьайи девир тайинардайла, бязи тарихдарар, "вак акваз, геле къекъвезвайбуруз" элкъвезва. Ихьтин "алимри", тарихдин шагьид-затIар (артефактар), маса делилар фикирда такьуна, илимни сиясат какадарзава. Абуру алпанрин тарих бязи сияси къуватрин ва гьукуматрин хийирдихъ элкъуьрзава.

ИкI, 20 йисалай артух яз Дербентдин тарих вири патарихъай тупIалай авур, дуьньяда тIвар-ван авай археолог профессор Александр Абакарович Кудрявцева алай чкадал чи асирдилай 5000 йисан вилик инсанри уьмуьр тухуз хьайиди успат авуна. Амма и делил вич А.Кудрявцеван ученик хьайи маса археологди (Муртазали Гьажиева) инкарзава. Дербентдин сан ада 5000 йисалай эвела 2500 йисал, ахпани 2000 йисал вегьена.

Бязи тарихдарри Дербентдин тарихдин пицI персерихъ галкIурзава. Амма иранлу тайифаяр Виликпатан Азиядиз сифте яз кимерийвияр ва скифар лугьудай халкьарихъ галаз чи девир (эра) алукьдалди VII-VI асирра атайди кьасухдай рикIелай алудзава. Муькуь тарихдарри (гена туьнтдаказ!) неинки са Дербент, гьакIни вири Алпан (лезги чIаларин хизандин халкьарин ва тайифайрин диге, ватан) туьркверин кIвачиз язава, алпанар туьркер тир лугьузва. Амма туьрк тайифаяр Къавкъаздиз чи девир алукьайла атана: гьуннар (гунны) - IV асирда, хазарар - VI асирдин 2-й паюна. Кефердихъай Регьпатан Къавкъаздиз сух хьайи куьчери тайифайри - маскутри, сарматри, хуннрини гьуннри, хазарри Дербентдилай кефпатахъди авай саки вири чилер муьтIуьгьарнай ва гьа сергьятра чпиз гьукуматар кутунай (а чIавуз "Дагъустан" тIвар алай кьилдин сияси ибарат авачир). Кас вацIунни КуьрвацIун арадавай Каспи гьуьлуьн гуьтIуь къерех кьуна, I-III асирра чпиз Маскут гьукумат туькIуьрай маскутар, 325-йисара алпанри кукIварайдалай кьулухъ чкадин халкьарин къене цIранай (а тайифайрикай Лезгистанда Муьшкуьр тIвар ама). Алпандал мукьвал-мукьвал гьужумар ийиз хьайи гъуннар ва хазарар, кефпатан Алпандиз (Куьр вацIалай Дербентдалди) арабар акъатайла, Европадихъди катнай (гилан Венгрия - Хунгария гьа тайифайри туькIуьрай гьукумат я). Мадни Алпандиз XII асирдиз туьркер (огузар) ва XIII асирдиз мугъуларни татарар атана, абурун амукьаяр алпанрин чилерал гьамишалугъ яз аламукьна. Туьрк, мугъул, татар тайифайриз санлай маса халкьари саки 30-йисаралди "къавкъаз татарар" лугьузвай. Алпан халкьари вири девирра чпин чилерал атай ягъийрихъ галаз къати женгер тухвайди ашкара кар я. Амма Октябрдин инкъилабди алпанрин (лезги тайифайрин) чилерал патай атай куьчери халкьариз са къал-къижни, са гьуьжетни галачиз гьукумат тешкилна. Нетижада лезгияр чпин чилерал мугьманрин ериндиз аватна. Алпанрин тарих, алпанрин чилер са шумуд гьукуматдин сергьятрик акатна: Куьр ва Арас вацIарин ара - Эрменистандин, Кеферпатан Алпанистандин чIехи пай - Азербажандин, Регьпатан Гуржистан (ЭретI/Эретия, КIахетI/Кахетия, КIукIар/Гугарк) - Гуржистандин. Гила, гьелбетда, и гьукуматри алпанрин чилерихъ галаз алпанрин тарихни, эменнагь ирсни чпинди яз кьабулзава. И кьабулунин бинедани гужуналди туькIуьрзавай тапан тарих твазва. Дербент шегьердин яшарин кьадарда гьар жуьредин рекъемар пайда хьунин себебарни гьакъикъатдихъ ваъ, сиясатдихъ галаз алакъада ава.

Октябрдин инкъилабдилай гуьгъуьниз (тахминан 30-йисарилай) "къавкъаз татаррикай" "азербажанар" хьана. Гьа йисарилай эгечIна къенин йикъалди "азербажанрик" туьрк тайифайрилай (туьркер-огъузар, мугъулар, терекемейвияр) гьейри, маса тайифаярни - иран (къажарар, талышар, чувудар-татар), арабар, лезгияр, табасаранар, хиневияр, цIахурар, рутулар, удинар, аварар, яхулар ва масабур акатна.

Дербентда тухвай археологиядин эгъуьнунринни къекъуьнрин нетижада тарихдин хейлин делилар - артефактар жагьана. Ихьтин затIари Дербент алай чкадал саки 5000 йисалай виликни инсанри уьмуьр тухвайди успатзава. Сифтегьан кIвалер ина буьруьнждин девирда (чи девир алукьдалди 4000-йисарин эхирра) арадал атана. Аквадай гьалда, шегьердин цлар эцигун кефпатай сух жезвай куьчери халкьарин - кимерийвийрин, скифрин, сарматрин гьужумрихъ галаз алакъалу я. Жалгъан курдал (дагъдал) эцигай Нерен-кIеле къвез-къвез Регьпатан зурба антIикI (античный) шегьеррикай садаз элкъвена.

Шагьдин тавханадиз гьахьзавай чка

Дербентдикай, дегь девирдин шегьердикай хьиз, тарихдин гзаф улубра къейднава. Садбуру шегьердин диб кутунвайбур чи девир алукьдалди са агъзур лагьай йисара Ирандин шагьар хьайи Лехрасп ва Афридон я, муькуьбуру Дербентдин цлар эцигайди чи девирдин 531-579-йисара хьайи I Хосров Ануширван я лугьузва. Шегьер къачуз алахъайбурук гьатта вич Къавкъаздин дегьелризни акъат тавур, чи девирдалди 330-йисара яшамиш хьайи Македонви Александр кутазва. Каспидин варарикай сифте яз чи девир алукьдалди VIII-VII асирра хьайи вакъиайрикай къадим грекрин машгьур географар хьайи Милетви Гекатея (чи девирдалди VI асир) ва Мителенви Хареса (чи девирдалди IV асир) чпин кхьинра ганва. "Дербент-наме" тIвар алай персерин чIавалагда (хроникада) Дербент шегьер кутур вахт чи девир алукьдалди 733-йис яз къалурнава. (Белки, им цлар эцигиз гатIунай вахт я жеди).

Дербентдиз са шумуд агъзур йисарин тарих ава. Археологиядин эгъуьнунри са кьадар девиррин культурайрин къатар дуьздал акъудна, абур тарихдин вилерай гигена (ахтармишна). Гьа къатар ва гьа къатарай жагьай тарихдин делилар-затIар шегьердин тарихдихъ галаз сигъ алакъада ава. Дербент шегьер алай чкадал инсанри лап къадим вахтара - фадан буьруьнж девирда (чи девир алукьдалди 4000-йисарин эхирар - 3000 йисарин эвелар), яни 5000 йисан инлай вилик кьил хуьз хьана. Гьеле гьа чIавара чкадин халкьари, чеб, чпин чилер душманрикай хуьдай кIелеяр эцигун паталди кьакьан курар (дагълар), синер, кIунтIар хкядай. Гьавиляй чкадин халкьариз арас-кIеле (военное укрепление) эцигун паталди Жалгъадин син (гилан Жалгъан) кутугайди яз акуна. Вири патарихъай тикда авай и чка ягъийрикай, душманрикай хуьз къулай тир. Алпанри эвелниэвел Жалгъандин и тикдал кIеле эцигна (адал "Жалгъа" тIвар акьалтна; "жалгъа" лезгидалди "шарнир", "сустав" тирди рикIел хкин). Гуьгъуьнай са шумуд асирра и тикдилайгъуз гьуьлуьхъди кьве патахъайни шегьердин цлар, паруяр эцигна.

Грекрин ва румвийрин тарихдин улубра лезги "жалгъа" гаф "Жалгъан - Джалгъан - Джелда - Гелда - Gelda" тIвариз элкъвена. Яъни тарихдин са кьадар улубра Дербент шегьердин бине хьайи Жалгъадал Гелда - "Ракъинин шегьер" тIвар акьалтна. Бязи тарихчийри шегьер персерин шагь Ездигердан тIвацIихъни кукIурзава.

Жалгъадин синел мягькем кьакьан паруяр галай сифтегьен кIеле чи девир алукьдалди VIII-асирда арадал атана (и рекъем шегьердин йисар къалурзавай чи девирдалди 733-йисахъ галазни дуьз къвезва). Гьа яргъал дегь девирда алпанри Жалгъадин синел чапхундар мидяйрин тIем акакь тийидай, мягькем паруйра тунвай арас-кIеле (военное укрепление) эцигна. Гуьгъуьнай и кIеледилай Каспи гьуьлуьхъди 2-3 километрдиз чкадин къванцикай кьве парудин цал хкажна: эвел кефпатан, ахпани лефпатан. Жалгъадал эцигнавай зурба кIеле ва мягькем цларин кIеви чIулуна тунвай и шегьердал вич эцигзавай йисара жуьрба-жуьре тIварар акьалтзава. Лугьун хьи, шегьердин тарих вич и тIварарай аквазва: "Жалгъа", "Цал", "Нер", "Нерен кIеле", "Вар", "Варар", "Кьвевар", "Ракьун варар", "ЧIула"... Гуьгъуьнай Жалгъа кIеледиз "Нерен кIеле" лугьуз хьана (нер, "нерин тахта" - яъни жуван чилер чарабурун чилерихъай атIузвай цал, сергьят; Рубас вацIун гьакъикъи тIварни Нерен вацI тирди рикIел хкин).

Гьеле Къавкъаздиз киммерийвияр ва скифар къведалди (чи девирдалди IX-VIII асирар) зурба арас-кIеледиз элкъвей ЧIула шегьер Регьпата ва Виликпатан Азияда машгьур хьанвай. Шегьерда маса гун-къачун, гьар жуьре сенятар, илим ва культура виликди физвай. "Ипекдин чIехи рехъ" хуьзвай ЧIула шегьердикай Европа Азиядихъ ва регьпатан Къавкъаздихъ галаз кутIунзавай гирведин иеси хьанвай.

Гьавиляй и кIеле-шегьердал вири чапхунчийрин темягьар ацукьзавай. Гьавиляй вири девиррин къаних ва гужлу чапхунчийри - кимерийвийрини скифри (чи девир алукьдалди VIII-VII асирар), сарматри (чи девир алукьдалди III асир), массагетрини аланри (чи девир алукьдалди I асир), авара гъуннри (IV асир), иранлу сасанидри (V-VI асирар), хазарри (VI асир), арабри (VII-X асирар), туьрк агъузри (XII асирдин эвелар), мугъулрини татарри (XIII асирдин эвелар) ва масадбуру ЧIула шегьердал къизгъин гьужумар авунай.

Вакъиаяр гьакI хьайидакай Дербентдин патарив гатIунна тухвай археологрин эгъуьнунрай жагьай скифрин ва чкадин халкьарин хьелерин кIвенкIвери лугьузва. Яъни, ЧIулакIеледин цлар иранлу сасанидар къведалди саки агъзур йисан виликни акъвазнавай! Гьеле чи девир алукьдалди IX-VIII асирра мягькем кIеле хьайи и шегьер алай чкадал гьатта буьруьнж девиррани (чи девир алукьдалди III-I агъзур йисар) инсанри кьил хуьзвай. Дербентдин патарив тарихдин вакъиаяр и жуьреда кьиле фейиди профессор Александр Абакарович Кудрявцевани къейд ийизва. И машгьур археологди 25 йисан къене чилин къатар эгъуьнна, Дербентдин тарих тупIалай авуна. *(Кудрявцев, Древний Дербент. М., 1982.30-36 ч.).*

(КьатI ама)

ИНФОРМАЦИЯ о реализации на территории Республики Дагестан проектов местных инициатив

В целях содействия муниципальным образованиям в решении вопросов местного значения, направленных на развитие общественной инфраструктуры, Правительством Республики Дагестан принято постановление от 25 апреля 2016 года №110 "О реализации на территории Республики Дагестан проектов местных инициатив" (далее - постановление).

Постановлением утверждены Порядок предоставления субсидий муниципальным образованиям Республики Дагестан на реализацию проектов местных инициатив, Порядок проведения конкурсного отбора проектов местных инициатив муниципальных образований Республики Дагестан для получения субсидий на их реализацию, образована Конкурсная комиссия и утверждены состав Конкурсной комисси по проведению конкурсного отбора проектов местных инициатив муниципальных образований Республики Дагестан для получения субсидий на их реализацию, а также Положение о Конкурсной комиссии.

Реализация на территории Республики Дагестан проектов местных инициатив позволит обеспечить поддержку органов местного самоуправления и населения в решении наиболее актуальных проблем. Ключевым элементом поддержки местных инициатив является отбор и финансирование на конкурсной основе проектов, инициированных органами местного самоуправления при широком участии населения и направленных на решение конкретных социальных задач на местном уровне.

Приказом Министерства экономики и территориального развития Республики Дагестан от 5 мая 2016 года №34-од №О мерах по реализации постановления Правительства Республики Дагестан от 25 апреля 2016 года №110№ (далее - приказ) утверждены Перечень документов для участия в конкурсном отборе проектов местных инициатив муниципальных образований Республики Дагестан для получения субсидий на их реализацию на территории муниципальных образований Республики Дагестан, форма заявки для участия в конкурсном отборе проектов местных инициатив муниципальных образований Республики Дагестан для получения субсидий на их реализацию и форма протокола собрания граждан.

Приказ в установленном порядке зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Дагестан и размещен на официальном сайте Министерства экономики и территориального развития Республики Дагестан **(www.minec-rd.ru).**

ГАЗЕТ КХЬИЗВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Шихмурад АГЪАКЕРИМОВ

Рубаияр

Уьмуьр легьзе я даимдин къене,
Кьисметрин гьебе ава куь къуьне.
Гуьзетмир муьфте бахтарин тапрак,
Мердвилелди твах гьар са югъ куьне.

Уьмуьр я къугъун, авачир къайда,
Сад жеда магълуб, муькуьдаз - файда.
Акваз хьайила гъуцариз вири,
Садра кьван чилел куьз жезвач пайда?

Уьмуьр я битав гъазават, афгъан,
Къвердавай сад хьиз пай тежез бажгъан,
Кьисметрин къанун такваз къанихриз,
Гьарда вичихъди чIугвазва яргъан.

Ви кьил я гетIе, фикиррив ацIай,
Фагьума улам, экъечIдай вацIай.
ЭкъечI саламат уьмуьрдин кьерез,
Машгъул тахьана крарал кьацIай.

Тамашзава вун нур аваз чина,
Ви хиял, пехъ хьиз, къекъвезва гьина?
ПIузар хъуьрезва, мезни я ширин,
Амма ниятар туькьуьл я чина.

Варлу жез алахъ жафадал жуван,
Анжах бендедиз ийимир дуван.
Чаз ганва акьул дуст жедай вири:
Варлуни кесиб, агьилни жаван.

Хъен хьиз къекъвезва ажал чахъ галаз,
Чи бахт ягъалмиш хьунал вил алаз.
Ажал рикIел хуьх, жемир зулумкар,
Чунни фидачни сурарин калаз?

Авудзава пеш гарари зулун,
Уьмуьр куьтягь хьун тушни бес зулум?
Вахъни жеда зул, кIвахьда са пеш хьиз,
Чан алай чIавуз жемир вун залум.

ХъуьтIер галачир гад акунач заз,
Бахтлу булахдин яд акунач заз,
Жува гъейридаз авуна гьуьрмет,
Гъейри гьуьрметдин дад акунач заз.

ГьазурайтIа на гатуз хъуьтIуьн раж,
Ви кьилел жеда уьзягъвилин таж.
Темпелдин кIатIа къугъвадайла гар,
Хизандин къене гъалиб жеда каш.

Билбил рахада цуьквед сегьнеда,
Юргъа шив фида гегьенш шегьреда.
Пехил рикI авай инсанар жеда
РикIин уьленрин чиркин дегьнеда.

ХьайитIани ви уьмуьр зинданда,
Зунжурдин бухав аваз гарданда,
Уьмуьр я ширин, кIандач чара жез,
КIан жедач туна мягьфед кафанда.

Таблигъат ийиз къведа "халуяр",
Сесер кIватIзавай акьул дулуяр,
Чпиз къуллугъар хьайила тестикь,
Элкъуьрда халкьдихъ гьяркьуь далуяр.

Цавал булут кIватI хьайитIа вучда на?
Чуьнгуьрдин сим кьатI хьайитIа вучда на?
Гьар дуьшуьшдин жилав гвайди кьисмет я,
Кьисметдикай бейкеф уьмуьр пучда на.

Гуьрчег чили вучиз хуьзва алчахар:
Пехилбурни, нефсетIарни къачагъар?
Дуьнья, шаксуз, туькIуьр жедай женнет хьиз,
Вири тиртIа игитарни къуччагъар.

Акси рекьел туьшарзава юлчи на,
Ваъ лагьана элкъуьрзава илчи на,
Гьикьван мягькем къвазайтIани къастунал,
ГьикI алцурда муьгьуьббатдин къучи на?

Къацу векьел чигед стIал къугъвазва,
Ранглу цIарцI гуз, ам гьар патахъ юзазва.
Куьз инсандихъ чигедихъ кьван руьгь авач?
Мергьяматдин рекьиз физвач - зурзазва.

Ажалдин къаршидиз физва чи такси,
Яшар къвез-алатиз, чун жезвач акси.
Шадвилелд къейдзава алатай гьар йис,
Яраб инсан бейхабар хьанватIа аси?

Ламра тIиш цавалда ар ягъун патал,
Фендигар дуст кьамир кIар ягъун патал.
Пис ният акурла, цавариз къвез хъел,
ТIурфанар ракъурда хар ягъун патал.

Къанундив къиж хьана, катайтIа бирдан,
Вахъ галаз женгиниз къведачни виждан?
Закондин пурарай эвичIайтIа вун,
Туьнбуьгьдин виликни кIир мийир гардан.

Сад къарагъда, сад ацукьда - за вучин?
Сад къугъвада, сад алукьда - за вучин?
Сад бахтунин къужахдава - за вучин?
Садахъ адан лаш галукьда - за вучин?

Яшайишда гзаф хьанва сагьибар,
Хуьзвай анжах чпи-чпин таъсибар.
Шарвилини Хочбар амач дуьньяда,
Къалханди хьиз хуьзвай даим кесибар.

И дуьньядин гьахъсузвилер дерт хьана,
КIанда катиз дуьньядикай, перт хьана.
Агъзурралди зун хьтинбур хъфенва…
Бес гьахъсузвал ни чукурда, берт гана?

Вучиз кьисмет саймаз я? Садбур яз хуррам,
Садаз вичин зегьметдин фу жезва гьарам.
Яраб чилел къведатIа дуьзвилин терез?
Сада юкьван чIул бушда, муькуьда - тIарам.

ЭкъечIдайла муьгьуьббатдин тепедал,
Сидкьидай вач, фидай тегьер Меккедал.
Темягьрикай бахтар храз алахъмир,
Ашкъид луьткве твах гуьгьуьлдин лепедал.

Аллагь гьахъ я, чунни адан лукIар я,
Бес терездихъ дуьзвал тахьун вуч кар я?
Ни ачухда чаз Аллагьдин дерин сир,
Садал - атIлас, садан шалвар кукIвар яз?

Чил элкъвезва, мублагь девир туьшзавач,
Метлеб сад я - къачагърин гьал писзавач.
Сиясатдал фяле лукI яз вердишиз,
Агъайри гьич халкьдин гьижран гьиссзавач.

Пагь, нефсери чилин шардал югзава!
Мергьяматдин гьиссер кана ругзава.
Къилихрихъни чIулав ният жеда кьван,
Вучиз рикIе пехилвилиз мугзава?

Карвансара хьанва рикIин тавхана,
Гьар жуьредин фикир, хиял кIватI хьана.
Заз кичIезва чун телеф жез, цав хана,
Заманайрин вахтарин еб кьатI хьана.

Улакьралди девлет алаш-булашиз,
Инсафзавач, чилни, гьуьлни тарашиз.
Гьукумдарриз аквазвач чил шехьзавай,
Алахъзава чпин хазина фарашиз.

Чун буьркьуь хьун чи нефсерин тахсир я,
Къаних инсан а кафтардин есир я.
Куьн ажугъдай тIебиатди телефда,
Секиндиз тур, адан къилих чаз сир я.

Гьерекатиз агъавилин гурарив,
Ви жегьилвал вугумир на гарарив.
Пашман жеда вун файдасуз уьмуьрдал,
Агакьайла эхиратдин варарив.

Ахцегь район, Къутунхъарин хуьр

Ражаб ИСМАИЛОВ

ЦIелхем

Аям, ви ван гьатнава хьи кьиле зи,
Ада гузвач гьич зи рикIиз секинвал.
Валар-цацар цазва ада рекье зи,
Гузвач ада зи чандиз гьич чимивал.

Шумуд уьлкве гьатнава цIа дявейрин,
Вучиз куьне куьн тергзава, инсанар?
Ялай кьван пар квез бес тушни магьфейрин,
Куьз дявейриз туьмерзава, инсанар?

Ван япарай акъатзавач тупарин,
Ван хьайи кьван ада зи рикI атIузва.
Кьадар авач виляй физвай накъварин,
Сиви-сивди рикI ажугъдай ацIузва.

ЦIуз вегьена Афгъан, Ирак, Ливия,
Ацукьнава чеб яргъалай тамашиз
Экъичзавайд мусурманрин иви я,
Чеб гьазур я абурун девлет тарашиз.

ЦIун цIелхем гваз атанва къе къуншидал,
Дяведин цIай гъиз кIанзава кIвализ чи.
Гишин кицIер къведайди хьиз хуш нидал,
Алахънава яд чимиз кIанз кьилиз чи.

Сейфудин ШАГЬПАЗОВ

ЧIулав хабар

Къайи хабар фад агакьда яргъазни.
Ван хьайила кIан хьаначир агъазни.
СтIал шаир Сулейманан кIвал кана.
РикIин къене акъат тийир тIал хьана.

Лезги халкьдин суварин йиф - Яран йиф.
Авуна хьи гъамарин йиф - залан йиф.
Душманари куькIуьрна чаз ялавар,
Авуна чи хуррам рикIер чIулавар.

Куьне кана Сулейманан мягьсерар,
Куз жедай туш адан жанлу эсерар.
Кана куьне куьгьне хъукъвай шаламар
Куз жедай туш Сулейманан каламар!

Гьа шаламрик квачирбуру яна цIай.
Пак мескендал гьикI фена куь гьил кьацIай?
Шаирдилай алуддани хъилер куь?
Къуьнерилай куьз галатнач гьилер куь?

Сулейманахъ хайи лезги эл ава,
Къадим адет садвал авай - мел авай.
Вичин къажгъан хъеп-хъеп ийиз муркIадал,
КIан хьайитIа, хъуьтIуьн цикIиз ргадай.

Шаир кIани халкьдин патай аманат,
Хкаж жеда, цIийи уьтквем дарамат.
Сулейман - чи намус, гьая миллетдин,
Тадач халкьди къурбанд хьана небгетрин.

Саидали СУЛЕЙМАНОВ

Далудихъ кас галачиз…

Зи миресдин пабни къе
Къуллугъдал за кьабулна,
ГьакI мажибдин кьадарни
Вичиз къведай къалурна.

Вуж ятIа лагь зи вилик
Бягьс ядай кас, атана?
Зунни регьбер я шерик
Гьар са кардиз датIана.

Арзайрихъ куь кхьидай
Файда жедач, чIалахъ я.
Девир, чизва, виридаз
Азадвилин къармах я.

Зи рехъ даим гьяркьуь я,
И кьил - а кьил авачиз.
Гьуьжетмир зав, буьндуьгуьр,
Далудихъ кас галачиз...

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Фикирар

Заз яшинда акуна,
Гьар са рикI са жуьреда:
Къуьр ацукьда танкуна,
Кьам тIарам кьур береда
Вич асландал хъуьреда.

* * *

БицIи рикIиз, къачур дамах,
КIан жезава чIехи кIвалах:
НукьI ацукьна къазран мука...
Хаз жеда жал еке кака?

* * *

Эхиратдай санани
Ахъайзавач есирар.
ГьикI лагьайтIа гьанани
Хиве кьазвач тахсирар.

* * *

Гъафил девир атанва:
КIатI ацIана - кашал я.
Арха лугьуз - фашал я.
Гьисабзава чакъалди
Сарар са-сад асландин.

* * *

ЦIир ахъаяй къуьлуьн твар,
Гьайиф я вун кIвачерик.
Фад-фад лагьа заз ви тIвар,
Гьат тавурай верчериз.

* * *

Тек пеш ала къелемдал,
Зулун гарал тешвиш я.
Алай азгъун алемда
Хам хтIуниз вердиш я.

* * *

СикI симинал, гьунар вуч я,
Акьахзава пайгар гвачиз.
ГьикI алукIда бапIах кьилел,
Инсан лугьур тIвар алачиз

ШейтIандиз ахвар авач,
Иблисдихъай кичIе я
Кьилел алай къизил таж
Вахчуз адаз кичIе я.

Кьит я намус, аламат я,
Югъ-къандавай кузва рикI.
ЦIинин нукьIре шазан нукьI
Алцурариз къиямат я.

Пулдихъ ава аламат:
Маса гуда мукьвада,
Чинал ягъиз мугъаммат,
Далудал лишан кьада.

Гьажи ШЕРИФАЛИ

Автобусда

И шиир чав Мегьарамдхуьруьн райондин ЦIийихуьряй рагьметлудан стха Давуд Шерифалиева агакьарна.

Автобусда рахаз кьве кас:
- ГьикI я гада, гъанвани свас?
Авани мад гелкъведай кас,
Чай гьатдани кIан хьайила?

- За вуч лугьун, валлагь, зи вах,
И дуьньядал аламач гьахъ.
Гьич са касни жедач чIалахъ,
Ихьтин гьахъ-дуван хьайила.

- КIвале свас хьун тушни мурад.
Гьар са юкъуз рикI жеда шад.
Идалай хъсан вуч жеда мад,
Къайгъуда инсан хьайила?

- Яргъи югъди хьана шерик,
Квазва телевизордин вилик.
Месикайни къарагъда икI,
Чпин рикIиз кIан хьайила.

Сад лагьай папа лагьана,
Чин чIурна хьиз ам рахана:
- Ахьтин свас бес вучиз гъана,
Ви рикIиз такIан хьайила?

- Шумудра кIвале къал хьана,
Гада гьадан чIалал хьана.
Раханач зунни, лал хьана,
Хцихъ и виждан хьайила.

- Авачни ви тевледа мал,
Хуьн тавурла хуьре са кал?
ГьикI жеда бес, язух, ви гьал,
Са стIал нек кIан хьайила?

- Нехирдив кьазмач мад зун.
Кьилева тIал, метIе зурзун.
Къе шур къачуз атанва зун,
КIвални лап яван хьайила.

- Вахъ мукьвабур авачни бес,
Абуруз къвезвачни ви сес?
Абуру чпи вуч незва бес,
Ягълу-яван кIан хьайила?

- Гьар вацра зи пенсияд пул
Вахчуз, незва чIугуна къул.
За вуч ийин, чан вах Нугъул,
Гада са гьайван хьайила?

- Жува хана хвейи велед,
Ийидани ихьтин къелет?
Диндиз ийидачни гьуьрмет,
Вични мусурман хьайила?

- Зиди хьанва ихьтин кьиса,
Са чарани амач маса.
ЧукIул къалур ийиз суса,
Хъвана, пагьливан хьайила...

- Са рехъ къалур ийин ваз за:
Суддиз фена, кхьихь арза.
Ви гаф отказдач Араза,
Гъиле чар-фарман хьайила...

* * *

Гьуьрметлу хьун свасни къари
КIвалин берекат я вири.
Кими жедач якни гъери,
Гьуьрметлу хизан хьайила.

Гадаяр! За лугьузва квез:
Ширин рахух дидейрив мез.
Ам садани идач эвез,
Куь ялвардин ван хьайила.

Сусар, квезни къе хьурай чир,
Имни туш са чинебан сир:
Бес куь гьал гьикI жеда эхир,
Кьуьзуьвал душман хьайила?..

Бакудай савкьат

ВИРО - вичин девирдин къагьриман

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Лезги литература еримлу хьуник лайихлу пай кутунвай бажарагълу писатель **Забит РИЗВАНОВАН** тарихдин **"ВИРО"** тІвар алай повесть чап-

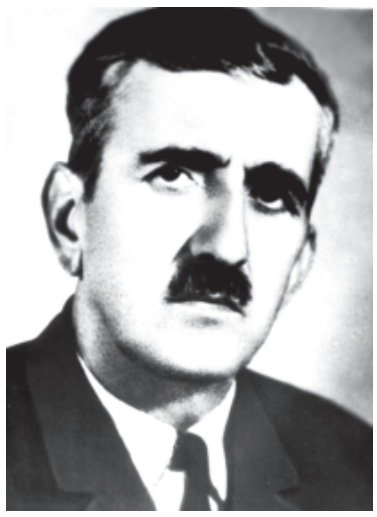

дай акъатнава. "Аламдин улубар» сериядик кваз экуь дуьнья акунвай цІийи ктабда, автордин биографиядилай, урус ва лезги чІаларал ганвай (эсер таржума авурди **Ризван РИЗВАНОВ** я) повестдилай гьейри, **"Забит Ризванован тарихдин беллетристика"** тІвар алай чІехи макъала **(автор - Р.Ризванов)**, эрменийрин VII асирдин тарихчи **Моисей КАЛАНКАТУЙСКИЙДИН "Алуанк уьлкведин тарих",** мусурманрин машгьур алим-энциклопедист **Абу Гьанифа Ад-Динаваридин "Яргъи хабаррин ктаб"**, Советрин девирдин алим-востоковед **Владимир ЛУКОНИНАН "Къадим ва юкьван асиррин эвел кьилерин Иран"** ктабрай, Советрин Союздин Игит, академик **Зия БУНИЯТОВАН "Азербайжан - VII-IX асирра"** монографиядай къачунвай бязи чІукварни гьатнава. Яни чи вилик лезги халкьдин сур девиррин тарихдиз талукь, вич гьакьван чаз герек ва итижлу делилралди девлетлу ктаб атанва.

Повестдал элячІдалди, заз "Забит Ризванован тарихдин беллетристика" макъалада адан авторди авунвай бязи къейдерин гьакъиндай жуван фикирар лугьуз кІанзава. Кьилди къачуртІа, Ризван Ризванова кхьизва: *"…Лезги литературадин тарихда Забит Ризвановалай гъейри сур девирра кьиле фейи процессар философиядин жигьетдай аннамишна, дикъет кьилин вакъиайрал, гьерекатрал, инсанрал жем авуналди жуван халкьдин яргъал тир алатай вахтар художественный рекьяй кьатІунунин чІехи зегьмет вичел къачур маса автор авач жеди. Икьван чІавалди чапнавай тек тир эсерар - З.Эфендиеван "Муькъвел гелер", А.Искендерован "Самур", И.Къазиеван "Смоленскдин чилел", Къ.Межидован "Кьашкьа духтур", Къ.Акимован "Гьай тахьай гьарай" ва масабур - Забит Ризванова XX асирдин 60-йисарин юкьварилай гатІунна тамамарнавай кьван кІвалахривай лап яргъа ава"* (8-9 - чинар). *"...Забит Ризванова бине кутунвай лезги тарихдин беллетристика ерли ахтармиш тавунвай хел я..."* (10-чин).

И зендер кІелайла, акІ жезва хьи, гуя Забит Ризвановал къведалди З.Эфендиева, А.Искендерова, И.Къазиева, Къ.Межидова, Къ.Акимова ва масабуру кхьенвай тарихдин эсерар гьакІан, буш, ичІи гафарчІалар я. Зи фикирдалди, тІвар кьунвай ва маса чи писателри милли гьикаятда тарихдин жанрдин бинеяр, тарихдиз къимет гунин методикадин эвелимжи камар, уьлчмеяр арадал гъуниз сифте яз къуват гана.

Лезги тарихдин беллетристикадин бине кутурди Забит Ризванов я лугьун, заз чиз, гьакъикъатдивай яргъа фикир я.

Вуч лагьай гаф я "тарихдин беллетристика"? Беллетристика (француз чІалал belles lettres - зериф литература) художественный проза лишанламишзавай термин я. Тарихдин беллетристикади тайин тир са

девирда кьиле фенвай тарихдин лишанлу вакъиаяр, гьерекатар, анра иштиракнавай кьилдин ксарин уьмуьрар ачухарзава. Кьилдин ксарин уьмуьрдай, кьисметдай чаз гьа девирдин халкьдин къамат, руьгь, несиб аквазва. Кар алайди вуж гьи девирдиз гьикьван мукьва хьанатІа, гьадалай аслу я. Авторарни жуьреба-жуьре тирди (кьатІунриз, кхьинриз, чІалан фасагьатвилиз...) фикирда кьун кутугнава.

Малум тирвал, тарихдин эсерар лезги литературада Забит Ризвановал къведалдини кхьенва (мисал яз, Зияудин Эфендиеван "Гъалибвилин тІаратІ" 1943-йис), адалай кьулухъни. Лезги проза арадал атуникай, адан кьетІенвилерикай, гужлу векилрикай гегьеншдиз алим **Къурбан АКИМОВАН "Лезгийрин милли проза"** ктабда раханва. Анай лезги тарихдин беллетристикадин бинеяр кутурбурни вужар ятІа якъиндиз аквазва.

Забит Ризванова виридалайни дегь девирда кьиле фенвай вакъиайрикай кхьенва. Ам а касди къачунвай кьетІен кам, сифтегьан ачухун тирдал шак алач. А девирдилай кьулухъ хьанвай тарихдин гьерекатар ачухарнавай писателрин агалкьунар, зегьметар хъендик кутун, абур метлебдал, дережадал гьалтайла зайиф я лугьун дуьз жедани? Винидихъ тІварар кьунвай гьар са писателди чпин яратмишунра лезги тарихдин кьетІен девирар ачухарнавайди чи литературадин тарихдани, илимдани гьатнава.

"ВИРО" Забит Ризванова кхьенвай тарихдин сад лагьай эсер туш. Писателдин къелемдикай идалай вилик "Гьажи Давут", "Самур вацІун кьибле пата", "Лезгийрин тарих" ва маса ктабар хкатнава. "ВИРО" повестни гьа жергедай я. Якъин я: автор чи тарихдин чинар ахтармишунал, халкьдин къадим ирс кІватІунал фадлай машгъул тир. Нетижани лап вижевайди хьана. Хъсан эсер тарихдин гьакъикъатни авторни лап вижевайди хьана. Хъсан эсер тарихдин гьакъикъатни автордин къундарма санал алаз, садасад алава ийизвайди я. И жигьетдай З.Ризванова устадвал къалурнава.

Вуж я Забит Ризванован повестдин кьилин игит? Ада тарихда гьихьтин роль къугъвана? Зия Буниятован "Азербайжан - VII-IX асирра" монографиядай къачуна, и ктабда ганвай паюнай малум жезвайвал, ВИРО Кавказдин Албаниядин цІукьуд лагьай католикос я. Ада и уьлкведин тарихда кьетІен чка кьунва. Сасанидрин пачагь II Хосров рагьметдиз фейила, адан чкадал атай Шируйади пачагьдин кІвалерин патав гвай дустагъда авай итимар азадна, чпин кІвалериз рекье хтуна. Абурун арада Вирони авай. Гзаф акьуллу, камаллу, эфзел, алакьунар, бажарагъ авай кас. Адахъ халкьдин арадани еке гьуьрмет авай. Виродин тарихдин лайихлувал адакай ибарат я хьи, ада, вичин камалдикай менфят къачуналди, хазарри есирда кьунвай албанрин тайифаяр, хакандин хцин есирда гьатнавай Эрменистандай, Гуржистандай тир хейлин инсанар азад хъувуна. Тек са и кардалдини ада вичиз эбеди гуьмбет хкажна. Тарихдин чешмейрай малум жезвайвал, Виро тІегъуьндик кечмиш хьана.

З.Ризванова вичин повестда Виродин кьегьалвилерикай, лайихлувилерикай, ам яшамиш хьайи девирра кьиле фейи гьерекатрикай гегьеншдиз суьгьбетзава. Хиве кьуна кІанда, къенин аямдин кІелчияр патал повестдин чІал четиндиз гьавурда акьадай, заланди я. Хейлин гафариз баянар ганватІани, повестда чеб лезги чІалан гафарганра авачир, кІелзавайди гъавурда гьат тийизвай гафарни гзаф гьалтзава… Амма им автордин тахсир туш. Гьа девирдин чІал хуьз алахъна кІанзава.

"ВИРО" повесть чапдай акъатун лезги литературадин уьмуьрда, шаксуз, лишанлу вакъиа хьиз кьабулиз жеда. Амма адан лайихлувилерикайни эксиквилерикай, писни хъсан терефрикай, чІалан кьетІенвилерикай, тарихдин философиядал амал авуникай пешекар алимри чпин фикирар лагьанайтІа, кутугай кар жедай.

Гьелелиг чна ихьтин нубатдин хъсан кам къачунвай алямвийриз сагърай лугьузва. Чи вилик ачухар тавунвай къадим тарихар гьикьван куматІа нивай лугьуз жеда... Чун а кардин анжах эвел кьиле ава. Чна тарих ачухариз чирзава. И жигьетдай Забит Ризванован цІийи ктаб жегьил алимар, писателар, художникар патал кьетІен мектеб хьиз я…

Пудкъад лагьай гатун бегьерар

Векил ТАРХАРОВ

Табасаранрин алай аямдин литературадин гужлу дестекрикай сад **Гьажимурад Рамазанович ГЬАСАНОВ** я. Гьикаятда бегьерлудаказ кІвалахзавай писателдин къелемдикай романар, повестар, гьикаяяр хкатнава. Дагъустандин ктабрин издательстводи адан "Зайнаб", "Машахдин гел", "Кьисметдин гьалкъа", Германиядин "YAMpublishing" чапханади урус чІалал "ШейтІандин тІебии сергьят" роман-трилогиядин "Вацран чинал лекеяр", "Каспийдин рехи лепеяр" ктабар акъуднава. Гележегда гьа и чапханада винидихъ тІвар кьунвай романдин пуд лагьай, "Кьуьлзавай кьил", ктабдизни экуь дуьнья аквада.

Гьажимурад Гьасанов 1956-йисуз Табасаран райондин Харагрин хуьре дидедиз хьана. 1980-йисуз ДГУ-дин филологиядин факультет акьалтІарна. Хейлин йисара райондин газетдин мухбир яз кІвалахна. Алай вахтунда ада республикадин общественно-политический "Табасарандин нурар" газетдин кьилин редактордин везифаяр тамамарзава.

1-июндиз Махачкъалада Р.Гьамзатован тІварунихъ галай милли ктабханада Гьажимурад Гьасанован 60 йисан юбилейдиз ва и йикъара Санкт-Петербургда урус чІалал акъатнавай адан "Зейнаб" тІвар алай ктабдин презентациядиз талукьарнавай мярекат кьиле фена. Юбилярдиз хайи югъ ва цІийи ктаб тебрикиз табасаранрин алимар, общественный деятелар, писателар, журналистар, студентар, стха халкьарин векилар атанвай.

Яратмишунрин межлис ачухдайла, ктабханадин къуллугъчи Секинат Мусаевади ина, Гьажимурад Гьасанован яратмишунриз талукьарна, "Чирагъчайдин авазар" лишандик кваз махсус выставка ачухнавайдакай ва мярекат "Милли чІаларин клуб"-дин сергьятра аваз кьиле физвайдакай малумарна.

- "Чил ракъини, инсан ада авунвай крари ишигълу ийизва" лугьудай мисал ава табасаран халкьдихъ, - гатІунна вичин суьгьбетдив писателдин мярекат кьиле тухузвай **Эльмира АШУРБЕГОВА**. - Писатель лагьайтІа, адан эсерри ишигълу ийизва. Гьажимурад Гьасановалай табасаранрин литературада нурлу, къуватлу, нуфузлу яратмишунрин алем арадал гъиз алакьнава. И кар Санкт-Петербургда акъатнавай адан цІийи ктабди мад сеферда субутзава, - къейдна Э.Ашурбеговади.

Гуьгъуьнлай мярекат педагогикадин илимрин доктор, ДГПУ-дин профессор **Загьир ЗАГЬИРОВАН** рахунри давамарна:

- Бажарагълу писатель Гьажимурад Гьасанован яратмишунра Табасаран гьакъикъат ва риваят яз гьатнава. Вичин хайи макан авторди къадим халкьдин адетар хуьзвай муг, кьакьан чарчарар ва дагъдин вацІар авахьзавай тІебиатдин гуьрчег пІипІ, мугьманпересар яшамиш жезвай аламатдин дуьнья хьиз ачухарзава. Писателдин урус чІалал акъатнавай эсерар себеб яз, Табасаран неинки тек са Россияда, гьакІни адалай къецепатани машгьур хьанва. Вичин повестра, гьикаяйра писателди дагъви дишегьлидин кьисметдихъ галаз санал диндиз, сиясатдиз, яшайишдиз талукь месэлаярни веревирдзава. Са шакни алачиз, Гь.Гьасанова табасаранрин литература вилик финик лайихлу пай кутунва, - лагьана алимди.

Писателдиз юбилей ва цІийи ктаб мубарак авуналди, филологиядин илимрин кандидат **Зияудин МЕГЬАМЕДОВА**, Хив райондин администрациядин кьилин заместитель **Ярмет ЯРМЕТОВА**, РД-дин Кьилин патав гвай агъсакъалрин Советдин член **Мегьамед ЮНУСОВА**, Расул Гьамзатован тІварунихъ галай международный фондунин вице-президент **Гьайбат АЗИЗОВАДИ**, "Табасарандин нурар" газетдин жавабдар секретарь **Мегьти АДИЛОВА**, "Лезги газетдин" кьилин редактордин заместитель **Шихмурад ШИХМУРАДОВА**, "Молодежь Дагестана" газетдин кьилин редактор **Абаш АБАШИЛОВА**, цІахуррин "Нур" газетдин кьилин редактор **Байрам АБДУЛЛАЕВА** ва масабуру Гьажимурад Гьасанован тІварцІихъ хуш келимаяр лагьана.

Эдуард Багъишеван 80 йис

Театрдиз бахшнавай уьмуьр

Нариман КЪАРИБОВ

Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин бажарагълу актеррикай сад тир **Эдуард Маллаевич БАГЪИШЕВАКАЙ** "Лезги газетдиз", Дербент шегьердин, Докъузпара ва Кьиблепатан Дагъустандин маса районрин газетриз жуьреба-жуьре йисара гзаф макъалаяр, очеркар акъатайди я. Дагъустандин радиодай махсус передачаярни гана. ЯтIани чи милли театрдин сегьнеда и машгьур актердин гзаф йисарин дурумлу зегьметдикай, адан маналу уьмуьрдин рекьикай мад сеферда хабар гунин лазимвал арадал атана - и мукьвара Эдуард Маллаевича вичин уьмуьрдин 80 лагьай гатфар къаршиламишна.

Э.Багъишев (жегьил йисарин шикил хизандин альбомдай)

Къаракуьреви (Докъузпара район) Малла Багъишев гьам вичин хайи хуьре, гьамни вири районда зегьметдал рикI алай, эдеблу ва масадан дердибаладикай, гьал-агьвалдикай хабар кьадай, герек атайбуруз вичелай алакьдай куьмекарни гудай мергьяматлу кас яз машгьур тир. Гзаф дагъвийрихъ хьиз, адахъни чIехи хизан авай - пуд гадани, пуд руш. Пуд лагьай хва Эдуард гьеле аял чIавалай яратмишдай зигьиндалди тафаватлу тир. Малладин хизан Усугъчайдал куьч хьайи йисара Эдуарда вичи кIелзавай мектебдин художественный самодеятельностдин кружокда иштиракзавай. Ада ва чIехи вах Амината райцентрадал жедай са концертни ахъайдачир. Усугъчайдал тамашаяр къалуриз Лезги театрдин артистар атай гьар са макъам стхани вах патал халис сувариз элкъведай.

Вичин рикIе авай мурад кьилиз акъудун патал къастунал кIеви Эдуард актервилин пеше, сирер чирун патал гзаф яргъариз фенач. 1960-йисуз къунши Азербайжандин М.А.Алиеван тIварунихъ галай театральный госинститутдик экечIна. КIелунив эгечIай лап сифте варцарилай башламишна, лезги жегьилди муаллимрин вилик вичихъ яратмишунрин бажарагъ авайди къалурна. Азербайжанрин машгьур драматург Жафар Жабарлыдин "Алмас" тIвар алай тамашада къугъуналди, и кар генани хъсандиз успатна. Тамашада Эдуард къугъвай кьилин ролрикай сад тир кулак Гьажи-Агьмедан къамат ачухунин устадвал пьесадин режиссерди, муаллимри ва студентри тамаша куьтягь хьайила гурлу капар ягъуналди ва гележегдин актердиз сагърай лугьуналди тестикьарна. Гуьгъуьнлай (ада гьеле институтда кIелзамай) Эдуард Багъишев генани са шумуд пьесада кар алай ролра къугъвана. Абурукай вири дуьньяда машгьур драматург ва классик Ф.Шиллеран "Къачагъар" тамашада ада тамамарай Максимелян Мооран ролни яргъалди рикIел аламукьдайди хьана.

Ф.Беделован "Аюхар" тамашадай са сегьне

Бакуда кIелдай йисар акваз-такваз акъатна. Кинодинни театрдин пешекар актер Э.Багъишев Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай государстводин театрдиз (а чIавуз драмтеатр тир) кIвалахал кьабулна. Эдуарда чи милли театрдин сегьнеда бажарагълувилелди ва актервилин халис устадвилелди зегьмет чIугваз саки 52 йис хьанва. Им инсандин тамам са уьмуьр я! И йисара актер Багъишева вичел режиссерри тапшурмишай гьи роль хьайитIани, ам кIанда, кIандач талгьана, намуслувилелди тамамарна ва, яшлувилизни килиг тавуна, къенин юкъузни зегьмет чIугвазва, жегьил пешекарриз чешне къалурзава.

Эдуард Маллаевича сегьнеда тамамарай вири ролрикай лагьайтIа, абуру газетдин чинар ацIурда. Са бязи ролрин тIварар кьун тавуна жедач. З.Эфендиеванни Б.Айдаеван "Къазимегьамед" тамашада - Гьасанан, А.Ражабованни Ш-Э.Мурадован "Фундугъбег" тамашада - Къурбанан, А.Исмаилован "Дустагъда мехъер" тамашада - Келчедин, Еврипидан "Медеяда" - халудин, Э.Наврузбегован "Ярагъ Мегьамед", "Гьажи Давуд" ва "Шарвили" тамашайра - Хас-Мегьамедан ва Базарбеган, Р.Гьамзатован "Дагъви дишегьли" эсерда - илчидин, У.Шекспиран "Король Лир" тамашада - Кентан, М.Мирзебегован "Нефс" тамашада - Дестебеган ва икI мад. Аялар патал эцигнавай тамашаярни кваз гьуьрметлу актерди Лезги театрдин сегьнеда вишералди къаматар яратмишнава ва и кIвалах акъвазарнавач.

Къейдна кIанда хьи, Лезги театрдин агъсакъал, бажарагълу артист Эдуард Багъишева са жерге кинофильмайрани рикIел аламукьдай хьтин ролар тамамарнава.

Заз вич фадлай, гьеле зун ЦIийи Къурушдал яшамиш жезвай вахтарилай кьулухъ, мукьувай таниш ва вичихъ галаз зи дуствилин алакъаяр авай кас тир Эдуардан яратмишунрин ва бажарагъдин маса терефдикайни куьрелди лугьуз кIанзава. Театрдин кIвалахдикай Э.Багъишева виликан "Коммунист", гилан "Лезги газетдиз", "Дагъустандин правдадиз", Дербент шегьердин ва райондин газетриз вижевай макъалаярни кхьиз гзаф йисар я.

Эдуард Багъишеван актервилин ва мухбирвилин бегьерлу кIвалахдиз лайихлу къиметни ганва: Дагъустандин культурадин министерстводин, республикадин медениятдин работникрин профсоюздин обкомдин, хейлин газетрин редакцийрин грамотаярни дипломар - 1986-йисуз ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Гьуьрметдин грамота, 2008-йисуз РД-дин Президентдин Гьуьрметдин грамота ва хейлин масабур. Ам гьеле 1977-йисуз "Дагъустан Республикадин лайихлу артист" лагьай гьуьрметдин тIварцIиз лайихлу хьана.

Эдуард Багъишева ва адан уьмуьрдин юлдаш, урус дишегьли Валентина Константиновнади пуд велед тербияламишна. Хва Мурада Омск шегьерда МВД-дин высший школа акьалтIарна, алай вахтунда Дагъустандивай яргъа - Новосибирск шегьерда намуслувилелди къуллугъзава. Ам полициядин подполковник я.

Эдуард Багъишеваз чна 80 йисан юбилей ва Кинодин йис рикIин сидкьидай мубаракзава! Чаз адахъ чандин сагъламвал, театрда зегьмет чIугвадай, жегьил пешекарар гьазурдай яргъи уьмуьр хьана кIанзава.

Куьчедиз - муаллимдин тIвар

Желил ЖЕЛИЛОВ

Мегьарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин хуьре Афгъанистанда интернациональный буржи тамамардайла телеф хьайи Алиметов Суфьянан,зари ва ашукь Мазали Алидин, медениятдин рекьяй пай ганвай ашукь Мегьамедов Ширинан тIварар куьчейриз ганва.

И мукьвара са куьче Энвер муаллимдин тIварцIихъ яна ва адан мукьва-кьилидин кIвалин цлал мармардин къван алкIурна.

Куьче философ алим Энвер муаллимдин тIварунихъ ягъунин митинг хуьруьн кьил **УРДУХАНОВ Рафика** ачухна. Митингдал рахай хуьруьнвийри, рагьметлудан мукьва-кьилийри и кар гьиле кьуна кьилиз акъудайбуруз чухсагъул малумарна!

АГЬМЕДОВ Энвер Мирзекъулидин хва Ахцегь райондин Ухулрин хуьре дидедиз хьана. Азербайжандин Агъдаш шегьерда юкьван мектеб, ахпа педучилище акьалтIарна, Баку шегьердин С.М.Кирован тIварунихъ галай университетдин тарихдин факультетдик экечIна. Яру диплом кьачуналди и факультет акьалтIарна.1947-йисуз философиядин илимрин кандидатвилин тIвар къачуна.

1967-йисуз философиядин илимрин докторвилин дережа МГУ-да хвена. 30 йисуз Азербайжандин нафтIадинни химиядин институтда философиядин кафедрадин заведующийвиле кIвалахна. 60-далай виниз илимдин кIвалахрин автор хьана. Ам вири дуньядин философиядин тарихдин 6 томдикай ибарат ктаб кхьей авторрикай сад я. Энвер Агьмедов Азербайжан Республикадин илимрин лайихлу деятель тир. Лезги чилихь адан вил гьамиша галай. Рекьидайлани ада вич лезги чилел хутахун веси авуна. Энвер Мирзекъулиевич Бут-Къазмайрин хуьруьн сурара кучуднава.

Филиал кардик акатда

Райсудин НАБИЕВ

Мукьвара Сулейман-Стальский райондин культурадин "Куьредин ярар" центради Мегьарамдхуьруьн райондин Хважайрин хуьряй тир **Насрулагь НАСРУЕВАН** "Ахъайиз тахьай ахвар" тIвар алаз 160 чиникай ибарат шииррин кIватIал чапдай акъуднава. "Кпул ятар" санаторийда а ктабдин презентацияни кьиле фена. Мярекатда мегьарамдхуьруьнви муаллим Фахрудин Насрединова, хъукьвави шаир Демирбег Эмирбегова, "Куьредин ярар" центрадин руководитель Агьмедпаша Агьмедпашаева, лезги писателрин Союздин Сулейман-Стальский районда авай отделенидин председатель Абидин Камилова, и цIararин авторди ва масабуру иштиракна. Абуру цIийи ктабдин лайихлувилерни эксиквилер къейдна.

Гуьруьшдал гьакIни Мегьарамдхуьруьн райондин писателрин уртах кIватIал чапдиз гьазурунин ва ана «Куьредин ярар» центрадин филиал кардик кутунин месэлаяр веревирдна. Филиал кардик кутунин ва ам кьиле тухунин кIвалах Ф.Насрединовал тапшурмишна.

Алай вахтунда Мегьарамдхуьруьн районда яратмишунрал рикIивай машгъул жезвай 15 кас яшамиш жезва. ЦIийи филиалди абуруз чпин эсерар, патарал тефена, чкадал чапдай мумкинвал гуда.

“Сувар” ансамблдин 20 йис

Милли культурадин ярж хуъзва!

Бакуда кардик квай лезги манийринни кьуьлерин “Сувар” ансамблди вичин 20 йис тамам хьун гьам ана, Азербайжан Республикада, гьам ина, Россиядин Федерациядани, лезгияр яшамиш жезвай вири чкайра гегьеншдиз къейдзава. Гаф кватай чкадал лугьун, ансамблди неинки милли культура, адетар, чIал, яшайиш виликди тухуниз къуллугъзава, ада гьакI жуьреба-жуьре чIаларин, динрин, адетрин, культурайрин векилар тир халкьарин арада дуствилин, сада-сад кьабулунин, руьгьдин жигьетдай жуьрэтлу, инсанар мергьяматлу авунин краризни гьакъикъи къуватар артухарзава. Им, чи фикирдалди, тамам министерствойри ийидай хьтин дипломатвилинни къаюмвилин кIвалах я. Амма “Суварахъ” авайди хсуси вичин такьатар, вичин са акьван екеди тушир коллектив я.

Адан кьиле чи девирдин лап жуьрэтлу, гъейратлу, вичихъ мягькем диб ва къаст авай, бажарагълувилин жигьетдай вичиз Аллагьди алаз хьиз пай ганвай шаир, гьикаятчи, публицист, манидар, композитор, общественно-политический деятель, миллетдин бармак алай Седакъет-ханум КЕРИМОВА, Къайинбеган руш ава.

Мердали ЖАЛИЛОВ

Ийикъара ам чиниз мугьманвиле атанвай. Дагъустан Республикадин милли политикадин министр **Татьяна ГАМАЛЕЯ** адав чи республикадинни Азербайжандин арада дуствилин алакъаяр мягькемарунай, халкьарин алакъайрин сергьятар гегьеншарунай, милли меденият хуьнай **“Сувар”** ансамблдиз ганвай Гъуьрметдин грамота вахкана. И кардикай хабар чи газетдин алатай нумрада (“ЛГ”-дин 22-нумра) чапнава.

Чна мугьмандивай “Сувар” ансамблдин гьакъиндай са шумуд суалдиз жаваб гун тIалабна.

▪ **Седакъет вах, чна Квез “Сувар” ансамблдин 20 йис тамам хьун ва, идахъ галаз сад хьиз, чи республикади ганвай лишанлу награда мубаракзава. Къуй гележегда Куьтварцiихъ мадни чIехи наградаяр, гьуьрметдин чIехи тIварар атурай...**

Гила “Сувар” гьикI арадал гъайиди ятIа, са шумуд гаф лагьанайтIа кIанзавай.

- Чун тебрик авунай рикIин сидкьидай сагърай. Чи юбилей лезги вири районра, хуьрерани шегьерра милли сувар-агалкьун хьиз кьабулнава. Республикадин вини дережайрани чун квез кьуни чи руьгь мадни шадарзава. Сагърай вирибур.

“Сувар” чна чи дагъларин кьакьан гирвейрал экIя хьанвай гуьлчимен чIураривни яйлахрив гекъигзава. Абурухъ гьихьтин руьгь, гуьзелвал, хайи чилиз вафалувал аватIа, гьахьтин руьгь чи милли культурадихъни хьун лазим я.

Сувун тахтайра чи халкьди дегь девиррилай аламатдин руьгь авай суварарни тешкилдай. Месела, “Цуькверин сувар”, “Яйнахар”, “Чубанрин сувар” ва масабур гьа жергедай я. Мани, макьам, кьуьлер, сенткарвилер, спортдин акъажунар, жуьреба-жуьре къугъунар галачир суварар жедани? Амма хейлин хъсан крар, манияр, гьаваяр, кьуьлер алатай девирра чи несилривай квахьнава. И кар генани давам жезва. “Сувара” - яни чи ансамблди, вичел ахьтин тIвар къачуналди, инал чун рахазвай саки вири месэлаяр гьял хьуниз куьмекзава.

Ансамбль арадал гъун регьят кIвалах тушир. Чна саки са йисан къене, жуьреба-жуьре конкурсар тешкилиз, лап бажарагълу манидарар, гуьзел сесер авайбур, музыкантар, ашукьар, кьуьлердайбур, художникар, чIалан устадар жагъурна. Гьелбетда, спонсоррихъни къекъвена. Пул гвачиз гьич са сегьне кьванни дуьзмишиз тежерди виридаз чида. Музыкадин алатар, парталар, безекар къачун гъвечIи пуларалди жедач.

Сегьнеяр, залар жагъурунни гьакьван залан кар я. Фин-хтун тешкилун харжийрихъ галаз алакъалу тушни?..

▪ **Куьне государстводи ийидай хьтин кIвалах хивез къачуна. Машаллагь!**

- Руьгь кузвай ксарин садвили “Сувар” ансамбль арадал гъана, гила 20 йисавни агакьна!

▪ **Сифтегьан гъетерин тIварар кьадачни?**

- Абур чахъ хейлин хьанва. Сифте концерт кьиле тухвайди Бакудин радиода лезги передачайрин диктор ва редактор Руслан Шейдаев хьана. Сифтегьан гъетер яз Агьмед Къурбанован, Дильбер Агъаевадин, Магьира Шириновадин, Руслан Пирвердиеван, Лейла Жанмирзоевадин тIварар кьун кутугнава.

Абурун гуьгъуьнал алаз ансамблдиз бажарагълубур гзаф кIватI хьана. Лезгийриз чахъ чи милли руьгь, культура, чIал, манияр, кьуьлер садалайни усал туширбур авайди чир хьана. Куьрелди, яргъалди муркIади кьур ваци авахьай мисал хьана.

▪ **Музыкадин жигьетдай гьихьтин устадри чеб къалурна?**

- Завай инал сифте чи патав атай гитарист Тофик Мамедован, чIагъанчи Гьуьсейн Муслимован, далдамчи Гьабил Ибрагьимован, тарчи Мамед Агъасиеван тIварар кьаз жеда.

Хъсан агалкьунар чаз Азербайжандин госконсерватория акьалтIарнавай Заур Мусаева (ада устадвилелди лезги зуьрне, кфил, туьтек, кларнет яда), Азербайжандин искусствойрин госуниверситет акьалтIарнавай Афгъан Жамалудинова (ада чIагъан яда, синтезатордал кIвалахда), манидарар тир Решад Ибрагьимова, Жамиля Заловади, Жавагьир Абдуловади, Роза Гьажимурадовади, Эльвина Гьейдаровади, масабуру гъана. Решад Ибрагьимова Азербайжандин госконсерватория акьалтIарнава. Жавагьир Абдулова Бакудин милли консерваториядин студентка я. Яни пешекарвилин жигьетдайни, тIебии алакьунрайни за тIварар кьазвайбур халисан бажарагъар я.

▪ **Кьуьлердайбур гьикI жагъурна? ГьикI гьазурзава?**

- Милли къадим вахтарин гьаваярни, кьуьлерни чидайбур лап кьит хьанва. Амма чна жагъурзава гьа устадарни! Сифте чна кьуьлер чирунал (чи гадайриз ва рушариз) хореограф Санан Гьуьсейнли желбна. Ада кьуьлерин “Лезгинка” тIвар алай мектеб кардик кутаз куьмек гана. Гьуьгъуьнлай чна Азербайжандин кьуьлерин госансамблдин ветеран Зейнал Жигерханов желбна. Чи кьуьлердайбурун дестеяр къалин, чебни кьетIендиз гьевеслу хьана! Зейнал Жигерханова сегьнеда эцигай “Къарияр”, “Дем”, “Чепелукьар”, “Дурнаяр” кьуьлери неинки Азербайжандин, гьакI маса вилаятрин - Туьркиядин, Урусатдин тамашачиярни гьейранарна. Гила сегьнедал лап бажарагълу кьуьлердайбур къвезва.

▪ **ТIварар кьуртIа жедачни?**

- Абур гзаф я. Сад-кьве тIвар кьан: Айсель Рустамова, Сария Шагьмурадова, Асият Давудова, Фарид Шагьмурадов, Завир Нажафов, Магьмуд Багъишев ва цIудралди масабур.

▪ **“Сувар” ансамбль гзаф чкайра хьанвайдакай чаз хабар я. Амма гьина гьикI кьабулна?**

- Азербайжанда чун хьайи чкайрикай, чна концертар гайи чIехи залрикай зун рахазвач. Кар алай вири чIехи залра чна чи милли руьгь, культура, кьетIенвилер чIехи тамашачийриз раижна. Азербайжан Республикадин культурадинни спортдин министерстводи чаз “Халкьдин коллектив” лагьай лайихлу тIвар гана.

Зи кIвалах Президент Ильгьам Алиеван Указдалди “Азербайжан Республикадин культурадин лайихлу работник” лагьай гьуьрметдин тIвар гуналди къейдна.

2009-йисуз чун Туьркияда анин телетамашачийрин тIалабуналди хьана. “Суваран” концертриз 37 уьлкведин телетамашачияр килигна. Чна лезги халкьдин къадимлу тарихдикай, мединиятдикай, адетрикай вижевайдиз суьгьбетна, чун вужар ятIа чирна.

“Сувара” вичин концертар Москвада (Кремлдин Дворецда, Москвадин миллетрин кIвале, Н.Е.Бауманан тIварунихъ галай Культурадин дворецда, “Останкино” телеканалдин “Королевский” залда), Ярославлда, Ахцегьа лезгийрин игитвилин эпос “Шарвилидин” суварик са шумудра гана. “Шарвилидин” суварин жюриди (суварин тешкилатдин кьил - И.М.Яралиев) чаз махсус премия гана.

Куьрелди, чахъ агалкьунар авайди хьиз, фикирарни хейлин ава. КIанзавайди къуватар сад авун, сад-садахъ галаз гьуьрметлу хьун, халкьдин руьгьдин къуллугъда рикIин сидкьидай акъвазун я. ЧIехи арифдар Сулеймана лагьайвал, жуван халкьдиз жуван намусдиз хьиз вафалу жен.

▪ **Сагърай куьн икьван метлеблу суьгьбетдай.**

- Куьнни сагърай чаз ихьтин фикир гунай.

Шикилра: “Сувар” ансамблдин тарихдин шагьидар

Гьахъсузвал

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Надият ВЕЛИЕВА

Накь республикадин авар чIалал акъатзавай "Гьакъикъат" газетдин редакцияда ДПС-дин работникри журналист Шамил Абашилов гатунихъ галаз алакъалу яз пресс-конференция кьиле фена. Ана РД-дин журналистрин Союздин председатель, "Гьакъикъат" газетдин кьилин редактор А.КАМАЛОВА, журналист Ш.АБАШИЛОВА, РФ-дин журналистрин Союздин юрист Б.МЕГЬАМЕДОВА ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Сифте гаф рахай А.Камалова Дагъустанда 17 кас журналистрин чандиз къаст ийиз алахъайдакай, бязибур гьатта яна кьейидакай, идахъ галаз алакъалу яз къарагъарай уголовный делойрикай гзафбур эхирдалди ахтармишиз тахьана амайдакай, къайдаяр хуьдай къурулушдин векилри агьалияр хвена кIандай чкадал бязи вахтара чпи законсуз кIвалахар ийизвайдакай лагьана.

Журналист Ш.Абашилова вичин кьилел атай дуьшуьшдикай галай-галайвал суьгьбет авуна. Кьилди къачуртIа, ада лагьана: "Зун ва кьве кас мад машинда аваз Махачкъала шегьердин Тимирязеван куьчедай фидайла, чи машин ДПС-дин работникри (абур пуд кас авай - Мирзабегов Арсен, Закавов Рашид, Къурбанов Жамал) акъвазарна ва документар къалурун тIалабна. Чна, закондиз табий граждан-ри хьиз, чи журналиствилин удостоверенияр вугана. Ахпа абуру чаз машиндай эвичIун буйругьна. Амма чна и кардик хев кутунач, вучиз лагьайтIа чна са жуьрединни тахсиркарвал авунвачир. Абур чахъ галаз гзаф векъидаказ рахазвай. Чи тахсир вуч я? - суалдиз абурукай сада, вун террористдиз ухшар я лагьана, газетдин пипIел алай, яргъи чуру квай са кас-дин шикил къалурна. За абурун ихтилатар жуван телефондиз къачузвай. Чун машиндай эвичIун патал абур лап кIевиз акъвазна. Эхирни инал къалмакъал тахьун патал чун машиндай эвичIна. Сифте абуру зав гвай телефон къакъудна, кхьинар вири чIурна, ахпа зи чиниз баллондай "Черемуха" (газ) яна. Зун ярх хьайила, сада гъутаривди гатаз, муькуьда кьуьлер эцягъиз гатIумна. Ахпа абуру чун Махачкъаладин Ленинский РОВД-диз тухвана протокол кхьена. Чалай къарагъарай дело Ленинский райондин суддиз вугана".

Судди РФ-дин административный къайдаяр чIурунин гьакъиндай кодексдин 20.1-статьядин 2- паюнай Ш.Абашилов тахсирлу тушир-вилин къарар акъудна.

Юрист Б.Мегьамедова чпи и кардай эхирдалди кьил акъуддайдакай ва тахсир квайбур жавабдарвилиз чIугун истемишдайдакай лагьана.

Наркоконтролдин материалрай

Наркотикар гвай полицейскияр

И мукьвара Россиядин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин хсуси хатазузвал хуьдай отделдин къуллугъчийри РД-дин МВД-дин УСБ-дин (управление собственной безопасности) работникрихъ галаз санал кьабулай серенжемрин нетижада абуруз наркотикар гвай 2 полицейский кьадай мумкинвал хьана. Сифтедай кьурди, оперативникриз авай делилрай, законсуз наркотикар гьакIни психикадиз гзаф таъсирдай шей тир трамал маса гунал (хуьнал) машгъул жезвай Махачкъала шегьердин УМВД-дин ГИБДД-дин ДПС-дин ОБ-дин инспектор яз хьана.

Полициядин сержант къуллугьдал алачир вахтунда А.Султанан проспектда кьуна. Ахтармишайла, полицейскийдивай 5 граммдилай виниз гашиш, гьакIни 100 таблетка трамал жагъана. Гуьгъуьнлай адав гвай автотранспорт ахтармишайла, гьанайни 100 таблетка трамал акъатна.

РД-дин наркоконтролдин ва УМВД-дин ОСБ-дин (отдел собственной безопасности) къуллугъчийри ОМОН-дин боец, полициядин сержант А.-ни кьуна. Ахтармишайла, адавай марихуана авай спичкадин 2 кьвати жагъана.

Республикадин наркодиспансерда ахтармишайла малум хьайивал, полицейскияр кьведни фадлай наркотикар ишлемишунал машгъул жезвай. Гьа кьур арадани абур наркотикрик кефли тир.

Материалар абурулай уголовный дело къарагъарун патал республикадин силисдин комитетдиз рекье тунва.

Тахсирлу дестедин членар суддин вилик

Алай йисан февралдин вацра Россиядин ФСКН-дин Дагъустанда авай Управленидин оперативникри УФСБ-дин къуллугъчийрихъ галаз санал Дербент шегьерда наркотикар маса гунай шак физвай 4 агьали кьуна.

Криминальный дестедин членри наркотикар виликамаз ахтармишнавай чпин ихтибарлу ксар арада аваз маса гуз пуд йис тир. Кьур ксар ахтармишун яргъалди фенай. Телефондай рахадайла, абуру гьар жуьре чIалар, гафар ишлемишзавай. Хьайи пул тахсирлу ийизвайбуру чпин арада пайзавай. Абурукай сада вичин пай пулунин эвезда героин къачузвай. Кьилди ахтармишунар авурла, оперативникриз са шумуд кисе героин, терезар, сотовый телефонарни жагъана.

Силис тухудай вахтунда кьунвай ксар наркотикар маса гунай тахсирлу авунвай, амма суддал абур наркотикар гзаф кьадарра аваз хуьнай тахсирлу авуна. Суддик квайбуру садани вичин тахсир хиве кьунач. Амма суд суд я. Ада Ирзакъуьли Дадашеваз 3 йисни 6 варз, Дагълар Имановазни 10 йис кIеви режимдин кар атIана.

Притон тешкилунай 3,6 йис кар

Махачкъала шегьердин Советский райондин суд вичин ачух заседанидал виликрайни дустагъра хьайи меркездин агьали А.Мисриханов алай къарагъарнавай уголовный делодиз килигна.

Арсена, наркотикар законсуз гьазурунилай ва ишлемишунилай гъейри, вичин кIвал притондиз элкъуьрнавай. ИкI, ада меркезда авай вичин танишриз, мус кIан хьайитIани къвез, наркотикар ишлемишдай ихтияр ганвай.

Мисриханов яшамиш жезвай кIвал ахтармишайла, адан мугьманханадай "Крот" кхьенвай пластикадин шуьше, бензин, ацетон авай шуьшеяр, жуьреба-жуьре дарманар, йод авай шуьше, шприцар ва хейлин маса тадаракар жагъана.

Ада вичи ийизвай законсуз крарал маса ксарни желб ийиз башламишнавай. Абурухъ галаз санал кIватIнавай пулунихъ ада мадни наркотикрин такьатар гьазурдай шейэр, тадаракар къачуз хьана.

Кьилди вичин жибинра къекъвейла, адан шалвардин эрчIи патан жибиндай дезоморфин авай медшприц ва маса такьатар акъатна.

Суддин вилик акъвазнавайда вичин тахсирар вири хиве кьуна ва суддивай, суд тавуна, приговор акъудун тIалабна.

Судди А.Мисриханов РФ-дин УК-дин 228, 232, 230-статьяйрин бинедаллаз 3 йисни 6 варз кIеви режимдин кар гана.

РД-дин прокуратурадин пресс-къуллугъди хабар гузва

Гьазурайди - Нурдин РАШИДОВ

Дагъустан Республикадин прокуратуради коррупциядиз акси серенжемар ара датIана тухузва. ИкI, месела, прокуратуради коррупциядиз аксивалдай законодательстводал амал ийизвай гьал ахтармишна.

Малум хьайивал, 2013-йисуз Дагъустан Республикадин МСЭ-дин (медико-социальная экспертиза) кьилин эксперт тайинарнай. Гьа са вахтунда МСЭ-дин 19-нумрадин бюродин регьбервиле адан хайи стхади кIвалахзавай. Им закондихъ галаз кьазвай кIвалах тушир.

Идахъ галаз алакъалу яз республикадин прокуратуради Дагъустандин МСЭ-дин кьилин бюродин регьбердин тIварцIихъ махсус чар (представление) рекье туна ва серенжемар кьабулун тапшурмишна. Нетижада 19-нумрадин бюродин регьбер вич алай къуллугъдилай алудна.

* * *

Коррупциядиз талукь тир ахтармишун республикадин прокуратуради Дербент шегьердин округдани кьиле тухвана. Малум хьайивал, Дербент шегьердин округдин собранидин депутат Видади Бабаева гьа са вахтунда Азербайжан Республикадин Баку шегьерда чи республикадин векилдин заместитель язни кIвалахзавай. Им законсуз кар тир.

Идахъ галаз алакъалу яз прокуратуради Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин тIварцIихъ махсус чар рекье туна.

Веревирдер авурдалай гуьгъуьниз В.Бабаев Бакуда тамамарзавай къуллугъдилай алудна.

* * *

Коррупциядиз талукь яз активный кIвалах гьакI республикадин шегьеррин ва районрин прокуратурайрани тухузва.

Гьа икI, Къарабудахкент райондин прокуратуради муниципальный къуллугъда коррупциядиз аксивалдай закон кьилиз акъудзавай гьал ахтармишна. Малум хьайивал, инани кимивилериз, закондин истемишунар чIуруниз рехъ гузвай. Гьа икI, райондин администрациядин архитектурадин ва ЖКХ-дин отделдин кар алай пешекар гьа и отделдин регьбердин хва яз хьана. Райондин прокуратуради и кардин гьакъиндай Къарабудахкент райондин кьилин тIварцIихъ махсус чар рекье туна.

Кьве уголовный дело къарагъарна

А.А.ГЬАФУРОВ, Махачкъала шегьердин Ленинский райондин прокурордин куьмекчи, 3-классдин юрист

Махачкъала шегьердин 1-нумрадин больницадин кьилин духтур М.Алиева Редукторный поселокдин Лаптиеван тIварунихъ галай 55-нумрадин кIвалерин патав чилин кьве участок (05:40: 000061:6064 ва 05:40:000061: 6424 нумрайрин) законсуз кадастрадин учетда эцигнавайдан гьакъиндай Ленинский райондин прокуратурадиз хабар ганвай.

Россиядин Федерациядин УПК-дин 37-статьядин 2-паюнин 2-пунктунин бинедаллаз прокурорди тахсирлу ийизвайдаз талукь яз материал шегьердин УМВД-дин силисдин управленидиз рекье тунин гьакъиндай 2 къарар акъудна.

Алай йисан 18-майдиз винидихъ лагьанвай законсуз крариз талукь яз РФ-дин УК-дин 159-статьядин 4-паюнин ва 30-статьядин 3-паюнин бинедаллаз 2 уголовный дело къарагъарна.

Идалайни гъейри Махачкъала шегьердин Ленинский суддиз ихтилат физвай чилин участокар хсусиятдинбур тирди инкар авун ва госкадастрадин учетдай акъудун патал махсус (исковые) арзаяр рекье тунва.

Закондалди къадагъа авунва

ПапIрусдин гумади харапIзава жигерар

Инсанар, санлай общество патал пIапIрус чIугуникай авай зияндикай веревирдер, суьгьбетар, гьатта къадагъаяр вири девирра хьайиди я. Амма чIугуна, чIугвазва, аквар гьаларай, чIугванни хъийида. Гьавиляй гьукуматдин дережада аваз закондалди къадагъа авуниз мажбур хьана, Россиядин Федерациядин Госдумади пIапIрусар

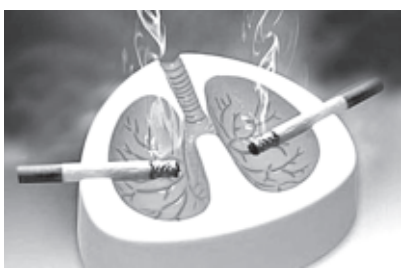

маса гуниз, чIугуниз талукь яз махсус къарар кьабулнава. Ам 2014-йисан 1-июндилай къуватда гьатнава. Гьа икI алвер ийизвайбуруз чир хьун лазим я: сигаретар, пIапIрусар тек-тек ва гьакI 20 сигаретдилай тIимил авай пачкаяр маса гудай ихтияр авач. ГьакIни кIелзавай чкайрин (школа, колледж, вузар...) патарив 100 метрдилай мукьва сигаретар маса гун дуьз туш.

Яш тахьанвай аялриз тенбек маса гун иллаки къадагъа я.

2014-йисан 1-июндилай пIапIрусар чIугун закондалди къадагъа авунвай чкаяр:

- образованидин, культурадин, жегьилрин къурулушдин ва гьакI физкультурадинни спортдин территорийра ва дараматра;

- медицинадин ва санаторийриннни курортрин территорийра ва кIвалера;

- самолетра, шегьерра ва абурун патарив гьерекатдик квай вири жуьредин общественный транспортра;

- гьуьлерин, вацIарин портара, ракьун рекьерин, гьакI автовокзалрин станцийрик ва гьанрин патарив 15 метрдилай мукьва ачух чкайрал;

- социальный къуллугъар ийизвай чкайра;

- государстводин властдин органар авай дараматра;

- лифтера, гзаф квартирайрикай ибарат тир кIвалерин общественный чкайра ва икI мад.

Чин гьазурайди - А.ГЬАМИДОВ

Санкт-Петербургдай
Миллетрин сувар

Низамидин КЪАИНБЕГОВ

И мукьвара уьлкведин кеферпатан меркезда **"Бал национальностей"** лишандик кваз шегьердин 313 йисаз талукь зурба мярекатар кьиле фена. Мярекатра Санкт-Петербургда авай Дагъустандин векилханадин къуллугъчийри, Дагъустандин жегьилрин содружестводин, культурадин савадлувилин "Дагъустан" центрадин векилри, жегьил кьуьлердайбурун **"Дружба"** ва **"Имамат"** ансамблри ва гзаф кьадар петербургвийрини дагъустанвийри иштиракна.

Вини дережада аваз кьиле фейи и суварин тешкилатчияр Санкт-Петербургдин миллетрин арада алакъайрин ва миграциядин политика уьмуьрдиз куьчуьрмишунин комитет, миллетринни культурайрин тешкилатар ва Невадал алай шегьердин землячество тир.

Мярекатдин иштиракчияр милли парталар алаз, мани-макьам ягъиз-ягъиз, кьуьлер ийиз-ийиз, Дворецдин майдандилай Васильевский островдал кьван фена. Ана суварин чIехи сегьне эцигнавай, халкьдин гъилин-тупIун шейэрин, художникрин выставкаяр ачухнавай, арабрин каллиграфиядай, хнадин куьмекдалди нехишар чIугунай, аквагримдай, стеклодувдай, дагъустанвийрин, гуржийрин, финнрин кьуьлер авунай мастер-классар кьиле тухузвай.

Суварин концерт кеферпатан меркездин вице-губернатор **Александр ГОВОРУНОВА** кIватI хьанвайбуруз шегьердин югъ мубаракуналди ачухна.

Шоуда яратмишунрин 30-далай гзаф коллективри иштиракна. Абуру чпин алакьунар вини дережада аваз къалурна.

Жегьилрин туризмдин форум

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Майдин эхирда Дербентда "Алые паруса" комплексда шегьердин администрацияди тешкилнавай туриствилин "Жегьилар туризмадин крарал желб авун" лишандик кваз форум хьана.

И мярекатда чкадин самоуправленийрин, турбизнесдин, культурадинни тарихдин идарайрин, жегьилрин тешкилатрин ва кIелдай чкайрин регьберри иштиракна.

Анал кьилин фикир Дербентда туриствилин хел вилик тухуниз, и кардал жегьил регьберар желбуниз гана.

Мярекатдин иштиракчияр Дербент шегьердин администрациядин культурадинни туризмдин отделдин начальник **Тельман ГЬАСАНОВА** тебрикна.

Ада къейд авурвал, Дербентда гьуьлуьн къерехдин, экстремалдин, культурадин, тарихдин, экологиядин, сагъламвал гуьнгуьна, хтухунин, яни вири жуьрейрин туризм вилик тухудай мумкинвилер ава.

- Шаз Дербентдин 2000 йис тамам хьун къейдна, - давамарна ада. - И юбилей кьиле тухуникди агьалийрин яшайишдин гьал хъсан, мугьманар патал шартIар къулай авунин рекье камар къачуна.

Форумдал рахай турбюродин регьбер **Ренат ТУРАБОВА** вичи арадал гъанвай турагентстводин кIвалахдикай суьгьбетна. Гьа и куьруь вахтунда турбюроди туристрин пуд дестедиз, Бразилиядай тир туристризни экскурсияр тешкилна. Лугьун лазим я, абуруз Дербент шегьердин кьилин имарат тир Нарынкъеле гзаф хуш хьанвай.

- Инлай кьулухъни туризм вилик тухун патал мугьманханаяр эцигун, рекьер, коммуникацияр туькIуьрун патал гьам инвестицияр, гьам пешекарар, экскурсоводар, таржумачияр... герек я. Иниз килигна жегьилар лазимвал авай пешейрин иесияр хьун чарасуз я.

Форумдин кIвалахда Россиядин Плеханован тIварунихъ галай экономикадин университетдин филиалдин директордин заместитель, РД-дин Общественный палатадин эксперт **Марат ИБРАГЬИМОВАНИ** иштиракна. Ада къейдна хьи, дербентвияр мугьманар, туристар кьетIен къайдада кьабулуналди тафаватлу я. Идалайни гьейри, Дербент са шумуд асирда гзаф халкьарин ва пуд диндин - исламдин, хашпарайрин, чувудрин - векилар дуствилелди, ислягьдаказ яшамиш жезвай шегьер я.

М.Ибрагьимова жегьилриз туризмдин кIвалах вилик тухунин рекьяй чпин итижлу теклифар ва фикирар гваз Дербент шегьердин администрациядин культурадинни туризмдин отделдиз атун теклифна.

Шагьид рикIел хкана

Муса АГЬМЕДОВ

2015-йисан 9-сентябрдиз экуьнин кпIунал физвай рекье Хасавюрт райондин ЦIийи Къурушрин хуьруьн имам Мугьаммад-гьажи Хидирован чандизни къаст авунай. И бедбахтвили вири республикадин общественностдик, иллаки Кьиблепатан Дагъустандин агьалийрик къалабулух, ажугъ кутунай. Ислам дин ва хайи халкь патал авур кьегьал краралди рагьметлу имамди лезгийрин рикIера пузмиш тежедай гел тунва.

И мукьвара ЦIийи Къурушдал рагьметлу Мугьаммад-гьажи Хидирован экуь къамат рикIел хкуниз талукьарнавай диндин межлис кьиле фена. Ам шагьиддин тIварунихъ яна цIийиз эцигзавай хуьруьн Жуьмя мискIинда къурмишна. Ина иштиракун патал Къурушдал республикада тIвар-ван авай диндин векилар, общественный деятелар ва маса мугьманар хтанвай. Межлисдал рахайбурун арада республикадин кьиблепата РД-

дин муфтийдин патай тамам ихтияр ганвай векил Магьди-гьажи Абидов, лезги районра Дагъустандин муфтиятдин векил тир Абдуллагьажи Рагьимханов, РД-дин муфтиятдин Хасавюрт районда ва шегьерда авай просвещенидин отделдин заведующий Алигьажи Саидгьуьсейнов, жегьилрин крарин рекьяй Хасавюрт райондин имамдин заместитель Агьмад-гьажи Абдурашидов, лезги чIалал акъатзавай "Ас-салам" газетдин редактор Гьасан-гьажи Амаханов, "Къурушрин сес" газетдин кьилин редактор Муса Агьмедов, ЦIийи Къурушрин администрациядин кьил Рафик Юсупов авай.

Мярекат хуьруьн имам Азимгьажи Панагьова кьиле тухвана. Ам Мугьаммад-гьажи Хидирован хва Расул Хидирова пак тир Къуръандин сураяр кIелунилай гатIунна. Къурушрин аялри пайгъамбардин ﷺ уьмуьрдикай, адан крарикай кхьенвай нашидар лагьана. Заур Салигьова тамамарай нашидрини межлис мадни нуфузлу авуна.

Къейд ийин хьи, диндин векилри чпин рахунра М.Хидирова кьиле тухвай берекатлу, хийирлу крарикай, абурун важиблувиликай суьгьбетна. Рагьметлу имамдихъ халкьдин арада эдебдин, ахлакьдин таъсир хкаждай, акьалтзавай несилар культурадал, тарихдал рикI алаз чIехи ийидай, абур чIуру крарикай къерехдай къаст авай. Адалай и месэлаяр хъсандиз гьялизни алакьзавай.

Диндин межлисдин эхирдай вири Мугьаммад-гьажи Хидиров кучуднавай хуьруьн сурариз фена ва ана Къуръандин сураяр, дуьаяр кIелна.

"Лекьерин" кIвал

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Аялар хуьдай Международный юкъуз кьакIави балайриз "Орлёнок" бахча ачухунин шад мярекат кьиле фена.

Чкадин агьалияр, хуьруьн школадин муаллимар, дарамат эцигай "Елена" карханадин векилар кIватI хьанвай и мярекатдиз Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель, РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр **Раюдин ЮСУФОВ**, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат **Владимир АШУРБЕГОВ**, Ахцегь ва къунши районрин регьберар, хуьрерин кьилер мугьман хьана.

Анал рахай "Ахцегь район" МР-дин кьил **Осман АБДУЛКЕРИМОВА** къейд авурвал, КьакIарин хуьре аялрин бахча эцигун чкадин агьалийри фадлай гуьзетзавай.

- Ахцегь районда аялрин гьич са бахчани эциг тавуна 20 йисалай гзаф вахт алатнавай. Гьавиляй районэгьлийрин тIал алай месэлайрикай сад школадиз фидай яш тахьанвай аялрин идарайра чкаяр бес тахьун тир. И месэла гьялунин рекье чна сифте кам къачуна. И жигьетдай кIвалах генани давам жезва. ИкI, и мукьвара погранкъуллугъдин патав аялрин "Солнышко" бахчадин алава дестеяр ачухнай, "Юный космонавтдани" алава дестеяр кардик кутунва, - лагьана О. Абдулкеримова ва куьмек гайибуруз, кьилди къачуртIа, республикадин Кьилиз ва Р. Юсуфоваз сагърай лагьана.

- КьакIа аялрин бахча ачухуникди 20-далай гзаф хуьруьнвийриз кIвалахдай чкаярни хьана. Аялрин бахчада кьилинди анин дарамат, тадаракар туш, кар алайди, гележегдин несил тербияламишунин кIвалахдив рикI гваз эгечIдай коллектив я, - давамарна Осман Абдулкеримова.

Раюдин Юсуфова кьакIавийриз и лишанлу вакъиа мубаракна ва республикадин Гьукуматди аялрин бахчаяр ачухунин кардиз кьилин фикир гузвайди лагьана.

- Майдин вацра чна республикада 11 садик ачухнава. Эхиримжи кьвед-пуд йисуз - 80-дав агакьна, гьикI хьи, чи бицIекар патал аялрин бахча кьвед лагьай кIвал я. Им чи гележег патал ийизвай кIвалах я. Къе, аялар хуьдай суварин юкъуз, "Орлёнок" тIвар алаз ихьтин идара ачухунни лишанлу кар я. Къуй и садикда гьакъикъи кьегьалар, "лекьер" чIехи хьурай, - алава хъувуна республикадин гьукуматдин патай атанвай векилди.

Тебрикдин келимаяр Владимир Ашурбегова, Докъузпара райондин кьил Керимхан Абасова, Рутул райондин регьбер Давуд Сулейманова, педагогвилин зегьметдин ветеран Бадрудин Азизагъаева ва масабуруни лагьана.

КIватI хьанвайбуру язавай гурлу капарин ва лугьузвай "мубаракрай" ванерикди бахчадин заведующий **Диана СУЛЕЙМАНОВАДИВ** дараматдин куьлег вугана ва вирида санал садик ачухунин лишан яз яру лент атIана. Мугьманар ва кIватI хьанвайбур аялрин бахчадин дараматдиз гьахьна, ана авай шартIарихъ, коллективдихъ галаз таниш хьана.

КЪЕЙД. Алай вахтунда Ахцегь районда 500 аял патал 4 садик кардик ква - "Солнышко", "Юный космонавт" - Ахцегьа, "Соколёнок" - Хуьруьга, "Орлёнок" - КьакIа. Абурукай "Юный космонавтни" "Орлёнок" квачиз амайбур истемишунрив кьун тавунвай кIвалера ава. Мадни агъзур аялди садикра чпиз чкаяр хьун гуьзетзава.

"Орлёнокдин" дарамат Россияда образование вилик тухунин программадик кваз федеральный бюджетдай ахъаяй 24 миллион манатдин такьатрихъ эцигайди я. Эцигунрин кIвалахар башламишай кьве вацралай дарамат ишлемишиз вахкана. Ана аялрин кьве десте кардик кутунва, тадаракламишнавай пищеблок, пек-лек чуьхуьдай чка, къугъунардай кIвалер, музыкадал ва физкультурадал машгъул жедай, къаткидай чкаяр ава. "Орлёнокдин" гьаятарни аялар патал къулайдиз туькIуьрнава.

Хъсан нетижаяр къазанмишна

ДЗЮДО

Низамидин КЪАИНБЕГОВ

Са тІимил йикъар идалай вилик Ленинградский областдин Сертолово шегьерда дзюдодай регионрин уртах XII турнир кьиле фена. Ана Дагъустандай тир 10 спортсменди гъалибвал къазанмишна. Абурун арада ава: Мегьамед Шамхалов, Руслан Рамазанов, Саидмегьамед Къурбандибиров, Шарапудин Абдулаев, Ислам Мегьамедпазилов, Алидибир Салимов, Саидафанди Къурбандибиров, Садридин Мегьамедов, Гьажи Адухов ва Али Гьамзатов.

Ленинградский областдин Всеволожский райондин дзюдодай федерациядин исполнительный директор ва вице-президент Мегьамед Омаракаева хабар гайивал, и акъажунрин тешкилатчияр Всеволожский райондин дзюдодай федерация, Ленинградский областдин физический культурадин ва спортдин рекьяй комитет ва масабур тир. Вири санлай и турнирда 430-далай виниз спортсменри, яшарин 3 категориядик кваз чпин алакьунар къалурна. Абурун арада Кеферпатан Осетия-Аланиядай, Дондал алай Ростовдай, Твердай, Псковдай, Санкт-Петербургдай, Ленинградский областдай ва Россиядин маса регионрай тир спортсменар авай. Дагъустандай и турнирда "Фаворит" спортклубда-Жафарован тІварунихъ галай ДЮСШ-дин филиалда (тренер Мегьамед Бодуев)-вердишвилер къачузвай спортсменрин десте атанвай.

"Всеволожский муниципальный район" МО-дин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарай отделдин начальник Андрей Чуркина лагьайвал, дагъустанвийри турнирдин тешкиллувилин комитетдин председатель Мегьамед Омаракаев кьиле аваз акъажунар тешкилуник ва кьиле тухуник лайихлу пай кутуна. Турнирдин судья вичин ери-бине Къизилюрт райондин Дубки посёлокдай тир Шарапутдин Атаев тир.

Къейд авун лазим я хьи, и юкъуз заланвилин 27 категориядай наградайрин 108 комплект чпин иесийрив вахкана. Турнирдин нетижаяр кьадай тешкиллувилин комитетдин председатель М.Омаракаева и турнирда иштиракзавай спортсменрин кьадар йисалай-суз артух жезвайди, акъажунриз гьазурвал акуни ва ана иштиракуни жаванриз физический жигьетдай лигимвал, руьгьдинни ахлакьдин ва ватанпересвилин тербия гузвайди, турнирди гьакІни адан иштиракчийрин арада дуствал мягькемаруниз ва садсадан гъавурда акьуниз, тренерризни садаз-садавай тежриба къачуниз куьмекзавайди къейдна.

Сад лагьай марафон

Мегьарамдхуьруьн райондин сайтда хабар ганвайвал, и йикъара Мегьарамдхуьруьн районда Россиядин йикъаз талукьарнавай марафон кьиле тухвана. Сад лагьай сеферда тешкилнавай и жуьредин мярекатдин тешкилатчи "Культурадин отдел" идара тир. Марафон кьиле тухуз райондин физический культурадин ва спортдин, жегьилрин крарин ва туризмдин рекьяй отделрини куьмекар гана.

Марафонда вири санлай 40-дав агакьна ксари иштиракна. Адан иштиракчийри Мегьарамдхуьруьн погранзаставадилай 3,5 километрдиз чукурна. Мярекат кьиле физвай тегьер къайдаярхуьдай органрин ва Мегьарамдхуьруьн райондин ЦРБ-дин "Тади куьмекдин" къуллугъчийри чпин гуьзчивилик кутунвай. Марафонда 1-чкадизРкарин хуьряй тир 19 йиса авай жегьил **Руслан ГЬАЖИЕВ** лайихлу хьана. Мегьарамдхуьруьнвияр тир **Виталик АМИНОВА** - 2, **Тельман ХАЛИДОВА** 3-чкаяр кьуна.

Гъалибчийриз грамотаяр ва медалар гана. Марафондин виридалайни гъвечІи иштиракчиярни (9 йис) наградаяр гуналди къейдна.

Спортдин мярекатдин тешкилатчийри марафондин иштиракчийриз, гьа гьисабдай яз ана иштиракай райондин администрациядин къуллугъчийриз - Леонард Буржалиеваз, Давид Сулеймановаз, Абдулагъа Муртазалиеваз, Рагьим Мегьамедрагьимоваз, Енисей Гьажиагьмедоваз, гьакІни "Культурадин отдел" МКУК-да зегьмет чІугвазвай Мария Епихинадиз ва Насир Селимоваз чухсагъул малумарзава.

Муаллимрин спартакиада

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Мукьвара Мегьарамдхуьре образованидинни илимдин работникрин профсоюздин комитетди тешкилай РД-дин образованидин идарайрин педагогический работникрин VII Спартакиададин кьиблепатан зонадин акъажунар кьиле фена. Ана Докъузпара, Ахцегь, Рутул, Мегьарамдхуьруьн, Кьурагь, Сулейман-Стальский, Хив районрин образованидин хиле кІвалахзавайбуру иштиракна. И мярекат сагълам уьмуьр таблигъ авунин, кІвалахзавайбурун арада дуствилин рафтарвилер мягькемарунин макьсаддалди тухузва.

Образованидин хиле кІвалахзавай ксари спортдин са шумуд жуьредай чпин алакьунар къалурна. Кьилди къачуртІа, волейболдай, сетІрежанрай, тІамайрай, столдал къугъвадай теннисдай, алай чкадилай хкадарунай, турникдик чене хкІурунай, 60 ва 100 метрдиз чукурунай, гиряяр (путар) гадарунай къизгъин акъажунар кьиле фена.

КьетІендаказ къейд ийиз кІанзавайди ам я хьи, и акъажунра Докъузпара райондин Мискискарин хуьруьн СОШ-дин физкультурадин муаллим ва гьа са вахтунда Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-да путарин спортдин тренер-муаллим яз кІвалахзавай Ариф Гьафизова пут гадарунай Мегьарамдхуьре кьиле фейи зонадин паюна 1-чка кьуна.

Алай йисан 2-3-июндиз, Махачкъалада 8 зонадин арада давам хьайи финалдин паюнани Ариф Гьафизова пут гадарунай 3-чка кьуна.

А.Гьафизов 1976-йисуз Докъузпара райондин Мискискарин хуьре дидедиз хьана. Мектеб куьтягьайдалай кьулухъ ада Ульяновск шегьердин УПГУ-дин физкультурадин факультетда кІелна. Гьеле гъвечІи чІавалай адан рикІ спортдал алай ва адал машгъулни жезвай. Студентвилин йисара ам каратэдал, шаркь патан какахьай женгерал, кьезил атлетикадал машгъул хьана. Спортдин и жуьрейрайни адахъ алакьунарни агалкьунар хьайидакай ада къазанмишнавай медалри, грамотайри, махсус пишкешри шагьидвалзава.

Россиядин Игитдин гьуьрметдай

ВОЛЕЙБОЛ

Хазран КЬАСУМОВ

И йикъара Кьулан СтІалрин хуьре Ватандин сергьятар хуьдайла игитвилелди телеф хьайи кьегьал хва, РФ-дин Игит Радим Халикьован гьуьрметдай волейболдай XII турнир кьиле фена. Ана райондин хуьрерин 6 командади иштиракна.

Турнир ачухунин мярекатдал "Сулейман-Стальский район" муниципальный райондин кьил **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВА** кьегьал хва **Радим ХАЛИКЬОВАН** уьмуьрдин ва къуллугъдин рекьикай, адан гьуьрметдай тухузвай турнирдихъ акьалтзавай несил ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишунин карда авай чІехи метлебдикай лагьана, Ватан патал чан гайи къагьриман хва тербияламишунай адан диде-бубадиз чухсагъул малумарна.

Къизгъиндаказ кьиле фейи акъажунра Курхуьруьн команда гъалиб хьана. Адаз Игитдин тІварунихъ галай Кубок, пулдин пишкеш, диплом, медалар гана.

Турнирда 2, 3 ва 4-чкайриз, талукь тирвал, Вини СтІалрин, Агъа СтІалрин ва Герейханован хуьрерин командаяр лайихлу хьана. Абурузни медалар, пулдин пишкешар, дипломар гана. Махсус призриз турнирда тафаватлу хьайи кьилдин спортсменарни лайихлу хьана.

Гуьгъуьнлай муниципальный райондин кьил Нариман Шамсудинович, администрациядин жавабдар работникар ва Игитдин багьрияр Радим Халикьован сурал фена, анал таза цуькверин кІунчІар эцигна.

В.Ягъибегован турнир

ВОЛЕЙБОЛ

ЧИ КОРР.

Алай йисан 4-июндиз Сулейман-Стальский райондин Кьасумхуьрел, машгъур спортсмен Велибег Ягъибегован экуь къамат рикІел хуьнин лишан яз, волейболдай районрин арада уртах X турнир кьиле тухвана. Ана вири санлай 8, гьа гьисабдай яз Кьасумхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин, Белиждин, Курхуьруьн 1 ва 2-нумрайрин, Агъа, Кьулан ва Вини СтІалрин, НуьцІуьгьрин командайри иштиракна. Нубатдин турнир Россиядин йикъаз талукьарнавай. Турнирдин тешкилатчияр Сулейман-Стальский райондин администрация, физический культурадин, спортдин ва жегьилрин крарин рекьяй отдел ва Ягъибеговрин хизан тир.

Командаяр кьве дестедик кваз къугъвана. Икьван чІавалди абуру Кьасумхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин ва Курхуьруьн 1-нумрадин СОШ-дин спортзалра финалдиз акъатун патал къугъунар кьиле тухванвай.

Юбилейдин X турнир ачухуниз талукьарнавай шад мярекатдал райадминистрациядин кьилин сад лагьай заместитель Лацис Оружев, "Сад тир Россия" ВПП-дин ДРО-дин райондин организациядин секретардин заместитель Баламет Ширинов, Кьасумхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин директордин заместитель Мегьамедрагьим Къазанбегов, Велибег Ягъибегован дуст Рамазан Исрафилов рахана. Абуру райондин хуьрерин волейболистрин арада тешкилзавай турнирдин важиблувал, аялриз, жегьилриз ватанпересвилин, руьгьдинни ахлакьдин тербия гунал гьалтайлани спортдин мярекатдихъ еке метлеб авайди къейдна. Районда волейбол вилик тухун, спортдин рекьяй агьалийрин устадвал хкажун патал, гьакІни райондин ва республикадин акъажунра иштиракдай хкянавай команда гьазурунни турнирдин макьсаддикай тирди алава хъувуна.

Турнирдин нежижаяр ихьтинбур хьана: Курхуьруьн 1-команда 1-чкадиз лайихлу хьана. Агъа СтІалрин командади - 2, Кьулан СтІалрин командади - 3 ва Кьасумхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин командади 4-чкаяр кьуна. Гъалибчийриз ва призёрриз кубокар, талукь тир дережайрин дипломар ва грамотаяр гана. Хъсандиз къугъвай волейболистарни къиметлу пишкешар гуналди къейдна.

Боевикриз парталар цунал желбзава

Сириядай катнавай аялар Туьркияда "Исламдин государстводин" боевикар патал парталар цунал желбзава. Идан гьакъиндай Британиядин The Daily Mail газетда кхьенва.

Газетдин делилралди, кІвалахунай аялриз йикъа Туьркиядин 40 лир (14 доллардив агакьна) гьакъи гузва. Абуру парталар хкатІзава ва цвазва, ахпа абур чинебадаказ сергьятдилай боевикрал рекье твазва.

Репортажрин игитрикай сад тир, ИГ-дин меркез лугьузвай Ракка шегьердай катай Сириядин бизнесмен Абу Закура Туьркиядин Анталья шегьерда боевикриз парталар цвадай фабрика ачухна.

"Исламдин государство" ихьтин продукция заказзавай сад туш. Абур "Ахрар аш-Шамди" ва "Джабхат ан-Нусради" маса къачузва. Фабрикадин иесиди хиве кьазвайвал, военный парталрилай, граждан парталрив гекъигайла, гзаф къазанжи къачуз жезва.

Парталар цун патал парча Стамбулдай гъизва. Туьркиядин парча храдай фабрикайри Россиядин ва Америкадин камуфляждин рангарин парча акъудзава, гьа са вахтунда США-да акъудзавай "къумлух чуьлдин ранг алай парчадихъ" еке игьтияж ава.

Исламдин государстводин гуьзчивилик квай территориядиз продукция рекье твазвай ксари чпи вуж патал кІвалахзаватІа, хиве кьазвач. Кьилди къачуртІа, абуру и парталар Раккадай я лугьунни ийизвач. Амма бизнесменди къейдзавайвал, нетижада адан товар гьа и шегьерда маса гузва. Гьа са вахтунда абуру сергьятдилай къеце чпел кІеви гуьзчивални ийизва лугьуз наразивал къалурзава, са шумуд пункт гьеле агална.

Тахминан 9-13 йиса авай аялри фабрикада суткада 12 сятда кІвалахзава. Иесиди хиве кьазвайвал, диде-бубайриз чпин аялри мектебда кІелдалди пул къазанмишун хъсан аквазва.

"Исламдин государство" – им Иракдинни Сириядин территорийрин хейлин паюнал гуьзчивалзавай террориствилин десте я. Сирияда "Джабхат ан-Нусра" тІвар алай экстремиствилин тешкилатни кардик ква. И дестейрин кІвалах Россиядин территориядал къадагъа авунва.

Гьужумдай планар авач лагьана

Россияди Польшадал гьужумдай планар туькІуьрзавач. Идан гьакъиндай "Россия 24" телеканалдин эфирда НАТО-дин патав гвай Россиядин гьамишалугъ векил Александр Грушкоди малумарна, хабар гузва ТАСС-ди.

"И мукьвара НАТО-дин генеральный секретарь Польшадиз мугьманвилиз фена. Ам ина мугьманвиле авайла, Польшадин терефди Польшадал гьужумун им НАТО-дал гьужумун тирди гила Россиядиз чизва лагьана малумарна. Ибур буш, манасуз гафар я, гьикІ лагьайтІа, абуру фикирда авачир месэлаяр веревирдзава. Польшадал гьужумдай са жуьредин планарни авач", - малумарна Грушкоди.

6-июндиз Россиядин къецепатан крарин министр Сергей Лаврова малумарна хьи, Россияди садрани Кеферпатан альянсдин гьич са уьлкведални гьужумдач. "Чахъ и жуьредин са планни авач. За фикирзавайвал, НАТО-диз и кар лап хъсандиз чизва. Амма абуру и уьлкведа жезмай кьван гзаф техника кІватІун ва батальонар кардик кутун патал ихьтин багьнайрикай хийир къачузва", - лагьана Россиядин МИД-дин кьили.

13-майдиз Польшадин МИД-дин кьил Витольд Ващиковскийди Россиядин патай авай военный къурхулувилиз фикир гуниз эвер гана. Адан гафаралди, НАТО-ди вичин рагъэкъечІдай патан сергьятра мумкин тир душмандин гьужумар акъвазарун патал жезмай кьван гзаф къуватар кІватІун лазим я.

10-февралдиз альянсдин генеральный секретарь Йенс Столтенберга РагъэкъечІдай патан Европада, Россиядин сергьятрин патарив, военный контингент гегьеншарунин къарар кьабулна. Адан гафаралди, "чи союзникриз талукь яз гьихьтин гьужум авуртІани, НАТО-ди вири къуватар кІватІна жаваб гуда".

КІвалериз гуьлле гана

6-июндин йифиз Россиядин Федерацияда къадагъа авунвай "Джабхат ан-Нусра" дестедин боевикри Алеппо шегьердивай кеферпатахъ галай Брайдж-эр-Рих райондиз гуьлле гана. Нетижада агьалияр яшамиш жезвай кІвалер чкІана, ислягь агьалийрин арада телеф ва хирер хьайибур ава, хабар гузва, Сирияда авай Россиядин центрадал асаслу хьана, "ЦІийивилер" РИА-ди.

Агьалийрин кІвалериз Мухеим-Хандрат хуьр галай патахъай минометрай ва реактивный системайрай гуьлле гана. "Гуьлле гунин нетижада алишверишдин центр, яшайишдин ва административный дараматар, кьилдин ксарин кІвалер чкІана, ислягь агьалийрин арада телеф ва хирер хьайибур ава", - лугьузва малуматда.

Къейдзавайвал, вахтуналди дяведин гьерекатар акъвазарунин нетижада террористрилай чпин къуватар агуд хъийиз, женгинин суьрсет ва яракьрин запасар артухариз, активный гьерекатар кьиле тухуз алакьна.

5-июндиз Алеппо районда гьукуматдин кьушунринни террориствилин "Джабхат ан-Нусра" тешкилатдин ва "Ахрар аш-Шам" яракьлу дестейрин арада женгинин гьерекатар къизгъин хьана. Боевикри шегьердин са

шумуд магьледа Сириядин армиядин сенгерриз минометрай гуьлле гана.

Са югъ идалай вилик "Исламдин государстводин" (Россияда ам къадагъа авунва) террориствилин тешкилатдин боевикри ва "Джабхат ан-Нусради" Сириядин гьукуматдин кьушунар авай сергьятриз ва агьалияр яшамиш жезвай районриз, Алеппо ва Хандрат шегьеррин ополченцияр авай чкайриз гуьлле гана. Нетижада 40 кас телеф, 100 касдални хирер хьана.

Кьуд объект тергна

Россиядин гьавадинни космосдин къуватри (ВКС) международный террориствилин тешкилат тир "Исламдин государстводин"Сирияда авай нафтІадин объектрал гьужумна. Идан гьакъиндай 6-июндиз Арабрин Республикадин территориядал алай РФ-дин оборонадин министерстводин сайтда чапнавай малуматда лугьузва.

"Россиядин ВКС-рин самолетри Ракка ва Хомс вилаятра авай ИГ-дин боевикри гуьзчивалзавай, законсуздаказ нафт хкудзавай 4 объект тергна", - лугьузва малуматда.

"Исламдин государстводиз" къвезвай вири пуларин са пай Сириядин территориядал абуру кьунвай чкайрай хкудзавай нафт ва газ маса гайила жезвай доходри тешкилзава. Амма 2015-йисуз исламистри хкудай нафтІадин кьадар пудай са паюнин тІимил хьана. Имни абурун гуьзчивилик квай объектар тІимил хьунихъ галаз алакъалу я. Кьилди къачуртІа, 2015-йисан октябрдилай анжах Россиядин военныйри "Исламдин государстводи" нафт хкудзавай 200-далай гзаф пунктар тергна.

Россияди, 2015-йисан сентябрдилай башламишна, Сириядин армиядиз террориствилин дестейрихъ галаз женг чІугун патал куьмек гузва. Москвади 2016-йисан мартдиз Сириядай вичин контингентдин асул пай ахкъудиз башламишна, амма Россиядин военныйри Тартусда авай ВМФ, материально-технический рекьяй таьминардай пункт, Шайратда авай вертолетрин база ва Хмеймимда авай аэродром ишлемишун давамарда.

Актобеда терактар

Къазахстандин къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийри террористриз акси серенжемдин сергьятра аваз Актобеда (виликан Актюбинск) терактар тешкилай 13 экстремист тергна. Идан гьакъиндай 7-июндиз, республикадин МВД-дин пресс-секретарь Алмас Садубаеван гафарал асаслу хьана, "Интерфаксди" хабар гана.

"Къенин йикъалди гьужумайбурукай 13 тахсиркар яна кьена, кьудал хирер хьанва, ирид кас розыскда авайди яз малумарнава. Абур кьун патал вири жуьредин серенжемар ишлемишзава", - къейдна Садубаева. Ада мадни къейдна хьи, шак физвай 8 кас кьун-

ва, абур гьужумар авуник шерик яни, тушни ахтармишзава.

Виликрай хабар гайивал, 5 ва 6-июндиз террористриз акси серенжем кьиле тухвай вахтунда кІуьд экстремист тергнай.

Ислен юкъуз властри Актобеда террориствилин вини кьилин, "яру" дережадин хаталувал арадал атанвайди яз малумарнай. Гуьгъуьнлай ам "хъипидал кьван" агъузарнавайдан гьакъиндай хабар ганай. И дережа республикада 40 юкъуз кардик жеда.

Террористрин маса дестеди автобус кьуна. Абуру кьушунрин частунин варар хкудна, Милли гвардиядин аскеррихъ галаз женг кьиле тухвана. Нетижада пуд аскер телеф хьана.

Актобе Россиядин сергьятдивай тахминан 110 километрдин яргъа, Къазахстандин рагъакІидай пата ава. Ам Актюбинский областдин административный центр я.

Дяве куьтягьун истемишна

Верховный Рададин депутат Надежда Савченкоди гражданрин агьваллувал хкажун патал Украинадин рагъэкъечІдай пата женгинин гьерекатар акъвазарун лазим я лагьана малумарна. Идан гьакъиндай ада вич Донбассдин Славянск шегьердиз фейи 6-июндиз лагьана. "Кьилинди - им дяве акъвазарун я. Дяве амай кьван Украинада пул же-

дач, государстводивай вичин социальный мажбурнамаяр тамамариз жедач. Уьлкве кІвачел ахкьалдарун лазим я", - малумарна Савченкоди.

"Карчи Славянск" газетди алава хъийизвайвал, парламентарий пособияр гун акъвазарнавайвиляй митингдиз экъечІнавай куьч хьанвайбурухъ галаз рахана. "Месэлайрин гъавурда зун ава, амма заз гьеле абур гьикІ гьялдатІа чизвач. Амма за и кар эхирдалди кьиле тухуда", - лагьана ада серенжемдин иштиракчийриз.

Виликрай АТО-дин (2014-йисан апрелдиз ополченцийриз акси яз башламиш хьайи военный гьерекатриз Киевда террориствилиз акси серенжем лугьузва) пресс-къуллугъдин штабда малумарайвал, Савченко Донбассда къуватдин серенжемар кьиле физвай зонадиз фена. "Украинадин Игит йифиз иниз атун вири патал гуьзлемиш тавунвай кар хьана. Амма халкьдин депутатдилай хейлин военныйрихъ галаз бегьерлудаказ алакъалу, виликан вичин юлдашрихъ галаз гуьруьшмиш жез ва женгинин вертолетдин штурвалдихъ ацукьиз алакьна", - къейдзава малуматда.

Савченко Украинадиз Россиядин Президент Владимир Путина адан тахсирдилай гъил къачурдалай гуьгъуьниз 25-майдиз хтана. Гьа са вахтунда Москвадиз виликрай Киевда дустагъ атІанвай ва чпин тахсирдилай Петр Порошенкоди гъил къачур россиявияр тир Евгений Ерофеев ва Александр Александровни хтана.

Киевдин Борисполь аэропортуна Савченкоди вич Донбассдиз фронтдиз физ гьар гьи чІавуз хьайитІани гьазур я лагьана малумарна. "Украина патал зун чан къурбанд ийиз гьазур я", - лагьана ада.

140 агъзур доллар харжна

Алай вахтунда Великобританияда яшамиш жезвай Пакистандин боксер Амир Хана вичин руш хайи югъ къейд авун патал 140 агъзур доллардилай гзаф харжна. Рушан кьве йис хьанва, кхьена 6-июндиз Daily Mail газетди.

Газетдин малуматдал асаслу яз, мярекат Болотонда чкадин футболдин "Болтон Уондерерс" клубдин "Макрон Стэдиул" аренадин мулкунал кьиле фена ва аниз 250 касдиз теклифнавай. Сувар кьиле тухун патал аялриз зурба торт, парпилагар ва маса машгъулардай крар тешкилнавай.

29 йис хьанвай Хана ва адан 24 йис хьанвай уьмуьрдин юлдаш Фаряла гьисабзавайвал, абуру чпин руш патал харжай пулари хизандиз анжах хийир гъида. "За анжах жуван аял патал чан эцигна кІвалахзава", лагьана спортсменди. Амма, боксердин папан гафаралди, хизанди и хайи йикъалай гуьгъуьниз рушан 16 йис жедалди ихьтин зурба мярекатар хъийидач.

Амир Ханни Фарял Макхдум 2013-йисан июндиз эвленмиш хьана. Нью-Йоркда кьиле фейи чпин мехъерик абуру зур миллион доллардилай гзаф харжна. Мехъерик 400 касдиз теклифнавай. Идалайни гъейри, абуру Ханан хайи шегьер тир Британиядин Болотондани кьвед лагьай межлис къурмиш хъувуна. Аниз кьуд агъзурдалай гзаф мугьманриз теклифнавай.

Рекъем

- Алатай йисуз виридуьньядин агьалийри **248 миллиард** литр ички хъвана.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 65,21 манат,
1 евро - 74,12 манат,
къизил (1 гр) - 2602,00 манат,
гимиш (1 гр) - 34,19 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание
367000, РД, Махачкъала,
Ленинан пл., Гьукуматдин КІвал
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкъала, Ленинан пл., 2

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.20
Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.
Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8310

Макъалаяр редакцияди туькІуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управленидин регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. Печатдин кІвал 7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

(Гь)

Мубаракрай!

КІвалахдин рекьяй дустари ва юлдашри Дагъустан Республикадин тІебиатдин ресурсрин ва экологиядин рекьяй министерстводин отделдин начальникдин заместитель Муслим Мегьамедович МЕГЬАМЕДОВАЗ Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Гьуьрметдин грамота гун рикІин сидкьидай мубаракзава.

Аялвилиз мугьман хьана

Афисат АЙДЕМИРОВА

Аялар хуьнин международный югъ Мегьарамдхуьре авай **"Солнышко"** бахчадани тешкиллувилелди кьиле фена. Суварин шадвилер тебрикдин гаф рахуналди гьа и бахчадин социолог **Эльвира НАСРЕДИНОВАДИ** ва тербиячи **Рагнета ОСМАНОВАДИ** ачухна. "Солнышко" бахчадин заведующий **Лейла АГЪАМИРЗОЕВАДИ**, УО-дин профкомдин председатель **Шевкет МАГЬАМЕДОВА**, райпедиатр **Эльмира ЯРАЛИЕВАДИ**, ЦРБ-дин кьилин духтурдин заместитель, диде **Алзира ШИРИНОВАДИ**, Мегьарамдхуьруьн администрациядин кьил **Рафик АГЪАМИРЗОЕВА**, УО-дин работникар тир **Айна ГЬАЖИЕВАДИНИ Жамиля КЪАЗАГЬМЕДОВАДИ**, МР-дин отделрин начальникар, бубаяр тир **Леонард БУРЖАЛИЕВАНИ Давид СУЛЕЙМАНОВА** сифте нубатда аялриз, ахпа абурухъ гьар юкъуз гелкъвезвай, абуруз пис - хъсан чирзавай, тербия гузвай тербиячийриз сувар тебрикна. Акьалтзавай несилдин кьилел гьамиша михьи ва ислягь цав, хъсан гележег хьун чпин мурад тирди лагьана .

Акьалтзавай несилдиз тербия гунин кардик лайихлу пай кутазвай "Солнышко" бахчадин заведующий Л.Агъамирзоевадизни музыкальный руководитель А.Абдулкъадироваз УО-дин гьуьрметдин грамотаяр гана.

Райондин КЦСОН-дин патай набут аялриз рикІел аламукьдай пишкешар гана.

Суварин савкьат яз, гьа и бахчадин аялри атанвай мугьманриз чпин кьуьлерикай, манийрикай, сегьнейрикай ибарат тир еке концерт гана. Дербент шегьердай атанвай "Умка" центр-студиядин аниматорри, чи биціекрин рикІ алай мультфильмайрин игитрин парталар алаз мярекатда иштиракун аялар патал халис савкьат хьана. БиціекрИ абурухъ галаз кьуьлер авуна, манияр лагьана, шикилар яна.

Московский финансово-промышленный
УНИВЕРСИТЕТ СИНЕРГИЯ
Лиц. рег.ц1016 от 02.06.2014
Свид-во о госаккредитации рег. ц0647 от 31.05.2013
Прием абитуриентов на 2016-2017 год
- **Колледж** (на базе 9 и 11 кл.)
- **Бакалавриат** (на базе 11 кл. СПО. ВПО)
- **Магистратура**

Махачкала, ул.Абубакарова, 115,
тел: 8-928-254--25-04, 8(8722) 67-15-17.www.synergy.ru

Продается земельный участок - 15 соток. Сулейман-Стальский район, с.Ашагастал-Казмаляр, возле трассы "Дербент-Касумкент". Рядом газ, свет, вода, плодоносящий сад. Цена договорная. **Тел.: 8-928-680-86-45.**

2016-йисан къвед лагьай пай патал
ЛезГи газет
кхьихь!
ИНДЕКС: *6 вацранди - 51313*

газетдин къимет почтарин отделенийрай:
6 вацра - 397 манатни 08 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):
6 вацра - 366 манатни 12 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:
6 вацра - 222 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскрай, гьакІ Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхьиз жеда.

Чи бухгалтериядай:
"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбур :
6 вацра - 90 манат

Дагестанский государственный университет
Факультет культуры
Кафедра музыкального и пластического искусств факультета культуры проводит прием абитуриентов в 2016 году:

СПЕЦИАЛЬНОСТЬ:
2) 52.05.01 "Актерское искусство" с присвоением квалификации:
"Артист музыкального театра";
срок обучения: по очной форме - 4 года, по заочной - 5 лет.

ПЕРЕЧЕНЬ ВСТУПИТЕЛЬНЫХ ИСПЫТАНИЙ:

для выпускников школ - русский язык (результаты ЕГЭ), литература (результаты ЕГЭ), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современной и народной песни).

для выпускников ССУЗОВ - русский язык (экзамен), литература (экзамен), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современный и народной песни).

Прием необходимых документов с 20 июня по 5 июля текущего года-заявление, документ об образовании, паспорт, фото (3х4) - 8 шт., свидетельство о результатах ЕГЭ для выпускников школ.

Приемная комиссия находится по адресу: Батырая 2 "а".

"Горячая линия" приемной комиссии Дагестанского государственного университета: **+7(8722) 678852**

Вичин кІвале яна кьена

Россиядин Силисдин Комитетдин Дагъустан Республикада авай Управленидин регьбердин куьмекчи Расул Темирбегова "Дагъустан" РИА-диз хабар гайивал, 3-июндиз Сулейман-Стальский райондин Агъа СтІалрин хуьре мусибатдин вакъиа хьана. Йифен сятдин садаз и хуьруьн агьали - ОМВ-дин участковый уполномоченный, полициядин капитан, 31 йис хьанвай Герман Яхьяеван кІвализ чинрал маскаяр алай, яракьламиш хьанвай кьве кас гьахьна, уьмуьрдин юлдашдин ва 2 аялдин вилик адан чандиз къаст авуна, катна.

Шак физвайбурулай, РФ-дин УК-дин 317 лагьай статьядин (къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчидин чандиз къаст авунай) ва 222-статьядин 2-паюнин (яракьар законсуз хуьнай) бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава. Силисчийрин фикирдалди, и дуьшуьш рагьметлудан къуллугъдихъ галаз алакъалуди я.

Утерянный аттестат о среднем общем образовании за № 024015, выданный в 1977 году Ашага-Стальской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ОСМАНОВОЙ Жасмины Акимовны**, считать недействительным.

Утерянный аттестат об основном общем образовании серии В за № 0095336, выданный в 2006 году Эминхюрской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ЮЗБЕКОВОЙ Мальвины Гусенбековны**, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди полициядин капитан
Муса Мавлудинович МУСАЕВ
бедбахтвилин гьалара телеф хьунихъ галаз алакъалу яз рагьметлудан хизандиз, вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Россиядин МВД-дин Дербент шегьердин отделдин руководстводи, личный составди, ветеранрин Советди къуллугъдин везифаяр тамамардайла полицидин капитан
Муса Мавлудинович МУСАЕВ
бедбахтвилин гьалара телеф хьунихъ галаз алакъалу яз рагьметлудан хизандиз, вири багьрийриз башсагълугъвал гузва ва хьанвай залан дерт пайзава.